

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:2024/151

Karar Sayısı:2025/107

Karar Tarihi:7/5/2025

R.G.Tarih-Sayı:1/12/2025-33094

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Murat EMİR, Gökhan GÜNAYDIN, Ali Mahir BAŞARIR ile birlikte 126 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 30/7/2024 tarihli ve 7527 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 1. maddesiyle 24/6/2004 tarihli ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 1. maddesine eklenen "...*insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla*..." ibaresinde yer alan "...*insan,*..." ibaresinin,

B. 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının;

1. Değiştirilen (f) bendinin,

2. (k) bendinde yer alan "...*ve hayvanların rehabilite edileceği*..." ibaresinin "...*, hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği*..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...*sahiplendirilinceye kadar*..." ibaresinin,

C. 3. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının;

1. (b) bendinin yürürlükten kaldırılmasının,

2. (d) bendinde yer alan "...*hayvanlara bakan veya bakmak*..." ibaresinin "...*hayvanları sahiplenmek*..." şeklinde değiştirilmesinin,

3. (j) bendinde yer alan "...*ve güçten düşmüş hayvanların korunması*..." ibaresinin "...*hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakımları*..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...*sahiplendirilinceye kadar*..." ibaresinin,

Ç. 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin;

1. Birinci fıkrasında yer alan "...*, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında*..." ibaresinin "...*kanuni istisnalar hariç*..." şeklinde değiştirilmesinin,

2. Üçüncü fıkrasında yer alan "...*çevreye olabilecek*..." ibaresinin "...*insan ve çevre sağlığı için oluşabilecek*..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...*insan*..." ibaresinin,

3. Dördüncü fıkrasının değiştirilen üçüncü cümlesinde yer alan "...*sahiplendirilinceye kadar*..." ibaresinin,

4. Altıncı fıkrasında yer alan "...*hayvanlara bakan veya bakmak*..." ibaresinin "...*hayvanları hayvan bakımevi kurarak sahiplenmek*..." şeklinde değiştirilmesinin,

D. 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un;

1. İkinci Kısımının Dördüncü Bölümünün başlığında yer alan “...Öldürülmesi...” ibaresinin “...Ötanazisi...” şeklinde değiştirilmesinin,

2. a. 13. maddesinin başlığının “*Hayvanların ötanazisi*” şeklinde değiştirilmesinin,

b. 13. maddesine eklenen birinci ve ikinci fıkraların,

c. 13. maddesinin dördüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “*Öldürme esas ve usulleri...*” ibaresinin “*Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller...*” şeklinde değiştirilmesinin,

E. 6. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 14. maddesinin;

1. Birinci fıkrasının (h) bendinde yer alan “*Tıbbî...*” ibaresinin “*Kanunî ve tıbbî...*” şeklinde değiştirilmesinde bulunan “*Kanunî...*” ibaresinin,

2. Birinci fıkrasına eklenen (o) bendinin,

F. 7. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 16. maddesinin birinci fıkrasının;

1. Değiştirilen (b) bendinde yer alan “*...insan,...*” ve “*...her türlü önlemi almak,*” ibarelerinin,

2. (f) bendinin yürürlükten kaldırılmasının,

G. 8. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 19. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen birinci cümlesinde yer alan “*İnsan,...*” ve “*...Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda...*” ibarelerinin,

Ğ. 9. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 24. maddesinin birinci fıkrasının;

1. Birinci cümlesinde yer alan “*...ve bu suretle bulundurduğu...*” ibaresinin “*...veya sahiplendiği...*” şeklinde değiştirilmesinin,

2. Değiştirilen ikinci cümlesinde yer alan “*...sahiplendirilme niteliği olanlar sahiplendirilinceye kadar...*” ibaresinin,

H. 10. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 28. maddesinin birinci fıkrasının;

1. (ı) bendinde yer alan “*...ikinci...*” ibaresinin “*...dördüncü...*” şeklinde değiştirilmesinin,

2. (j) bendinde yer alan “*...idarî para cezası.*” ibaresinin “*...; (o) bendine aykırı davrananlara hayvan başına elli bin Türk lirası idarî para cezası.*” şeklinde değiştirilmesinin,

I. 11. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 28/A maddesinin ikinci fıkrasına eklenen “*..., ikinci ve üçüncü...*” ibaresinin,

İ. 13. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un ek 1. maddesinin;

1. Birinci fıkrasına eklenen “*...sahiplendirilinceye kadar...*” ibaresinin,

2. İkinci fıkrasının değiştirilen dördüncü cümlesinde yer alan “*...sahiplendirilinceye kadar...*” ibaresinin,

3. Değiştirilen üçüncü fıkrasının,

J. 14. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un değiştirilen geçici 4. maddesinin;

1. Birinci fıkrasında yer alan "...31/12/2028 tarihine kadar..." ibaresinin,

2. İkinci fıkrasının;

a. Birinci cümlesinde yer alan "...31/12/2028 tarihine kadar...", "...sahiplendirilinceye kadar..." ve "...kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır." ibarelerinin,

b. İkinci cümlesinde yer alan "...binde üç olarak uygulanır." ibaresinin,

3. Üçüncü fıkrasının;

a. Birinci cümlesinde yer alan "...yüzde 40'ı,..." ibaresinin,

b. İkinci cümlesinde yer alan "...yüzde 40'ını..." ibaresinin,

K. 15. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un;

1. 5. maddesinin; birinci fıkrasında yer alan "...veya ona bakan..." ibaresi ile dördüncü fıkrasında yer alan "...ve kontrollü hayvanları bulundurma ve..." ibarelerinin madde metninden çıkarılmalarının,

2. Üçüncü Kısımının İkinci Bölümünün başlığında yer alan "...ve Hayvan Koruma Gönüllüleri" ibaresinin Kanun metninden çıkarılmasının,

3. 18. maddesinin yürürlükten kaldırılmasının,

L. 16. maddesinin,

Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 5., 7., 10., 13., 17., 56., 63., 90., 123. ve 127. maddelerine aykırılığı ileri sürölerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

1. 1. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un ibarenin eklendiği 1. maddesi şöyledir:

"Amaç

Madde 1- Bu Kanunun amacı; insan, hayvan ve evre sağlığı gözetilmek kaydıyla hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır."

2. 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendi ile ibare değişikliği yapılan (k) bendinin yer aldığı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tanımlar

Madde 3- Bu Kanunda geçen terimlerden;

...

f) (Değişik: 30/7/2024-7527/2 md.) Sahipsiz hayvan: Sahipli hayvanlar dışında kalan evcil hayvanları,

...

k) (Değişik:9/7/2021-7332/1 md.)Hayvan bakımevi: Bakanlıktan izin alınmak suretiyle kurulan, hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği bir tesisi,

...

ifade eder.”

3. 3. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 4. maddesinin;

a. Yürürlükten kaldırılan (b) bendi şöyledir:

“b) Evcil hayvanlar, türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahiptir. Sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenmelidir.”

b. İbare değişikliği yapılan (d) bendi şöyledir:

“d) Hiçbir maddî kazanç ve menfaat amacı gütmeksizin, sadece insanî ve vicdanî sorumluluklarla, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanları sahiplenmek isteyen ve bu Kanunda öngörülen koşulları taşıyan gerçek ve tüzel kişilerin teşviki ve bu kapsamda eşgüdüm sağlanması esastır.”

c. İbare değişikliği yapılan (j) bendi şöyledir:

“j) Yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlarla iş birliği içerisinde, sahipsiz hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakılmaları için hayvan bakımevleri kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlar ve eğitim çalışmaları yapar. Ayrıca yerel yönetimler, ilgili karar organının uygun görmesi halinde hayvan hastanesi kurar.”

4. 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un ibare ve cümle değişiklikleri yapılan 6. maddesi şöyledir:

“Sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması

Madde 6- Sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların kanuni istisnalar hariç öldürülmeleri yasaktır.

Güçten düşmüş hayvanlar ticarî ve gösteri amaçlı veya herhangi bir şekilde binicilik ve taşımacılık amacıyla çalıştırılmaz.

Sahipsiz hayvanların korunması, bakılması ve gözetimi için yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde, yerel yönetimler yetki ve sorumluluklarına ilişkin düzenlemeler ile insan ve çevre sağlığı için oluşabilecek olumsuz etkilerini gidermeye yönelik tedbirler, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı ile eşgüdüm sağlanarak, diğer ilgili kuruluşların da görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunludur. Bu hayvanların öncelikle söz konusu merkezlerde oluşturulacak müşahede yerlerinde tutulması sağlanır. (Değişik son cümle:

Esas Sayısı : 2024/151

Karar Sayısı : 2025/107

30/7/2024-7527/4 md.) Bakımevlerine alınan hayvanlar Bakanlık veri sistemine kaydedilir ve rehabilite edilen köpekler, sahiplendirilinceye kadar hayvan bakımevlerinde barındırılır.

Sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların toplatılması ve hayvan bakımevlerinin çalışma usul ve esasları ile burada çalışan personelin niteliğine ilişkin hususlar ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Hayvan bakımevleri ve hastanelerin kurulması amacıyla Hazineye ait araziler öncelikle tahsis edilir. Amacı dışında kullanıldığı tespit edilen arazilerin tahsisi iptal edilir.

Hiçbir kazanç ve menfaat sağlamamak kaydıyla sadece insanî ve vicdanî amaçlarla sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanları hayvan bakımevi kurarak sahiplenmek isteyen ve bu Kanunda öngörülen şartları taşıyan gerçek ve tüzel kişilere; belediyeler, orman idareleri, Maliye Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından, mülkiyeti idarelerde kalmak koşuluyla arazi ve buna ait binalar ve demirbaşlar tahsis edilebilir. Tahsis edilen arazilerin üzerinde amaca uygun tesisler ilgili Bakanlığın/İdarenin izni ile yapılır.”

5. 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un ibare değişikliği yapılan İkinci Kısım’ının Dördüncü Bölümü’nün başlığı ile madde başlığı değiştirilen, fıkraların eklendiği ve ibare değişikliği yapılan 13. maddesi şöyledir:

“DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hayvanların Kesimi, Ötanazisi ve Yasaklar

Hayvanların ötanazisi (Değişik başlık: 30/7/2024-7527/5 md.)

Madde 13- (Ek: 30/7/2024-7527/5 md.) Bakımevine alınan köpeklerden; insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike teşkil eden ve olumsuz davranışları kontrol edilemeyen, bulaşıcı veya tedavi edilemeyen hastalığı bulunan ya da sahiplenilmesi yasak olanlara 11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun 9 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen tedbir uygulanır.

(Ek: 30/7/2024-7527/5 md.) Yerel yönetimler sahipsiz köpeklere ilişkin yürüttüğü iş ve işlemlerde Bakanlar Kurulunun 28/8/2003 tarihli ve 2003/6168 sayılı Kararı ile onaylanan Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kapsamında gerekli idari tedbirleri almaya yetkilidir.

Kanunî istisnalar ile tıbbî ve bilimsel gerekçeler ve gıda amaçlı olmayan, insan ve çevre sağlığına yönelen önlenemez tehditler bulunan acil durumlar dışında yavrulama, gebelik ve süt anneliği dönemlerinde hayvanlar öldürülemez.

Öldürme işleminden sorumlu kişi ve kuruluşlar, hayvanın kesin olarak öldüğünden emin olunduktan sonra, hayvanın ölüsünü usulüne uygun olarak bertaraf etmek veya ettirmekle yükümlüdürler. Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”

6. 6. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 14. maddesinin ibare değişikliği yapılan ve bendin eklendiği ilgili kısmı şöyledir:

“Yasaklar

Madde 14- Hayvanlarla ilgili yasaklar şunlardır:

...

h) **Kanunî** ve tıbbî gerekçeler hariç hayvanlara ya da onların ana karnındaki yavrularına veya havyar üretimi hariç yumurtalarına zarar verebilecek sunî müdahaleler yapmak, yabancı maddeler vermek.

...

o) (Ek: 30/7/2024-7527/6 md.) Yerel yönetimler adına toplanan sahihsiz hayvanları bakımevi dışında bir yere terk etmek veya bakımevinde barındırılan köpekleri bakımevi dışında bir yere bırakmak.

7. 7. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 16. maddesinin birinci fıkrasının;

a. Değiştirilen (b) bendinin de yer aldığı ilgili kısmı şöyledir:

“İl hayvanları koruma kurulunun görevleri

Madde 16- Hayvanları koruma kurulu münhasıran hayvanların korunması, sorunların tespiti ve çözümlerini karara bağlamak üzere; av ve yaban hayvanlarının ve yaşama alanlarının korunması ve avcılığın düzenlenmesi hususlarında alınmış olan Merkez Av Komisyonu kararlarını göz önünde bulundurarak;

...

*b) (Değişik: 30/7/2024-7527/7 md.) İl sınırları içinde hayvanların korunmasına ilişkin ve sahihsiz hayvanlardan kaynaklı sorunları belirleyip, sorunların çözüm tekliflerini içeren yıllık, beş yıllık ve on yıllık plan ve projeler yapmak, yıllık hedef raporları hazırlayıp Bakanlığın uygun görüşüne sunmak, Bakanlığın olumlu görüşünü alarak **insan**, hayvan ve çevre sağlığına ilişkin **her türlü önlemi almak**,*

...

İle görevli ve yükümlüdür.”

b. Yürürlükten kaldırılan (f) bendi şöyledir:

“f) Yerel hayvan koruma gönüllülerinin müracaatlarını değerlendirmek,”

8. 8. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 19. maddesinin cümle değişikliği yapılan birinci fıkrası şöyledir:

*“(Değişik birinci cümle: 30/7/2024-7527/8 md.) **insan**, hayvan ve çevre sağlığının korunması amacıyla bakımevleri, hastaneler ve ameliyathaneler kurmak, bunlara ilişkin ilaç, alet ve ekipmanları temin etmek ile bakımevlerinde bakım, rehabilitasyon ve sahiplendirme gibi faaliyetleri yürütmek için, başta yerel yönetimler olmak üzere diğer ilgili kurum ve kuruluşlara teşvik veya **Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda** mali destek sağlanır. Bu amaçla Bakanlık bütçesine gerekli ödenek konulur. Bu ödeneğin kullanımına ilişkin esas ve usuller, Hazine ve Maliye Bakanlığının olumlu görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”*

9. 9. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un ibare ve cümle değişiklikleri yapılan 24. maddesi şöyledir:

Esas Sayısı : 2024/151

Karar Sayısı : 2025/107

“Koruma altına alma

Madde 24- Bu Kanunun hayvanları korumaya yönelik hükümlerine aykırı hareket eden **veya sahiplendiği** hayvanların bakımını ciddi şekilde ihmal eden ya da onlara ağrı, acı veya zarar veren kişilerin denetimle yetkili merci tarafından hayvan bulundurması yasaklanır ve hayvanlarına el konulur. (Değişik son cümle: 30/7/2024-7527/9 md.) Söz konusu hayvanlardan **sahiplendirilme niteliği olanlar sahiplendirilinceye kadar** hayvan bakımevinde barındırılır.”

10. 10. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 28. maddesinin birinci fıkrasının ibare değişiklikleri yapılan (ı) ve (j) bentlerinin de yer aldığı ilgili kısmı şöyledir:

“İdarî para cezaları

Madde 28- (Değişik:9/7/2021-7332/11 md.)

Bu Kanun hükümlerine aykırı davrananlara aşağıdaki idarî para cezaları verilir:

...

ı) 13 üncü maddenin **dördüncü** fıkrası hükmüne aykırı davrananlara hayvan başına iki bin iki yüz Türk lirası; aykırı davranışların işletmelerce gösterilmesi hâlinde hayvan başına beş bin beş yüz Türk lirası idarî para cezası.

...

j) 14 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b), (e), (g), (h), (ı) ve (k) bentlerine aykırı davrananlara hayvan başına bin beş yüz Türk lirası; (f) ve (l) bentlerine aykırı davrananlara hayvan başına on bir bin Türk lirası; (d) bendine aykırı davrananlara iki bin Türk lirası; (n) bendine aykırı davrananlara hayvan başına altmış bin Türk lirası; **(o) bendine aykırı davrananlara hayvan başına elli bin Türk lirası idarî para cezası.**

...”

11. 11. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 28/A maddesinin ibarenin eklendiği ikinci fıkrası şöyledir:

“12 nci madde kapsamındaki hayvan kesimleri ile 13 üncü maddenin birinci, **ikinci ve üçüncü** fıkrasında belirtilen hususlar dışında bir ev hayvanını veya evcil hayvanı kasten öldüren kişi altı aydan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

12. 13. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un ibarelerin eklendiği ve çıkarıldığı, madde başlığı, cümleleri ve fıkrası değiştirilen ek 1. maddesi şöyledir:

“Yerel yönetimlerin sorumluluğu (Değişik başlık: 30/7/2024-7527/13 md.)

Ek Madde 1 – (Ek:9/7/2021-7332/13 md.)

Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan (...) belediyeler, sahipsiz veya güçten düşmüş ya da tehlike arz eden hayvanların korunması ve **sahiplendirilinceye kadar** bakımının yapılması ile rehabilitasyonunun sağlanması amacıyla hayvan bakımevleri kurar.

Birinci fıkra da belirtilen hayvanlar, ilgili belediyeler tarafından hayvan bakımevine götürülür. Hayvan bakımevi kurma zorunluluğu olmayan belediyeler ile il özel idareleri ise

sorumluluk alanındaki bu hayvanları en yakın hayvan bakımevine götürür. (Değişik üçüncü ve dördüncü cümle: 30/7/2024-7527/13 md.) Bakımevlerine alınan hayvanlar Bakanlık veri sistemine kaydedilir. Rehabilitasyon edilen köpekler, **sahiplendirilinceye kadar** hayvan bakımevlerinde barındırılır.

(Değişik: 30/7/2024-7527/13 md.) **Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan belediyeler bakımından, geçici 4 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen kaynağı ayırmayan belediye başkanı ve meclis üyeleri ile ayrılan kaynağı hayvan bakımevi kurmak, sahihsiz hayvanları toplamak, rehabilitasyon etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak için sarf etmeyen ya da bu kaynağı başka amaçlar için sarf eden belediye başkanı ve belediye yetkililerine altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.**

13. 14. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un değiştirilen geçici 4. maddesi şöyledir:

“Geçici Madde 4 – (Ek:9/7/2021-7332/16 md.) (Değişik: 30/7/2024-7527/14 md.)

Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan belediyeler **31/12/2028 tarihine kadar** ek 1 inci maddenin birinci fıkrasında belirtilen hayvan bakımevlerini kurmakla ve mevcut bakımevlerinin koşullarını iyileştirmekle yükümlüdür.

Belediyeler **31/12/2028 tarihine kadar** birinci fıkra gereğince hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahihsiz hayvanlara **sahiplendirilinceye kadar** bakmak için **kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır.** Bu oran büyükşehir belediyelerinde **binde üç olarak uygulanır.** Bu fıkra uyarınca ayrılan ödenekler başka bir amaç için kullanılamaz.

Belediyelerce bu maddenin ikinci fıkrasında belirlenen oranların üzerinde yapılan harcamaların **yüzde 40'ı**, tevsik edilmesi kaydıyla ilgili belediyeye Hazine ve Maliye Bakanlığınca aktarılır. Ancak, aktarılabilecek tutar hiçbir şekilde ikinci fıkrada belirlenen oranların **yüzde 40'ını** geçemez. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenir.

Kedi ve köpek sahipleri, hayvanlarını en geç 31/12/2025 tarihine kadar dijital kimliklendirme yöntemleriyle kayıt altına aldırma zorundadır.”

14. 15. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un;

a. 5. maddesinin madde metninden çıkarılan ibarelerin de yer aldığı;

i. Birinci fıkrası şöyledir:

“Bir hayvanı, (...) sahiplenilen **veya ona bakan** kişi, hayvanı barındırmak, hayvanın türüne ve üreme yöntemine uygun olan etolojik ihtiyaçlarını temin etmek, sağlığına dikkat etmek, insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlüdür.”

ii. Dördüncü fıkrası şöyledir:

“(Değişik dördüncü fıkra:9/7/2021-7332/3 md.) Ev hayvanı **ve kontrollü hayvanları bulundurma ve** sahiplenme şartları, hayvan bakımı konularında verilecek eğitim ile ilgili usul ve esaslar ile sahiplenilerek bakılan hayvanların çevreye verecekleri zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirler, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile eşgüdüm sağlanmak suretiyle, İçişleri Bakanlığı ve ilgili kuruluşların görüşü alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”

b. Başlıktan çıkarılan ibarenin de yer aldığı Üçüncü Kısım'ın İkinci Bölümü'nün başlığı şöyledir:

“İKİNCİ BÖLÜM

“Denetim ve Hayvan Koruma Gönüllüleri”

c. Yürürlükten kaldırılan 18. maddesi şöyledir:

“Yerel hayvan koruma görevlilerinin sorumlulukları

MADDE 18- Özellikle kedi ve köpekler gibi sahihsiz hayvanların kendi mekânlarında, bulundukları bölge ve mahallerde yaşamaları sorumluluğunu üstlenen gönüllü kişilere yerel hayvan koruma görevlisi adı verilir. Bu görevliler, hayvan koruma dernek ve vakıflarına üye ya da bu konuda faydalı hizmetler yapmış kişiler arasından il hayvan koruma kurulu tarafından her yıl için seçilir. Yerel hayvan koruma görevlileri görev anında belgelerini taşımak zorundadır ve bu belgelerin her yıl yenilenmesi gerekir. Olumsuz faaliyetleri tespit edilen kişilerin belgeleri iptal edilir. Yerel hayvan görevlilerinin görev ve sorumluluklarına, bu kişilere verilecek belgelere, bu belgelerin iptaline ve verilecek eğitime ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Yerel hayvan koruma görevlileri; bölge ve mahallerindeki, öncelikle köpekler ve kediler olmak üzere, sahihsiz hayvanların bakımları, aşılarının yapılması, aşıli hayvanların markalanması ve kayıtlarının tutulmasının sağlanması, kısırlaştırılması, saldırgan olanların eğitilmesi ve sahiplendirilmelerinin yapılması için yerel yönetimler tarafından kurulan hayvan bakımevlerine gönderilmesi gibi yapılan tüm faaliyetleri yerel yönetimler ile eşgüdümlü olarak yaparlar.”

15. 16. maddesi şöyledir:

“MADDE 16- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR'ın katılımlarıyla 5/9/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Sümeyye KOCAMAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Genel Açıklama

3. 5199 sayılı Kanun, hayvanların korunması amacıyla kabul edilerek 1/7/2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anılan Kanun'un 1. maddesinde Kanun'un amacının insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele

edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak olduğu belirtilmiştir.

4. Kanun'un 2. maddesine göre ise Kanun'un kapsamını; amaç maddesi doğrultusunda yapılacak düzenlemeler, alınacak önlemler, sağlanacak eşgüdüm, denetim, sınırlama ve yükümlülükler ile tâbi olunacak cezai hükümler oluşturmaktadır.

5. Buna göre Kanun'la korunan değerler hayvan yaşamı ve hayvanın fiziksel ve psikolojik sağlığı olduğu anlaşılmaktadır. Kanun'da hayvanın türü ve niteliği bakımından herhangi bir ayırım yapılmadığı görülmektedir. Bu bakımdan Kanun'daki *hayvan* kavramı evcil ve sahipli hayvanların yanı sıra sokak ve yaban hayvanlarını da kapsamaktadır.

6. Nitekim Kanun'un genel gerekçesinde de 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu ile 9/8/1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun sadece nesli tükenmekte olan hayvan varlığının korunmasına odaklanması sebebiyle diğer hayvanların korunmasına yönelik olarak kanuni bir boşluğun olduğu ve 5199 sayılı Kanun'la bu boşluğun doldurulmasının hedeflendiği belirtilmiştir. Gerekçede ayrıca hayvanların korunmasına yönelik uluslararası bildiri ve anlaşmalardan bahsedilerek 2872 ve 2873 sayılı Kanunların ihtiyaca cevap vermediği ifade edilmiştir. Dolayısıyla 5199 sayılı Kanun, 2872 ve 2873 sayılı Kanunlardan farklı olarak sadece nesli tükenmekte olan yaban hayvanlarını değil evcil-yabani, sahipli-sahipsiz tüm hayvanları kapsamına almaktadır.

7. Hayvanların ahlak ve hukuk kuralları içindeki statüsü konusunda yapılan tartışmaların uzun bir geçmişi bulunmakla birlikte bu konuda tam bir uzlaşma sağlanamamıştır. Hayvanlara iyi davranmak gereği, herkesin üzerinde anlaşıldığı ahlak kurallarından biridir. Zira pek çok hayvan türünün hissetme yetisine sahip olduğu bilinmektedir. Hayvanların pek çok çıkarı olabilir ancak hissetme yetisine sahip oldukları sürece en azından acı ve ıstıraptan kaçınmanın çıkarlarına olduğunun kabul edilmesi gerekir. Bu düşünce normatif hayvan hakları hukukunun temelini oluşturan ve kökleri 19. yüzyıla dayanan "*insanca muamele ilkesi*"nde ifadesini bulur. Anılan ilke insanın çıkarlarının hayvanın çıkarlarına tercih edilebileceği ancak bunun sadece zorunlu hâllerde yapılabileceğine, dolayısıyla hayvanlara gereksiz yere acı çektirilmemesi gereğine işaret eder. Hayvanların ahlaki statüsünün niteliğine ilişkin tartışmalar her geçen gün daha da yoğunlaşmaktadır. Buna karşılık çağdaş demokrasilerde kabul edilen insanca muamele ilkesi sadece ahlaki değil aynı zamanda hukuki bir kuraldır. Nitekim hayvanları koruma kanunları hayvanlara gereksiz yere acı çektirilmesini yasaklamaktadır (*Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğüç* [1. B.], B. No: 2014/4711, 22/2/ 2017, § 48).

8. Hayvanların hukuki statüsü ise konunun tartışmalı başka bir boyutunu oluşturmakta olup bu konuda da farklı görüşler bulunmaktadır. Bu kapsamda hayvanları eşya ve kişi sayan görüşlerin yanında kişi benzeri kabul eden yaklaşım da mevcuttur. Uluslararası hukukta 15 Ekim 1978 tarihli Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi, 13 Aralık 1968 tarihli Uluslararası Taşımada Hayvanların Korunmasına ilişkin Avrupa Anlaşması, 10 Mart 1976 tarihli Tarımsal Hayvan İşletmelerindeki Hayvanların Korunmasına İlişkin Avrupa Anlaşması, 10 Mayıs 1979 tarihli Kesim Hayvanlarının Korunmasına İlişkin Avrupa Anlaşması ve 18 Kasım 1999 tarihli 125 No.lu Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi gibi hayvanların korunmasına ve onlara eziyet edilmesinin önlenmesine yönelik birtakım bildiri ve bölgesel anlaşmalar bulunmakla birlikte söz konusu belgelerde hayvanlar hak süjesi olarak tanımlanmamıştır. Karşılaştırmalı hukukta da hayvanlar genel olarak hak süjesi olarak kabul edilmemekle birlikte farklı yaklaşımların benimsendiği uygulamalar da bulunmaktadır.

9. Buna karşılık ulusal ve uluslararası ölçekte toplumsal, ahlaki ve vicdani açıdan hayvanların birer canlı olduğu gerçeği gözönünde bulundurularak yaşamlarının güvence altına alınması amacına yönelik çalışmalar yapılmıştır.

10. Ülkemizde bu çalışmaların bir sonucu olarak hayvanların doğuştan gelen birtakım haklarının olduğu, sadece sahiplerinin ya da diğer insanların inisiyatifine bırakılmadan bunların yaşamlarının güvence altına alınması amacıyla 5199 sayılı Kanun kabul edilmiştir. Söz konusu Kanun'da farklı tarihlerde değişiklikler yapılmış olmakla birlikte son olarak dava konusu kuralların da yer aldığı 7527 sayılı Kanun'la kapsamlı değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

11. 5199 sayılı Kanun'da hayvanların korunmasına ve onlara eziyet edilmesinin önlemesine yönelik düzenlemelerin yanı sıra hayvanların insana ve eşyaya zarar vermemesi için de birtakım düzenlemelere yer verilmiştir. Özellikle sahipsiz hayvanların insan yaşamı ve sağlığı yönünden risk oluşturmaya başlaması, başıboş köpeklerin saldırıları sonucunda can kayıplarının artması ve sorunun zaman geçtikçe büyümesi insanların da hayvanlara veya hayvanlardan kaynaklanan risklere karşı korunması ihtiyacını ön plana çıkarmıştır. Anılan Kanun'da 7527 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerin büyük ölçüde bu ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim söz konusu Kanun'un genel gerekçesinde yapılan değişikliklerle sahipsiz hayvan popülasyonunun kontrol altına alınmasının sağlanarak insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından oluşan risklerin ortadan kaldırılmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

12. Kanun'la yapılan değişiklikler doğrultusunda düzenlenen Hayvanların Korunması Hakkında Uygulama Yönetmeliği ise 13/12/2024 tarihli ve 32751 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

B. Kanun'un 1. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 1. Maddesine Eklenen "...insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla..." İbaresinde Yer Alan "...insan,..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

13. 5199 sayılı Kanun'un "*Amaç*" başlıklı 1. maddesi "*Bu Kanunun amacı; hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır.*" şeklindeyken 7527 sayılı Kanun'la anılan maddeye "*...insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla...*" ibaresi eklenmiştir. Söz konusu ibarede yer alan "*...insan,...*" ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

14. Buna göre söz konusu değişiklikle 5199 sayılı Kanun'un hayvanların korunmasına ve kötü muamele görmelerinin engellenmesine yönelik tedbirlerin alınması amacının gerçekleştirilmesinde *insan, hayvan ve çevre sağlığının* da gözetilmesi gerekecektir. Böylelikle anılan Kanun hükümlerinin yorumunda ve uygulanmasında *insan sağlığı* dengeleyici bir unsur olarak gözönünde bulundurulacaktır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

15. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla 5199 sayılı Kanun'un amacının insanın temel alınarak belirlendiği, bu durumun devletin hayvanları ve çevreyi koruma yükümlülüğüyle bağdaşmadığı ve hayvanları koruma alanının kapsamını aşırı ölçüde daralttığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 17., 56. ve 63. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

16. Anayasa'nın 17. maddesinde "*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*" hükmüne yer verilmiştir. Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan devredilmez ve vazgeçilmez haklarındanır.

17. Anayasa'nın 5. maddesi insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı devletin temel amaç ve görevleri arasında saymıştır. Anayasa'nın 17. maddesinde temel haklar olarak güvence altına alınmış olan yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkının etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin bu haklara müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Anayasa'nın 5. ve 17. maddeleri uyarınca devletin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Söz konusu pozitif yükümlülükler, kimi durumlarda insan sağlığının korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir.

18. İnsan sağlığı ve yaşamı, mahiyeti itibarıyla ertelenemez ve ikame edilemez bir özelliğe sahiptir (AYM, E.2004/114, K.2007/85, 22/11/2007). Dolayısıyla Anayasa'da devlete verilen görevlerin gereği olarak kişilerin sağlıklı bir şekilde yaşam sürdürmeleri için genel sağlığın korunması amacıyla yasal, idari, mali, yargısal ve diğer tedbirlerin alınması devletin pozitif yükümlülükleri arasındadır.

19. Kural, 5199 sayılı Kanun'un hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak şeklindeki amaçlarının insan sağlığı da gözetilmek kaydıyla gerçekleştirilmesini öngörmektedir. Kanunların amaç maddeleri kural olarak söz konusu kanunlarda düzenlenen hükümlerin yorumlanması ve uygulanmasında dikkate alınacak ilkeleri belirlemektedir. Buna göre anılan Kanun'da düzenlenen ve hayvanların korunması ile eziyet görmelerinin engellenmesine yönelik olduğu anlaşılan hükümlerin gerek anlam ve kapsamının belirlenmesi gerekse uygulanması sırasında insan sağlığının korunmasının dengeleyici bir faktör olarak gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

20. Anayasa Mahkemesince öncelikle değerlendirilmesi gereken husus hayvanların fiziksel ve psikolojik varlığının korunmasına yönelik olarak anayasal düzeyde devlete yüklenen bir yükümlülüğün bulunup bulunmadığının belirlenmesidir.

21. Hayvanlar, biyolojik bir varlık olsalar da hukuk düzenlerinde genel olarak bir hakkın öznesi olarak kabul edilmemişler; mülkiyet hakkının konusu bir eşya olarak değerlendirilmişlerdir. Bazı ülkelerde hayvanların kısmen hak öznesi olarak kabul edildiği uygulamalar görülmekle birlikte bu konuda geleneksel anlayışın değiştiğinin söylenmesi mümkün değildir. Hayvanlar hukuki olarak eşya kategorisinde kabul edilse de biyolojik bir varlık olmaları, acı çekme, mutlu olma ve üzüntü duyma gibi birtakım hislere sahip olmaları sebebiyle diğer eşyalarla aynı kapsamda değerlendirilmeleri söz konusu değildir. Bu sebeple uluslararası ve ulusal metinlerde hayvanları koruyan ve acı çekmelerini önleyen, onlara saygı gösterilmesini temin eden hukuki düzenlemelere yer verilmiştir.

22. Anayasa'da hayvanların hak öznesi olarak kabul edildiğine dair açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte bunların korunmalarına ve eziyet görmelerinin önlenmesine yönelik olarak Anayasa'da devlete pozitif yükümlülük öngörülmediği de söylenemez. Zira Anayasa'nın 56. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.*" biçimindeki düzenlemeyle anayasal düzeyde tanınan çevre hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler, çevrenin önemli bir unsuru olan hayvanlara yönelik olarak koruyucu önlemler alınmasını da kapsamaktadır.

23. Öte yandan çevre hakkı, devlete hayvanların korunmasına ve kötü muamele görmelerinin engellenmesine yönelik pozitif yükümlülükler öngörmekle birlikte bu konuda yapılacak düzenlemelerde yaşam hakkı ile kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin de dikkate alınması gerekir. Söz konusu yükümlülük gereğince insan sağlığına yönelik olarak hayvanlardan kaynaklanan risklere karşı koruyucu tedbirlerin alınması, bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkından da kaynaklanan bir zorunluluktur.

24. Nitekim başıboş ve saldırgan hayvanların tamamen kontrolsüz kalmasının ve popülasyonlarındaki artışın korkuya sebep olma ve fiziksel saldırı riski nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı yönünden zarar doğurabileceği açıktır.

25. Dolayısıyla Anayasa'nın 56. maddesi kapsamında *dengeli ve sağlıklı* bir çevrenin temini için diğer tüm unsurlarda olduğu gibi hayvanların da nitelik ve popülasyon itibarıyla insan sağlığını tehdit etmeyecek ölçüde belli bir dengede tutulması gerekmektedir. Bu bağlamda devletin insan sağlığını dikkate alarak hayvan popülasyonunun belli bir seviyede tutulmasını sağlayacak ya da sayısının artırımını önleyecek tedbirler alması gerekebilir. Aksi durum hayvan popülasyonunda kontrolsüz bir artışa neden olmak suretiyle Anayasa'nın 56. maddesi uyarınca devletin bireylere sağlamakla yükümlü olduğu sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama imkânını ortadan kaldıracaktır.

26. Bu itibarla devletin hayvanların korunmasına ve kötü muamele görmelerinin engellenmesine yönelik tedbirlerin alınması sırasında insan sağlığını da gözetmesinin Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerinden kaynaklanan pozitif yükümlülüğüyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

27. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

C. Kanun'un 2. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 3. Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilen (f) Bendinin ve (k) Bendinde Yer Alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." İbaresinin "..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." Şeklinde Değiştirilmesinde Bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

28. 5199 sayılı Kanun'un "*Tanımlar*" başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının dava konusu ilk kuralı oluşturan (f) bendinin önceki hâlinde "*Barınacak yeri olmayan veya sahibinin ya da koruyucusunun ev ve arazisinin sınırları dışında bulunan ve herhangi bir sahip veya koruyucunun kontrolü ya da doğrudan denetimi altında bulunmayan evcil hayvanlar*" şeklindeki *sahipsiz hayvan* tanımı dava konusu kuralla "*Sahipli hayvanlar dışında kalan evcil hayvanlar*" şeklinde değiştirilmiştir.

29. Anılan değişiklikle bağlantılı olarak söz konusu fıkranın (j) bendinde yapılan değişiklikle bendin önceki hâlinde yer alan ve bir kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişilik tarafından sahiplenilen; bakımı, aşıları, periyodik sağlık kontrolleri yapılan işaretlenmiş kayıt altındaki ev ve süs hayvanlarını ifade ettiği belirtilen *kontrollü hayvan* kavramı yerine *sahipli hayvan* tanımı yapılmıştır. Anılan bende göre *sahipli hayvan* bir kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişilik tarafından sahiplenilen; bakımı, aşıları, periyodik sağlık kontrolleri yapılan ve Tarım ve Orman Bakanlığı (Bakanlık) veri tabanına kaydedilen ev hayvanlarını ifade etmektedir.

30. Bu itibarla anılan Kanun'un önceki hâlinde evcil hayvanlar *sahipsiz hayvan* ve *kontrollü hayvan* olarak kategorize edilmişken yeni hâlinde evcil hayvanların *sahipsiz hayvan* ve *sahipli hayvan* olarak tasnif edildiği anlaşılmaktadır. Kanun'un önceki hâlinde *kontrollü hayvan*; kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişi tarafından sahiplenilmiş hayvanların yanı sıra bunlar tarafından sahiplenilmeyip sadece bakımı, aşıları, periyodik sağlık kontrolleri yapılan hayvanları da kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. Diğer bir ifadeyle Kanun'un önceki hâlinde kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişi tarafından sadece bakımı, aşıları, periyodik sağlık kontrolleri yapılan evcil hayvanlar sahiplenilmese de *sahipsiz hayvan* kategorisinde kabul edilmemiş, *kontrollü hayvan* olarak vasıflandırılmıştır. Buna karşılık değişikliktan sonra artık kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişi tarafından sadece bakımı, aşıları, periyodik sağlık kontrolleri yapılan evcil hayvanlar da *sahipli hayvan* sayılacaktır. Başka bir deyişle evcil hayvanların sadece bakımı, aşıları, periyodik sağlık kontrollerini yapan/yaptıran kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişi söz konusu evcil hayvanların sahibi olarak kabul edilecektir. Dolayısıyla dava konusu kuralla yapılan değişikliktan sonra evcil hayvanların sahiplenilmeden bakımlarının, aşılarının ve periyodik sağlık kontrollerinin yapılması imkânı ortadan kaldırılmıştır.

31. Fıkranın (f) bendinde değişiklik yapan maddenin gerekçesinde “*Düzenlemeyle, sahipsiz hayvanlara ilişkin yürütülecek çalışmalarda, tereddüde mahal verilmemesi ve kedi ve köpeklerin sahipli hayvan statüsüne alınabilmesi için 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu kapsamında Bakanlık veri tabanına kaydedilmesi zorunluluğu bulunduğu sahipsiz hayvan ve sahipsiz hayvan kavramları açık bir şekilde tanımlanmaktadır.*” denilmiştir. Dolayısıyla kuralla yapılan değişikliğin temel amacının sahiplendirme ilişkisi dışındaki bir modelle evcil hayvanların bakımının, aşılarının ve periyodik sağlık kontrollerinin yapılmasının önlenmesi olduğu anlaşılmaktadır.

32. Kanun'un “*Tanımlar*” başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının (k) bendinin önceki hâlinde ise Bakanlıktan izin alınmak suretiyle kurulan ve hayvanların rehabilite edileceği bir tesis olarak ifade edilen *hayvan bakımevinin* tanımı dava konusu kuralla Bakanlıktan izin alınmak suretiyle kurulan, hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği tesis şeklinde değiştirilmiştir. Anılan bentte yer alan “*...sahiplendirilinceye kadar...*” ibaresi dava konusu diğer kuralı oluşturmaktadır.

33. Yapılan değişiklikle birlikte sahipsiz hayvanların Bakanlıktan izin alınmak suretiyle kurulan bakımevlerinde sahiplendirilinceye kadar barındırılarak rehabilite edilmesinin böylelikle sahipsiz hayvanların kontrol altına alınması suretiyle sokaklarda yaşamalarından kaynaklı sorunların önüne geçilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Nitekim madde gerekçesinde “*Kanunda yakala-kısırlaştır-sal metodunun kaldırılması sebebiyle hayvan bakımevi tanımında uyum değişikliği yapılmaktadır.*” denilerek sahipsiz hayvanların kontrol altına alınmasına ilişkin olarak bir yöntem değişikliğine gidildiği açıkça ifade edilmiştir.

34. Kanun'un 6. maddesinin dördüncü fıkrasında da sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Bu çerçevede bakımevleri dışında bulunan sahipsiz

hayvanlar öncelikle bakımevlerine alınacak ve bunlardan rehabilite edilenler sahiplendirilinceye kadar bu bakımevlerinde tutulacaktır.

35. Dolayısıyla kuralla sahipsiz hayvanların bakımevlerinde barındırılmaları suretiyle sokaklarda yaşamalarının engellenmesi sağlanmakta ve sahiplendirilme hâli hariç bakımevlerinin dışında yaşam alanı oluşturmalarının önüne geçilmektedir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

36. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kurallarla sahipsiz hayvan tanımının daraltılması suretiyle hayvanların sahiplenilmesi yerine korunması, bulundurulması ve bakılması şeklindeki modelin ortadan kaldırılmasının hayvanların barınaklara hapsedilmesinin ve nihai olarak da öldürülmesinin önünü açtığı, hayvanlar Anayasa’da açıkça hak öznesi olarak kabul edilmemişse de Anayasa’da güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı, çevre hakkı ve Anayasa’dan kaynaklanan pozitif yükümlülüklerin hayvan varlığının etkili bir biçimde korunmasını gerektirdiği, kurallarla kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişilerin evcil hayvanları sahiplenmeden onların bakımını, aşılarını ve sağlık kontrollerini yapma sorumluluğunu üstlenme imkânının ortadan kaldırılmasının devletin pozitif yükümlülüğüyle bağdaşmadığı, ayrıca kuralların sahipsiz evcil hayvanların barınaklara kapatılmalarının ve öldürülmelerinin önünü açtığı, bu durumun kamu yararına yönelik olmaması sebebiyle hukuk devleti ilkesiyle çeliştiği ve uluslararası hukukla bağdaşmadığı belirtilerek kuralların Anayasa’nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

37. Dava konusu kurallardan ilki 5199 sayılı Kanun’un 3. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi olup kuralda sahipli hayvanlar dışında kalan evcil hayvanlar sahipsiz hayvan olarak tanımlanmak suretiyle sahiplenilmeden evcil hayvanların bakımının, aşılarının ve periyodik sağlık kontrollerinin yapılması imkânı ortadan kaldırılmaktadır.

38. Dava konusu diğer kuralda ise sahipsiz hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakımevlerinde barındırılması öngörülmektedir. Bu çerçevede kuralın bir yönünü sahipsiz hayvanların bakımevlerine alınması, diğer yönünü ise bu barındırmanın süreceği zaman periyodu, diğer bir ifadeyle bakımevinde tutulmanın sahiplendirilinceye kadar sürecek olması oluşturmaktadır. Bu itibarla sahipsiz hayvanların bakımevine alınmasını ve *sahiplendirilinceye kadar* bakımevinde tutulmasını öngören ikinci kural, başboş sokak hayvanlarının sahiplik ilişkisi kurulmaksızın bakımını engelleyen birinci kuralla bütünlük arz etmekte olup söz konusu kurallar sokakta sahipsiz hayvan bulunmamasına ilişkin olarak geliştirilen hukuk politikasının bir sonucu niteliğindedir.

39. Anılan Kanun’un 3. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi kapsamında evcil hayvanların sahiplenilmeden bakımlarının, aşılarının ve periyodik sağlık kontrollerinin yapılması imkânının ortadan kaldırılması ve aynı fıkranın (k) bendi kapsamında bu hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakımevlerinde barındırılmasıyla insanların sağlığına ve vücut bütünlüğüne yönelik olarak sahipsiz hayvanlardan kaynaklanan tehlikelerin ortadan kaldırılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sahipsiz evcil hayvanların insanların sağlığı ve vücut bütünlüğü açısından oluşturabileceği risklerin ortadan kaldırılması amacıyla öngörüldüğü anlaşılan kuralların yaşam hakkı ile kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin bir gereği olduğu gibi bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkından kaynaklanan ihtiyacı da karşılamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

40. Evcil hayvan kategorisinde olsa da başta köpekler olmak üzere başıboş saldırgan hayvanlar genellikle yerleşim birimlerinde insanlarla bir arada yaşamaktadır. Söz konusu hayvanların sayısının gün geçtikçe artmasıyla birlikte köpek saldırılarına bağlı olarak can kayıpları ve yaralanma vakalarında artışlar yaşanmaktadır. Özellikle köpeklerin sahiplenilmeden bakılması modelinin ortadan kaldırılmasının bunların insanın yaşamına ve vücut bütünlüğüne yönelik olarak yol açabileceği tehlikelerin bertaraf edilmesine katkı sunacağı açıktır.

41. Öte yandan özellikle ahlaki ve felsefi yönden tartışmalı olan ve medeni ülkelerde ortak bir standardın bulunmadığı meselelerde kanun koyucunun takdirinin biraz daha geniş olduğunun kabul edilmesi gerekir. Yerleşim birimlerinde yaşayan sahipsiz saldırgan hayvanların başıboş bırakılmasının gerekli olup olmadığı, bunların kontrolünün hangi yöntemle sağlanacağı hususıyla ilgili olarak dünya ülkelerinde ortak bir standart geliştirilebilmiş değildir. Dolayısıyla bu hayvanların insan sağlığına yönelik olarak sebep olduğu tehlikenin önlenmesi bakımından ne tür bir kontrol modelinin benimseneceği hususunda kanun koyucunun geniş takdir yetkisi bulunmaktadır.

42. Böylelikle kanun koyucu kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişi tarafından sadece bakımı, aşıları, periyodik sağlık kontrolleri yapılan evcil hayvanları da sahipli hayvan kategorisine almak ve sahipsiz hayvan tanımını daraltmak suretiyle evcil hayvanların sahiplenilmeden bakımlarının, aşılarının ve periyodik sağlık kontrollerinin yapılması imkânını ortadan kaldırmış; ayrıca sahipsiz hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakımevlerinde barındırılmasını öngörmüştür. Sahipsiz saldırgan hayvanların insan sağlığına yönelik olarak sebep oldukları tehlikenin ciddiliği (köpek saldırıları sonucu meydana gelen ölüm ve yaralanma olayları ile zoonoz hastalıklar gibi) karşısında kanun koyucunun söz konusu takdir yetkisi kapsamında tehlikelerin azaltılması ya da ortadan kaldırılması için uygulayacağı tedbirleri belirlemesi mümkündür.

43. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) bir kararında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde güvence altına alınan hakların etkili ve fiilî olarak korunabilmesinin, toplum yönünden ciddi ve fiziksel tehdit oluşturma ağırlık seviyesine ulaşan sokak köpeği sorunu gibi genel sorunlar hakkında uygun tedbir alınmasını gerektirdiğini belirtmiştir (*Georgel ve Georgeta Stoicescu/Romanya*, B. No: 9718/03, 26/7/2011, §§ 61-62, benzer mahiyette karar için bakınız *Berü/Türkiye*, B. No: 47304/07, 11/1/2011).

44. Bununla birlikte Kanun'da evcil hayvanların sahiplenilmesini engelleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu kapsamda kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişi tarafından evcil hayvanlar sahiplenilerek bunların bakımı, aşıları, periyodik sağlık kontrollerinin yapılmasının üstlenilmesi ve bu şekilde evcil hayvanlarla bağ kurulabilmesi mümkündür. Ayrıca Kanun'un 6. maddesinin altıncı fıkrasında, hiçbir kazanç ve menfaat sağlamamak kaydıyla sadece insani ve vicdani amaçlarla sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanları hayvan bakımevi kurarak sahiplenmek isteyen ve Kanun'da öngörülen şartları taşıyan gerçek ve tüzel kişilere arazi, buna ait binalar ile demirbaşların tahsis edilebileceği düzenlenmek suretiyle bir hayvanı sahiplenmeden bakmak isteyenlerin bakımevi kurmak suretiyle söz konusu durumu gerçekleştirmelerine de imkân tanınmıştır.

45. Evcil hayvanların sahiplenilmeden bakımının, aşılarının ve periyodik sağlık kontrollerinin yapılması imkânının ortadan kaldırılmasının ve bu hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakımevlerinde barındırılmasının devletin çevrenin sağlıklı ve dengeli olabilmesi için gereken tedbirleri alma yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmesi gereken yönü de bulunmaktadır.

46. Sahipsiz hayvanların bakımevlerine alınmasıyla bu hayvanların yarattığı tehlike ve zararların önüne geçilmesinin yanı sıra bakımlarının, aşılarının ve periyodik sağlık kontrollerinin bakımevleri aracılığıyla yapılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Öte yandan Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının (p) bendinde sahipsiz hayvanların tedavisinin ve parazit mücadelesinin yapılması, aşılanması, kısırlaştırılması ve dijital kimliklendirme yöntemleriyle işaretlenmesi şeklinde tanımlanan rehabilitasyon işlemlerinin de bu bakımevlerinde yapılacağı görülmektedir.

47. Herhangi bir kişi, kurum veya kuruluş ile sahiplenme ilişkisi bulunmayan hayvanlarla ilgili tedbirlerin ve bu kapsamda bunların barındırılma ve rehabilitasyon işlemlerinin hangi usul ve yöntemle gerçekleştirileceği hususunda da anayasal sınırlar çerçevesinde kanun koyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır. Karşılaştırmalı hukuk incelendiğinde ulusal kanun koyucuların bu takdir yetkilerini sahipsiz hayvanların bakımevlerinde barındırılması şeklinde kullanmalarının sıklıkla rastlanılan bir çözüm olduğu görülmektedir.

48. Bu itibarla sahipsiz hayvanların sayısının tespiti ve kontrolü sağlanarak insan, hayvan ve çevre sağlığının daha etkin bir şekilde korunması amacına ulaşmak bakımından -kanun koyucunun sahip olduğu takdir yetkisinin genişliği de gözetildiğinde- sahipsiz hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakımevlerine alınması ve burada barındırılması yönteminin benimsenmesinin devletin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkından kaynaklanan pozitif yükümlülüğüyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

49. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralların Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

Ç. Kanun'un 3. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 4. Maddesinin Birinci Fıkrasının (b) Bendinin Yürürlükten Kaldırılmasının, (d) Bendinde Yer Alan "...hayvanlara bakan veya bakmak..." İbaresinin "...hayvanları sahiplenmek..." Şeklinde Değiştirilmesinin ve (j) Bendinde Yer Alan "...ve güçten düşmüş hayvanların korunması..." İbaresinin "...hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakılmaları..." Şeklinde Değiştirilmesinde Bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

50. 5199 sayılı Kanun'un "*İlkeler*" başlıklı 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi "*Evcil hayvanlar, türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahiptir. Sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenmelidir.*" şeklinde iken dava konusu ilk kuralla anılan bent yürürlükten kaldırılmıştır.

51. Madde gerekçesinde değişikliğin popülasyon yönetimine ilişkin olarak getirilen yeni yaklaşımla uyumun sağlanması amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir.

52. Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi "*Hiçbir maddî kazanç ve menfaat amacı gütmeksizin, sadece insanî ve vicdanî sorumluluklarla, sahipsiz ve güçten düşmüş*

hayvanlara bakan veya bakmak isteyen ve bu Kanunda öngörülen koşulları taşıyan gerçek ve tüzel kişilerin teşviki ve bu kapsamda eşgüdüm sağlanması esastır.” şeklinde iken dava konusu kuralla anılan bentte yer alan “...hayvanlara bakan veya bakmak...” ibaresi “...hayvanları sahiplenmek...” şeklinde değiştirilmiştir. Söz konusu ibare değişikliği dava konusu diğer kuralı oluşturmaktadır.

53. Madde gerekçesinde değişikliğin popülasyon yönetimine ilişkin olarak getirilen yeni yaklaşımla uyumun sağlanması amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir. 7527 sayılı Kanun’la birlikte sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların hayvan bakımevlerine toplanması ve sahiplendirilinceye kadar burada tutularak rehabilite edilmesi esas benimsenmiştir. Bu çerçevede sahiplenme hâli dışında hayvanlara bakılması, hayvanların kontrol veya denetim altında bulundurulması imkânları ortadan kaldırılmıştır.

54. Bu yaklaşımla uyumlu olarak 5199 sayılı Kanun’un 4. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde herhangi bir maddi kazanç ve menfaat amacı olmaksızın insani ve vicdani sorumluluklarla sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanları sahiplenmek isteyen kişilerin teşvikinin ve bu kapsamda gerekli eşgüdümün sağlanmasının esas olduğu öngörülmektedir.

55. Anılan Kanun’un 4. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi “*Yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlarla iş birliği içerisinde, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için hayvan bakımevleri kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlar ve eğitim çalışmaları yapar. Ayrıca yerel yönetimler, ilgili karar organının uygun görmesi halinde hayvan hastanesi kurar.*” biçiminde iken anılan bentte yer alan “...ve güçten düşmüş hayvanların korunması...” ibaresi dava konusu kuralla “...hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakılmaları...” şeklinde değiştirilmiştir. Söz konusu ibarede yer alan “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi ise dava konusu bir diğer kuralı oluşturmaktadır.

56. Kanun’da 7527 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle birlikte sahiplenme hâli dışında hayvanlara bakılması, hayvanların kontrol ve denetim altında bulundurulması veya sahipsiz hayvanların bakımevinden çıkarılması söz konusu olamayacağından maddede yapılan değişiklikle yerel yönetimlerin gönüllü kuruluşlarla iş birliği içerisinde kuracakları bakımevlerinde yürütülecek iş ve işlemlerin hayvanların sahiplendirilmesine kadar devam edeceği anlaşılmaktadır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

57. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun’un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) ve (k) bentlerine yönelik gerekçelerle kuralların Anayasa’nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

58. 7527 sayılı Kanun’un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendinin ve (k) bendinde yer alan “...ve hayvanların rehabilite edileceği...” ibaresinin “..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği...” şeklinde değiştirilmesinde bulunan “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

59. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa’nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralların Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

D. Kanun'un 5. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un İkinci Kısmı'nın Dördüncü Bölümü'nün Başlığında Yer Alan "...Öldürülmesi..." İbaresinin "...Ötanazisi..." Şeklinde Değiştirilmesinin, 13. Maddesinin Başlığının "Hayvanların ötanazisi" Şeklinde Değiştirilmesinin, Anılan Maddeye Eklenen Birinci ve İkinci Fıkralar ile Dördüncü Fıkrasının İkinci Cümlesinde Yer Alan "Öldürme esas ve usulleri..." İbaresinin "Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller..." Şeklinde Değiştirilmesinin İncelenmesi

1. İkinci Kısmı'nın Dördüncü Bölümü'nün Başlığında Yer Alan "...Öldürülmesi..." İbaresinin "...Ötanazisi...", ve 13. Maddesinin Başlığının "Hayvanların ötanazisi" Şeklinde Değiştirilmeleri

60. 5199 sayılı Kanun'un İkinci Kısmı'nın Dördüncü Bölümü'nün başlığı "Hayvanların Kesimi, Öldürülmesi ve Yasaklar" şeklinde iken dava konusu kuralla başlıkta yer alan "...Öldürülmesi..." ibaresi "...Ötanazisi..." şeklinde, anılan Kanun'un 13. maddesinin başlığı "Hayvanların öldürülmesi" şeklinde iken dava konusu kuralla "Hayvanların ötanazisi" olarak değiştirilmiştir.

61. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi yetkisinin kapsamına Anayasa değişikliği, kanun, kanun hükmünde kararname, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İçtüzüğü adı verilen normlar (kurallar) girmektedir. Söz konusu düzenlemeler, Anayasa'nın yetkili kıldığı organlar tarafından yazılı bir şekilde ve bu adlar altında tespit edilmiş bulunan genel, sürekli ve soyut hukuk normlarıdır. Norm ise insan davranışını yönlendirmek amacıyla belirli bir şeyin yapılmasını yasaklayan ya da belirli bir şeyin yapılmasına izin veya yetki veren ve cebirle desteklenmiş irade açıklamalarıdır. Dolayısıyla hukuk normları daima emir, yasak, izin veya yetki içeren önermelerden oluşur. İnsan davranışını yönlendirmeyi hedeflemeyen yani emir vermeyen, yasak koymayan, izin veya yetki vermeyen bir önerme, normatif nitelikte olmadığından hukuk kuralı sayılmaz.

62. Bu itibarla bölüm ve madde başlıkları da başlı başına bir yargı ifade etmediğinden denetlenebilir norm niteliğinde değildir. Anılan niteliği sebebiyle bölüm ve madde başlıklarının iptal davasına konu edilmesi mümkün değildir (aynı yöndeki kararlar için bkz. AYM, E.2021/125, K.2023/213, 7/12/2023, §§ 67-70; E.2017/162, K.2018/100, 17/10/2018, §§ 63-65).

63. Açıklanan nedenlerle anılan Kanun'un İkinci Kısmı'nın Dördüncü Bölümü'nün başlığında yer alan "...Öldürülmesi..." ibaresinin "...Ötanazisi...",ve 13. maddesinin başlığının "Hayvanların ötanazisi" şeklinde değiştirilmelerine yönelik iptal talepleri hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

2. Birinci ve İkinci Fıkralar

a. Anlam ve Kapsam

64. 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin dava konusu birinci fıkrasında bakımevine alınan köpeklerden; insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike teşkil eden ve olumsuz davranışları kontrol edilemeyen, bulaşıcı veya tedavi edilemeyen hastalığı bulunan ya da

sahiplenilmesi yasak olanlara 11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'nun 9. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen tedbirin uygulanacağı düzenlenmiştir.

65. Kuralla atıfta bulunulan anılan fıkra ise hayvanların ötanazisi hükme bağlanmıştır. Buna göre ilke olarak hayvanlara ötanazi yapılması yasaktır. Ancak hayvanlara acı ve ıstırap çektiren veya iyileşme durumu bulunmayan hastalık durumları ile akut bulaşıcı bir hayvan hastalığının önlenmesi ya da eradikasyonu amacıyla veya insan sağlığı için risk oluşturan, davranışları insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike teşkil eden ve olumsuz davranışları kontrol edilemeyen durumlarda veteriner hekim tarafından ötanazi yapılmasına karar verilebilecektir. Bunun yanı sıra fıkra ötanazi işlemine ilişkin koşullar oluştuğunda bunun veteriner hekim tarafından veya veteriner hekim gözetiminde yapılacağı belirtilmiştir.

66. Bu çerçevede bakımevine alınan sahipsiz köpekler hakkında istisnai hâllerde ötanazi kararı verilebilecektir. Dava konusu kuralda sayılan hâller ile söz konusu fıkra belirtilen durumlar genel itibarıyla aynı nitelikte olmakla birlikte kuralda sahiplenilmesi yasak köpekler yönünden de ötanazi uygulanmasına imkân tanınmıştır.

67. 5199 sayılı Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinde Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanları üretmek, sahiplenmek, sahiplendirmek, barındırmak, beslemek, takas etmek, sergilemek, hediye etmek ve bunların ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak hayvanlarla ilgili yasak fiiller arasında sayılmıştır.

68. Bakanlık, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğünün 7/12/2021 tarihli ve 2021-48 sayılı genelgesinde ise Amerikan Pitbull Terrier, Dogo Argentino, Fila Brasileiro, Japanese Tosa, American Staffordshire Terrier ve American Bully ırkı köpekler tehlike arz eden hayvanlar olarak belirlenmiştir. Bu itibarla anılan bent uyarınca sahiplenilmesi yasak nitelikte olan söz konusu köpekler de ötanazi kapsamında yer almaktadır.

69. Anılan Kanun'un 13. maddesinin dava konusu ikinci fıkrasında ise yerel yönetimlerin sahipsiz köpeklere ilişkin olarak yürüttükleri iş ve işlemlerde Bakanlar Kurulunun 28/8/2003 tarihli ve 2003/6168 sayılı Kararı ile onaylanan Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kapsamında *gerekli* idari tedbirleri almaya yetkili oldukları belirtilmiştir. Türkiye 125 No.lu Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'ni 18 Kasım 1999 tarihinde imzalamış, 28 Kasım 2003 tarihinde ise onaylamıştır.

70. Anılan Sözleşme'nin 1. maddesinin (5) numaralı fıkrasında *başboş hayvan*, evi olmayan veya sahibinin veya bakıcısının evinin sınırları dışında bulunan ve herhangi bir sahibinin ya da bakıcının kontrolü veya doğrudan denetimi altında bulunmayan ev hayvanı olarak tanımlanmıştır.

71. Sözleşme'nin giriş kısmında taraf devletlerin hayvanların aşırı nüfuslarına bağlı olarak insan ve diğer hayvanların hijyen, sağlık ve güvenlikleri açısından taşıdıkları riskleri dikkate alarak Sözleşme hükümlerinde anlaştıkları vurgulanmıştır. Bu çerçevede Sözleşme'nin Üçüncü Bölümü'nde hayvanlara ilişkin olarak alınacak ek tedbirler düzenlenmiş, bu Bölüm'de yer alan 12. maddede hayvan sayısının azaltılmasına dair tedbirlere yer verilmiştir. Buna göre taraf devletlerden biri başboş hayvan sayısının sorun yarattığını düşünürse hayvanların gereksiz ağrı, acı ve ıstırap çekmelerine sebep vermeyecek şekilde sayılarını azaltmak için *uygun* yasal ve/veya idari tedbirleri alacaktır.

72. Öte yandan anılan maddede alınacak tedbirlere ilişkin şartlar da düzenlemiştir. Buna göre başboş hayvanlar yakalanacak ise bunun hayvana fiziksel ve manevi olarak en az seviyede

acı verecek şekilde gerçekleştirilmesi, yakalanan hayvanların muhafaza edilmesi veya öldürülmesi işlemlerinin Sözleşme’de belirtilen ilkelere uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Maddede ayrıca köpek ve kedilere damgalama gibi az acı veren ya da hiç ağrı, acı ve ıstırap çekirtmeyen uygun bir yöntemle aynı zamanda sahiplerinin isim ve adresleri ile birlikte numaraları kayda geçirilerek daimi kimlik sağlamak, kedi ve köpeklerin plansız üremelerini azaltmak için bu hayvanların kısırlaştırılmalarını teşvik etmek, başıboş kedileri ve köpekleri bulan kişilerin bu konuda yetkili makama bilgi vermelerini teşvik etmek de taraf devletlerce karşılanması gereken şartlar arasında sayılmıştır.

73. Bu itibarla yerel yönetimler; Sözleşme kapsamında *başboş*, 5199 sayılı Kanun’da ise *sahipsiz* olarak ifade edilen köpeklere yönelik olarak anılan Kanun’da öngörülen düzenlemelere dayanarak Sözleşme’de tanınan yakalama, tutma, öldürme, kimlik sağlama, kısırlaştırma ile bu nitelikteki hayvanları bulan kişilerin yetkili makamları bilgilendirmesini teşvik etme gibi tedbirlere başvurma hususunda görevli ve yetkilidir.

74. Kanun’un 13. maddesinin dava konusu ikinci fıkrası kapsamında başvurulabilecek tedbirlerden biri olan ötanazinin, söz konusu maddenin birinci fıkrasındaki istisnai hâllerde uygulanacak ötanazi tedbirinden farklı olarak başıboş hayvan sayısının azaltılmasına yönelik olarak öngörülen bir tedbir olduğu anlaşılmaktadır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

75. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kurallarla hayvanların/köpeklerin öldürülmesini kolaylaştıran hükümlerin getirildiği, hayvanların sağlıklı ve dengeli çevrenin unsuru olduğu, kuralların hayvanların yaşatılmasından beklenen kamusal faydayı ortadan kaldırdığı, sokak hayvanlarının sayısının kontrol altına alınması amacı bakımından kurallara konu tedbirin zorunlu-elverişli-orantılı olmadığı, idareye verilen sınırsız takdir yetkisinin hayvanlara yönelik olarak farklı uygulamalara yol açacağı belirtilerek kuralların Anayasa’nın 2., 5., 17., 56. ve 63. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

i. Birinci Fıkra

76. Dava konusu kural 5996 sayılı Kanun hükümlerine atıf yapmak suretiyle bakımevine alınan köpeklere ilişkin olarak öngörülen şartların gerçekleşmesi hâlinde ötanazi işleminin uygulanmasına imkân tanımaktadır.

77. Kural kapsamında sahipsiz köpeklere ötanazi işlemi uygulanmasının, devlete yüklenen insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlama ödevi ile çevre hakkı ve kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülük çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

78. Devletin Anayasa’dan kaynaklanan yükümlülüğünün bir yönünü, gerekli olması hâlinde belli şartlar altında hayvanlarla ilgili olarak her türlü tedbirin alınması zorunluluğu oluşturmaktadır. Ancak bu tedbirler için öngörülen şartlar ile tedbirlerin uygulanması sürecinde söz konusu hayvanların acı çekmemesini ya da asgari düzeyde acı verecek yöntemlere başvurulmasını sağlayacak güvencelerin oluşturulması gerekir.

79. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ile kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler, insanın sağlığı ve vücut bütünlüğüne yönelik olarak zoonoz hastalıklar da dâhil olmak üzere hayvanlardan

gelebilecek risklere karşı önlem alınmasını zorunlu kılmaktadır. İnsanın sağlığı ve vücut bütünlüğünün korunması ile hayvanların korunmasına ve eziyet görmelerinin önlenmesine yönelik değerler karşı karşıya geldiğinde insanın sağlığının ve vücut bütünlüğünün korunmasına yönelik değerlere üstünlük tanınması gerektiği açıktır. Dolayısıyla evcil sokak hayvanlarının insanın sağlığı ve vücut bütünlüğüne yönelik olarak tehlike oluşturması hâlinde bu tehlikenin bertaraf edilmesi amacıyla hayvanların öldürülmesi ya da farklı yöntemlerle sayılarının azaltılması yolunda tedbirlerin alınması mümkündür.

80. 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin dava konusu birinci fıkrasına göre bakımevine alınan köpeklerle ilgili olarak ötanazi işleminin uygulanabilmesi için bu hayvanların insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike oluşturması, olumsuz davranışlarının kontrol edilememesi, bulaşıcı ve tedavi edilemeyen hastalıklarının bulunması ve sahiplenilmesi yasak olan cinslerden olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle kural, bakımevine alınan köpeklerden ancak insan ve diğer hayvanların sağlığı ve vücut bütünlüğü ile çevre yönünden tehlike oluşturabilecek köpekleri kapsamına almak suretiyle istisnai ve zorunlu hâllerde söz konusu tedbirin uygulanmasına imkân tanımaktadır. Devletin insanın yaşamına ve vücut bütünlüğüne yönelik yakın ve acil müdahale edilmesi gereken tehlikeyi bertaraf etme hususunda seçeceği yöntemleri belirlemede takdir yetkisinin bulunduğu gözetildiğinde kural kapsamında bu nitelikteki köpeklerin öldürülmesine imkân tanınmasının söz konusu takdir yetkisi içinde değerlendirilmesi gerekir.

81. Kuşkusuz kanun koyucunun insanın sağlığı ve vücut bütünlüğüne tehdit oluşturan durumları bertaraf etmek için başvuracağı araçların kapsamını tespit etmede geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Kanun koyucunun bu husustaki tercihinin değerlendirilmesi anayasallık denetimi dışındadır. Dolayısıyla kanun koyucunun, yaşam hakkı ve kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirmesi hakkının öngördüğü koruyucu tedbirler alma yükümlülüğü kapsamında diğer yöntemlerin yetersiz olacağının anlaşıldığı durumlarda belli şartlar altında öldürme yöntemine de cevaz veren düzenlemeler yapması mümkündür.

82. Öte yandan dava konusu kuralda söz konusu tedbirin uygulanması sürecinde sahipsiz köpeklere fiziksel ve manevi olarak en az seviyede acı verecek yöntemle başvurulmasını sağlayacak güvencelerin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

83. Kuralda sahipsiz köpeklerin öldürülme usulü olarak öngörülen ötanazi yunanca “eu” (iyi) ve “thanatos” (ölüm) kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmekte olup yalnızca yaşamın sonlandırılmasına karar verme hakkı değil ağrısız-acısız ölüm anlamında da kullanılmaktadır. Kuralda ötanazi tedbirinin istisnai olarak belirli koşulların bulunması hâlinde uygulanması öngörülmektedir.

84. Bu bağlamda ötanazinin ilke olarak bakımevine alınan sahipsiz köpeklerden insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike oluşturan ve olumsuz davranışları kontrol edilemeyen, bulaşıcı veya tedavi edilemeyen hastalığı bulunan ya da sahiplenilmesi yasak olanlar hakkında uygulanması hükme bağlanmıştır. Ayrıca kuralda atıfta bulunulan 5996 sayılı Kanun'a göre ötanazi işleminin veteriner hekim tarafından veya onun gözetiminde yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla anılan Kanun'da ötanazi tedbirine ilişkin olarak ilgili otoritelere tanınan yetkinin kullanımında hayvanlara/köpeklere insanca davranılmasını sağlayan, onlara acı ve eziyet verilmesini önleyen güvencelerin oluşturulduğu gözetildiğinde öldürme tedbirinin uygulanmasında idareye mutlak bir keyfilik tanındığı söylenemez.

85. Bu itibarla kuralda bakımevine alınan köpeklerden; insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike teşkil eden ve olumsuz davranışları kontrol edilemeyen, bulaşıcı veya tedavi edilemeyen hastalığı bulunan ya da sahiplenilmesi yasak olanlara ötanazi/öldürme tedbirinin

uygulanmasına imkân tanınmasının devletin kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirmesi hakkı ile sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkından kaynaklanan yükümlülüğüne aykırı bir yön bulunmamaktadır.

86. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

ii. İkinci Fıkra

87. Dava konusu kural, yerel yönetimlerin sahipsiz köpeklere ilişkin olarak yürüttükleri iş ve işlemlerde Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kapsamında gerekli olan idari tedbirleri almasına imkân tanımaktadır.

88. Kural kapsamında sahipsiz köpek sayısının sorun yarattığı durumlarda taraf devletlerin ötanazi de dâhil olmak üzere gerekli idari tedbirleri almasına imkân tanınmasının, 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen ötanazi tedbirinde olduğu gibi insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlama ödevi ile çevre hakkı ve kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülük çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

89. Kamu hizmetlerinin ve toplumsal ihtiyaçların değişkenliği dikkate alındığında idarelerin kanunlarla verilen görevleri yerine getirirken her türlü olay ve olguyu gözönünde bulundurarak karar alması gerekmektedir. Bu nedenle, idarelerin karşılaştıkları farklı durumlar karşısında en uygun çözümü üretebilmeleri için takdir yetkisiyle donatılmaları zorunludur. Takdir yetkisinin amacı, idareye farklı çözümler arasından uygun ve yerinde olanı seçme serbestisi tanımaktır (AYM, E.2020/103, K.2023/68, 5/4/2023, § 9).

90. Bu çerçevede yerel yönetimlerin sahipsiz köpek sayısının kontrol altına alınması amacıyla anılan Sözleşme'de öngörülen yakalama, tutma, kimlik sağlama, kısırlaştırma, sahipsiz hayvanları bulan kişilerin yetkili makamları bilgilendirmesini teşvik etme veya öldürme gibi tedbirlerden somut durum açısından gerekli/uygun olanı belirleme hususunda takdir yetkisi bulunmaktadır.

91. Sahipsiz köpeklere ilişkin olarak yürütülen iş ve işlemlerde yerel yönetimlere Sözleşme kapsamında öngörülen tedbirlerden uygun olanına başvurma yetkisi tanınmasının, bu nitelikteki hayvanların kontrolsüz çoğalmasının önlenerek insanın sağlığı ve vücut bütünlüğüne yönelik tehlikelerin bertaraf edilmesi amacına yönelik olduğu açıktır.

92. Bununla birlikte kural kapsamında idarece tedbire başvurulurken mevcut durumun ve koşulların özelliklerinin gözetilmesi, sahipsiz köpek sayısının azaltılmasında öncelikle en hafif tedbirin uygulanması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle yerel yönetimler idari tedbirlere ilişkin takdir yetkisini kullanırken çevreye ve sahipsiz köpeklere en az zarar verecek nitelikte olan tedbiri tercih etmekle yükümlüdür. Nitekim somut olayın koşullarında uygun olmamasına rağmen en ağır

nitelikte tedbir olan ötanaziye başvurulması durumunda ilgililer hakkında anılan Kanun'un 28/A maddesinin ikinci fıkrası gereğince cezai sorumluluk doğması mümkündür.

93. Öte yandan mevcut durum ve koşulların ötanazi tedbirinin uygulanmasını gerektirdiği hâllerde sahipsiz köpeklerle acı ve eziyet verilmesini önleyen güvencelerin bulunup bulunmadığının da değerlendirilmesi gerekir.

94. Bu bağlamda kuralda atıf yapılan Sözleşme'nin 11. maddesinde veteriner hekim veya diğer bir yetkilinin yardımının hızlı bir şekilde temin edilemediği veya ulusal mevzuat kapsamında bir hayvanın acısını ortadan kaldırmaya yönelik acil veya ulusal mevzuatla öngörülen diğer tüm acil durumlar dışında, bir ev hayvanının ancak bir veteriner hekim veya diğer bir yetkili tarafından öldürülebileceği belirtilmiştir. Ayrıca 5996 sayılı Kanun'da da benzer nitelikte düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir.

95. Dolayısıyla dava konusu kural çerçevesinde sahipsiz köpeklerin öldürülmesi yönünde ilgili otoritelere tanınan yetkinin kullanımında bu hayvanlara acı ve eziyet verilmesini önleyen güvencelerin oluşturulmadığı da söylenemez

96. Bu itibarla kuralda sahipsiz köpeklerle ilişkin olarak yürütülen iş ve işlemlerde Sözleşme kapsamında yerel yönetimlerce alınacak idari tedbirler kapsamında ötanazi/öldürme ve diğer tedbirlerin uygulanmasına imkân tanınmasının devletin kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirmesi hakkı ile sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkından kaynaklanan yükümlülüğüne aykırı bir yön bulunmamaktadır.

97. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

3. Dördüncü Fıkranın İkinci Cümlesinde Yer Alan “Öldürme esas ve usulleri...” İbaresinin “Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller...” Şeklinde Değiştirilmesi

a. Anlam ve Kapsam

98. 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin dördüncü fıkrasının ikinci cümlesi “*Öldürme esas ve usulleri Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.*” şeklinde iken dava konusu kuralla söz konusu cümlede yer alan “*Öldürme esas ve usulleri...*” ibaresi “*Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller...*” şeklinde değiştirilmiştir. Anılan ibare dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

99. Bu itibarla kurala göre söz konusu maddenin birinci ve ikinci fıkraları gereğince yapılacak öldürme ve ötanazi işlemlerine ilişkin esas ve usuller Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

100. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralda alınacak önlemlerin kanuni çerçevesinin çizilmediği, bu nedenle kuralın keyfî uygulamalara sebep olabilecek şekilde idareye sınırsız bir takdir yetkisi tanıdığı, ayrıca bu durumun benzer olaylarda farklı uygulamalara neden olacağı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 7., 10., 17., 56., 63., 90., 123. ve 124. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

101. Anayasa'nın 7. maddesinde “*Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.*” denilmektedir. Yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) ait olması ve bu yetkinin devredilememesi, kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereğidir. Bu hükme yer veren Anayasa'nın 7. maddesinin gerekçesinde yasama yetkisinin parlamentoya ait olması “*demokrasi rejimini benimseyen siyasi rejimlerde kaçınılmaz bir durum*” olarak nitelendirilmiştir. Madde gerekçesinden de anlaşılacağı üzere yasama yetkisinin devredilemezliği, esasen kanun koyma yetkisinin TBMM dışında başka bir organca kullanılamaması anlamına gelmektedir. Anayasa'nın 7. maddesi ile yasaklanan, kanun yapma yetkisinin devredilmesidir (AYM, E.2021/73, K.2022/51, 21/4/2022, § 15; E.2022/54, K.2022/99, 8/9/2022, § 25).

102. Türevsel nitelikteki düzenleyici işlemler bakımından yürütmenin düzenleme yetkisi, sınırlı, tamamlayıcı ve bağımlı bir yetkidir. Bu nedenle temel ilkeleri belirlenmeksizin ve çerçevesi çizilmeksizin, yürütme organına düzenleme yetkisi veren bir kanun kuralı ile sınırsız, belirsiz, geniş bir alanın yürütmenin düzenlemesine bırakılması, Anayasa'nın belirtilen maddesine aykırılık oluşturur. Bununla birlikte yasama organının temel ilkeleri ve çerçeveyi kanunla belirlendikten sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakması, yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamaz (AYM, E.2019/36, K.2021/15, 4/3/2021, § 57; E.2022/54, K.2022/99, 8/9/2022, § 26).

103. Anayasa'nın açıkça kanunla düzenlenmesini öngörmediği konularda kanunda genel ifadelerle düzenleme yapılarak ayrıntıların düzenlenmesinin yürütmenin türevsel nitelikteki düzenleyici işlemlerine bırakılması mümkündür. Anayasa'da münhasıran kanunla düzenleme yapılması öngörülmemiş konularda yasamanın asliliği ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleri haricinde geçerli olan yürütmenin türevselliği ilkeleri gereği idari işlemlerin kanuna dayanması zorunluluğu vardır. Ancak bu durumda kanunda belirlenmesi gereken çerçeve, Anayasa'nın kanunla düzenlenmesini öngördüğü durumdakinden çok daha geniş olabilecektir (AYM, E.2018/91, K.2020/10, 19/2/2020, § 110; E.2019/36, K.2021/15, 4/3/2021, § 56; E.2022/54, K.2022/99, 8/9/2022, § 27).

104. Kuralda sahipsiz hayvanlara yönelik öldürme ve ötanazi işlemleriyle ilgili esas ve usullerin belirlenmesinde Bakanlığa düzenleme yetkisi verilmektedir.

105. Kuralda Bakanlığa yönetmelik çıkarma yetkisi verilen konularla ilgili olarak 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları ile söz konusu hükümlerde atıf yapılan 5996 sayılı Kanun'un 9. maddesi ve Sözleşme'nin 11. ve 12. maddelerinde ayrıntılı düzenlemelere yer verildiği anlaşılmaktadır.

106. 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin ikinci fıkrasında ise Sözleşme kapsamında alınacak idari tedbirler konusunda yerel yönetimler yetkili kılınmıştır. Sözleşme'nin 12. maddesinde düzenlenen öldürme tedbirinin uygulanmasına ilişkin esaslar anılan Sözleşme'nin 11. maddesinde düzenlenmiştir.

107. Bu itibarla öldürme ve ötanaziye ilişkin temel ilke ve esaslar ile genel çerçevenin Kanun'da belirlendiği, kuralla idareye yönetmelikle düzenleme yapma yetkisi verilen konuların uzmanlık ve idare tekniğine yönelik olduğu gözetildiğinde kural kapsamında öldürme ve ötanazi işlemlerine ilişkin esas ve usullerin Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenmesine imkân tanınmasının yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine aykırı düşen bir yönü bulunmamaktadır.

108. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 7. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 7. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 5., 10., 17., 56., 63., 90., 123., ve 124. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

E. Kanun'un 4. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 6. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan "..., 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında..." İbaresinin "...kanuni istisnalar hariç..." Şeklinde Değiştirilmesinin, Üçüncü Fıkrasında Yer Alan "...çevreye olabilecek..." İbaresinin "...insan ve çevre sağlığı için oluşabilecek..." Şeklinde Değiştirilmesinde Bulunan "...insan..." İbaresinin, Dördüncü Fıkrasının Değiştirilen Üçüncü Cümlesinde Yer Alan "...sahiplendirilinceye kadar..." İbaresinin ve Altıncı Fıkrasında Yer Alan "...hayvanlara bakan veya bakmak..." İbaresinin "...hayvanları hayvan bakımevi kurarak sahiplenmek..." Şeklinde Değiştirilmesinin İncelenmesi

1. Birinci Fıkra da Yer Alan "..., 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında..." İbaresinin "...kanuni istisnalar hariç..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. Anlam ve Kapsam

109. 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrası "*Sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında öldürülmeleri yasaktır.*" biçiminde iken anılan fıkra da yer alan "..., 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında..." ibaresi dava konusu kuralla "*...kanuni istisnalar hariç...*" şeklinde değiştirilmiştir.

110. 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde güçten düşmüş hayvan, bulaşıcı ve salgın hayvan hastalıkları haricinde yaşlanma, sakatlanma, yaralanma ve hastalanma gibi çeşitli nedenlerle fiziki olarak iş yapabilme yeteneğini kaybetmiş binek ve yük hayvanları olarak tanımlanmıştır.

111. Anılan Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasının ibare değişikliğinden önceki hâlinde atıfta bulunulan mülga 8/5/1986 tarihli ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu 5996 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (3) numaralı fıkrasıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

112. 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasındaki ibare değişikliğiyle ilgili gerekçede de belirtildiği üzere 3285 sayılı Kanun'un yürürlükten kaldırılması ve birden fazla kanunda ötanaziye ilişkin istisnai düzenlemelere yer verilmiş olması nedeniyle genel olarak tüm bu kanuni düzenlemelerin istisna kapsamına alındığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların öldürülmesi ilke olarak yasak olup ancak kanuni istisnaların bulunması hâlinde öldürülmelerine izin verilmektedir.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

113. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesine eklenen birinci ve ikinci fıkralara yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

114. Dava konusu kural kanuni istisnaların bulunması hâlinde sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların öldürülmesine imkân tanımaktadır. Söz konusu istisnalar ise 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrası ve bu fıkayla atıfta bulunulan 5996 sayılı Kanun'un 9. maddesinin üçüncü fıkrası ile 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir.

115. 7527 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesine eklenen birinci ve ikinci fıkraların Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

116. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2. Üçüncü Fıkroda Yer Alan "...çevreye olabilecek..." İbaresinin "...insan ve çevre sağlığı için oluşabilecek..." Şeklinde Değiştirilmesinde Bulunan "...insan..." İbaresini

a. Anlam ve Kapsam

117. 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin üçüncü fıkrasının önceki hâli "*Sahipsiz hayvanların korunması, bakılması ve gözetimi için yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde, yerel yönetimler yetki ve sorumluluklarına ilişkin düzenlemeler ile çevreye olabilecek olumsuz etkilerini gidermeye yönelik tedbirler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı ile eşgüdüm sağlanarak, diğer ilgili kuruluşların da görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.*" şeklinde iken anılan fıkroda yer alan "...çevreye olabilecek..." ibaresi 7527 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle "*...insan ve çevre sağlığı için oluşabilecek...*" şeklinde değiştirilmiştir. Söz konusu değişiklikte yer alan "...insan..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

118. 5199 sayılı Kanun'un amacını düzenleyen 1. maddesinde yer alan, hayvanların korunmasında insan, hayvan ve çevre sağlığının da gözetileceğine ilişkin yaklaşımla uyumlu olarak yapılan değişikliklerle birlikte sahipsiz hayvanların korunması, bakılması ve gözetilmesi hususunda alınacak tedbirlerde insan ve çevre sağlığının da gözönünde bulundurulacağı ve söz konusu tedbirlerle ilgili olarak Bakanlık tarafından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı ile eşgüdüm sağlanarak ilgili diğer kuruluşların da görüşü alınmak suretiyle çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği anlaşılmaktadır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

119. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla Bakanlığın yönetmelik çıkarma yetkisinin kapsamına insan sağlığı için sahipsiz hayvanlardan kaynaklanan olumsuz etkileri gidermeye yönelik olarak alınacak tedbirlerin de dâhil edildiği, bu durumun devletin hayvanları ve çevreyi koruma yükümlülüğüyle çeliştiği, hayvanları koruma alanının kapsamını aşırı ölçüde daralttığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 17., 56. ve 63. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

120. Dava konusu kuralda, sahipsiz hayvanların korunması, bakılması ve gözetimi için yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde çıkarılacak yönetmelikle insan sağlığı için oluşabilecek olumsuz etkileri gidermeye yönelik tedbirlerin de alınacağı hükme bağlanmıştır.

121. 7527 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 1. maddesinin birinci fıkrasına eklenen "...insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla..." ibaresinde yer alan "...insan,..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

122. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

3. Dördüncü Fıkranın Değiştirilen Üçüncü Cümlesinde Yer Alan "...sahiplendirilinceye kadar..." İbaresini

a. Anlam ve Kapsam

123. 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin dördüncü fıkrasının üçüncü cümlesi "*Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır.*" biçiminde iken anılan cümle 7527 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle "*Bakımevlerine alınan hayvanlar Bakanlık veri sistemine kaydedilir ve rehabilite edilen köpekler, sahiplendirilinceye kadar hayvan bakımevlerinde barındırılır.*" şeklinde değiştirilmiştir. Söz konusu cümlede yer alan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

124. Kuralın gerekçesinde sahipsiz hayvan sayısı nedeniyle artan saldırılar ve hayvanlardan bulaşan zoonoz hastalıklar gözetilerek yakala-kısırlaştır-sal metodu yerine sahipsiz hayvanların bakımevlerinde barındırılarak rehabilite edilmesine yönelik yeni bir yaklaşım getirildiği, bu doğrultuda hayvan bakımevlerine alınan hayvanlarından rehabilite edilenlerin sahiplendirilinceye kadar bu yerlerde barındırılmasının hüküm altına alındığı ifade edilmiştir.

125. 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin dördüncü fıkrasına göre sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunludur. Bu hayvanların öncelikle söz konusu merkezlerde oluşturulacak müşahede yerlerinde tutulması sağlanacaktır. Bakımevlerine alınan hayvanlar Bakanlık veri sistemine kaydedildikten sonra rehabilite edilen köpekler sahiplendirilinceye kadar bakımevinde barındırılmaya devam edecektir. Dolayısıyla kural öncesinde müşahede yerinde kısırlaştırıldıktan sonra alındığı ortama bırakılan sahipsiz köpekler bundan sonra sahiplendirilinceye kadar bakımevlerinde tutulacaktır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

126. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının (k) bendinde yer alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." ibaresinin "..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresine yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

127. 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendinin ve (k) bendinde yer alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." ibaresinin "..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

128. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

4. Altıncı Fıkra Yer Alan "...hayvanlara bakan veya bakmak..." İbaresinin "...hayvanları hayvan bakımevi kurarak sahiplenmek..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. Anlam ve Kapsam

129. 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin altıncı fıkrasının birinci cümlesi "*Hiçbir kazanç ve menfaat sağlamamak kaydıyla sadece insanî ve vicdanî amaçlarla sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanlara bakan veya bakmak isteyen ve bu Kanunda öngörülen şartları taşıyan gerçek ve tüzel kişilere; belediyeler, orman idareleri, Maliye Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından, mülkiyeti idarelerde kalmak koşuluyla arazi ve buna ait binalar ve demirbaşlar tahsis*

edilebilir.” biçiminde iken anılan cümlede yer alan “...hayvanlara bakan veya bakmak...” ibaresi dava konusu kuralla “...hayvanları hayvan bakımevi kurarak sahiplenmek...” şeklinde değiştirilmiştir.

130. Söz konusu Kanun’da 7527 sayılı Kanun’la yapılan değişikliklerle benimsenen sahipsiz hayvanlar ile gerçek ve tüzel kişiler arasında ancak sahiplenme yoluyla bağ kurulması esası doğrultusunda kural uyarınca Bakanlık veya ilgili idarelerce gerçek veya tüzel kişilere arazi tahsis edilebilmesi, bu kişilerin sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanları ancak hayvan bakımevi kurarak sahiplenmesiyle mümkün olabilecektir.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

131. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun’un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendine yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa’nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

132. 7527 sayılı Kanun’un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendinin ve (k) bendinde yer alan “...ve hayvanların rehabilite edileceği...” ibaresinin “..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği...” şeklinde değiştirilmesinde bulunan “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

133. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa’nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa’nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa’nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

F. Kanun’un 6. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun’un 14. Maddesinin Birinci Fıkrasının (h) Bendinde Yer Alan “Tıbbî...” İbaresinin “Kanunî ve tıbbî...” Şeklinde Değiştirilmesinde Bulunan “Kanunî...” İbaresinin ve Anılan Fıkraya Eklenen (o) Bendinin İncelenmesi

1. (h) Bendinde Yer Alan “Tıbbî...” İbaresinin “Kanunî ve tıbbî...” Şeklinde Değiştirilmesinde Bulunan “Kanunî...” İbaresini

a. Anlam ve Kapsam

134. 5199 sayılı Kanun’un 14. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi “Tıbbî gerekçeler hariç hayvanlara ya da onların ana karnındaki yavrularına veya havyar üretimi hariç yumurtalarına zarar verebilecek sunî müdahaleler yapmak, yabancı maddeler vermek.” biçiminde iken anılan bentte yer alan “Tıbbî...” ibaresi 7527 sayılı Kanun’un 4. maddesiyle “Kanunî ve tıbbî...” şeklinde değiştirilmiştir. Söz konusu bentte yer alan “Kanunî...” ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

135. Kuralın gerekçesinde sahipsiz hayvanların sayı yönetimine ilişkin yeni bir yaklaşımın benimsenmesi nedeniyle hayvanlara yapılacak müdahalenin sadece tıbbi gerekçelerle değil kanunda yer alan diğer istisnai durumlarda da yapılabilmesine imkân tanındığı belirtilmiştir. Bu çerçevede tıbbi gerekçelerin söz konusu olduğu durumların dışında kanun tarafından öngörülen hâllerde de hayvanlara ya da onların ana karnındaki yavrularına veya hayyar üretimi hariç yumurtalarına zarar verebilecek suni müdahaleler yapmak, yabancı maddeler vermek yasak davranış teşkil etmeyecektir.

136. Kuralda yer alan kanuni gerekçelerin esasen 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesi ile bu maddenin birinci fıkrasıyla atıfta bulunulan 5996 sayılı Kanun'un 9. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen hayvanların ötanazisine ilişkin hükümler olduğu anlaşılmaktadır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

137. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin dördüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "*Öldürme esas ve usulleri...*" ibaresinin "*Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller...*" şeklinde değiştirilmesine yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 7., 10., 17., 56., 63., 90., 123. ve 124. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

138. 7527 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesine eklenen birinci ve ikinci fıkraların Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

139. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 7., 10., 63., 90., 123 ve 124. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2. (o) Bendi

a. Anlam ve Kapsam

140. Dava konusu kuralda yerel yönetimler adına toplanan sahipsiz hayvanları bakımevi dışında bir yere terk etmenin veya bakımevinde barındırılan köpekleri bakımevi dışında bir yere bırakmanın yasak davranışlar arasında olduğu belirtilmiştir.

141. Kuralın gerekçesinde kuralla sahipsiz hayvanların toplanması, hayvan bakımevlerine götürülmesi ve bu hayvanların sahiplendirilinceye kadar hayvan bakımevi bünyesinde bakılmasına ilişkin hükümlerin uygulanmasının ve yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarını eksiksiz olarak yerine getirmelerinin sağlanmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

142. 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının (k) bendinde tanımı yapılan hayvan bakımevlerinde sahipsiz hayvanların sahiplendirilinceye kadar kalması esası kabul edilmiştir. Sahipsiz hayvanların bakımevlerine alınmasıyla başıboş hayvanların yarattığı tehlike ve zararların önüne geçilmesinin yanında bakımlarının, aşılarının ve periyodik sağlık kontrollerinin bu bakımevleri aracılığıyla yapılmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır.

143. Bu itibarla anılan Kanun'da sahipsiz hayvanların bakımevinde barındırılması ilkesi benimsendiğinden bu anlayışla uyumlu olarak sahipsiz hayvanları bakımevi dışında bir yere terk etmenin veya bakımevinde barındırılan köpekleri bakımevi dışında bir yere bırakmanın yasak fiiller olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

144. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının (k) bendinde yer alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." ibaresinin "..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresine yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

145. 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendinin ve (k) bendinde yer alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." ibaresinin "..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

146. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

G. Kanun'un 7. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 16. Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilen (b) Bendinde Yer Alan "...insan,..." ve "...her türlü önlemi almak," İbarelerinin İncelenmesi

1. "...insan,..." İbaresini

a. Anlam ve Kapsam

147. 5199 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasında her ilde il hayvanları koruma kurulunun valinin başkanlığında, sadece hayvanların korunması ve mevcut sorunlar ile çözümlerine yönelik olmak üzere toplanacağı düzenlenmiştir.

148. Anılan maddenin ikinci fıkrasında; bu toplantılara; büyükşehir belediyesi olan illerde büyükşehir belediye başkanları, büyükşehirle bağlı ilçe belediye başkanları, büyükşehir olmayan

illerde belediye başkanları, doğa koruma ve millî parklar il şube müdürü, tarım ve orman il müdürü, çevre ve şehircilik il müdürü, il sağlık müdürü, il millî eğitim müdürü, il müftüsü, belediyelerin veteriner işleri müdürü, veteriner fakülteleri olan yerlerde fakülte temsilcisi, münhasıran hayvanları koruma ile ilgili faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlardan valilik tarafından seçilecek en çok iki temsilci, il veya bölge veteriner hekimler odasından bir temsilci, il baro temsilcisi veya ildeki barolardan birer temsilcinin de katılacağı; üçüncü fıkrasında kurul başkanının gerekli gördüğü durumlarda konuyla ilgili olarak diğer kurum ve kuruluşlardan yetkili isteyebileceği hükme bağlanmıştır.

149. Maddenin dördüncü fıkrasına göre il hayvan koruma kurulunun sekreteryası, doğa koruma ve millî parklar il şube müdürlüğü tarafından yürütülecek; Kurul, çalışmalarının sonucunu, önemli politika, strateji, uygulama, inceleme ve görüşleri Bakanlığa bildirilecektir.

150. Söz konusu fıkra da ayrıca illerde temsilciliği bulunmayan kuruluş var ise il hayvan koruma kurullarının diğer üyelerden oluşacağı ve kurulun en geç üç ayda bir başkanın çağrısı üzerine toplanacağı, gerektiğinde olağanüstü toplantılar da yapabileceği düzenlenmiştir.

151. Anılan Kanun'un 16. maddesinde ise il hayvanları koruma kurulunun görevleri düzenlenmiştir. Buna göre hayvanları koruma kurulu münhasıran hayvanların korunması, sorunların tespiti ve çözümlerini karara bağlamak üzere; av ve yaban hayvanlarının ve yaşama alanlarının korunması ve avcılığın düzenlenmesi hususlarında alınmış olan Merkez Av Komisyonu kararlarını gözönünde bulundurarak; hayvanların korunması ve kullanılmasında onların yasal temsilciliği niteliği ile bu Kanun'da belirtilen görevleri yerine getirmek, il sınırları içinde hayvanların korunmasına ilişkin ve sahipsiz hayvanlardan kaynaklı sorunları belirleyip sorunların çözüm tekliflerini içeren yıllık, beş yıllık ve on yıllık plan ve projeler yapmak, yıllık hedef raporları hazırlayıp Bakanlığın uygun görüşüne sunmak, Bakanlığın olumlu görüşünü alarak insan, hayvan ve çevre sağlığına ilişkin her türlü önlemi almak, hazırlanan uygulama programlarının uygulanmasını sağlamak ve sonuçtan Bakanlığa bilgi vermek, hayvanların korunması ile ilgili olarak çeşitli kişi, kurum ve kuruluşların il düzeyindeki faaliyetlerini izlemek, yönlendirmek ve bu konuda gerekli eşgüdümü sağlamak, ilde kurulacak olan hayvan bakımevleri ve hayvan hastanelerini desteklemek, geliştirmek, denetlemek ve gerekli önlemleri almak, hayvan sevgisi, korunması ve yaşatılması ile ilgili olarak eğitici faaliyetler düzenlemek, kanunda belirtilen faaliyet ve görevleri yerel yönetimler ve tarım ve orman il müdürlükleri ile eşgüdüm sağlayarak yaptırmak ve bu Kanun'a göre çıkarılacak mevzuatla verilecek görevleri yapmakla görevli ve yükümlüdür.

152. Söz konusu maddenin (b) bendinin önceki hâli "*İl sınırları içinde hayvanların korunmasına ilişkin sorunları belirleyip, koruma sorunlarının çözüm tekliflerini içeren yıllık, beş yıllık ve on yıllık plân ve projeler yapmak, yıllık hedef raporları hazırlayıp Bakanlığın uygun görüşüne sunmak, Bakanlığın olumlu görüşünü alarak hayvanların korunması amacıyla her türlü önlemi almak,*" şeklinde iken anılan bent 7527 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle "*İl sınırları içinde hayvanların korunmasına ilişkin ve sahipsiz hayvanlardan kaynaklı sorunları belirleyip, sorunların çözüm tekliflerini içeren yıllık, beş yıllık ve on yıllık plan ve projeler yapmak, yıllık hedef raporları hazırlayıp Bakanlığın uygun görüşüne sunmak, Bakanlığın olumlu görüşünü alarak insan, hayvan ve çevre sağlığına ilişkin her türlü önlemi almak,*" olarak değiştirilmiştir. Söz konusu bentte yer alan "...insan,..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

153. Bu itibarla yapılan değişiklikle Kurul, yetki alanı dâhilinde görevi kapsamına giren sorunları belirledikten sonra Bakanlığın olumlu görüşünü alarak Kanun'un amacını düzenleyen 1. maddesinde de belirtildiği üzere insan, hayvan ve çevre sağlığını gözeterek her türlü önlemi almakla görevli kılınmıştır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

154. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla 5199 sayılı Kanun’a insan merkezli bir bakış açısının getirildiği, bu durumun devletin hayvanları ve çevreyi koruma yükümlülüğüyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa’nın 2., 5., 17., 56. ve 63. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

155. 7527 sayılı Kanun’un 1. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 1. maddesinin birinci fıkrasına eklenen “...insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla...” ibaresinde yer alan “...insan,...” ibaresinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

156. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa’nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa’nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa’nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 63. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

2. “...her türlü önlemi almak,” İbaresini

a. Anlam ve Kapsam

157. Kuralda 5199 sayılı Kanun’un 16. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen hususlarla ilgili olarak il hayvanları koruma kurullarının her türlü önlemi almakla görevli ve yetkili kılındığı belirtilmiştir. Anılan bentte yer alan “...her türlü önlemi almak,” ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

158. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun’un 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 13. maddesinin dördüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Öldürme esas ve usulleri...” ibaresinin “Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller...” şeklinde değiştirilmesine yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa’nın 2., 7., 10. ve 123. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

159. Anayasa’nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa’ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuki güvenliği sağlayan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

160. Hukuk devletinin temel unsurlarından biri de *belirlilik* ilkesidir. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle

bağlantılı olup kişinin kanundan belirli bir kesinlik içinde hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini verdiğini bilmesini zorunlu kılmaktadır. Kişi ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını ayarlayabilir. Hukuki güvenlik ilkesi bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

161. Dava konusu kuralla il hayvanları koruma kuruluna *her türlü önlem* almak yetkisi verilmekle birlikte 5199 sayılı Kanun'un 15. ve 16. maddelerinin birinci fıkralarında il hayvanları koruma kurulunun sadece hayvanların korunması ve mevcut sorunlar ile çözümlerine yönelik olmak üzere toplanacağı; 16. maddesinin (b) bendinde ise kurulun il sınırları içinde hayvanların korunmasına ilişkin ve sahipsiz hayvanlardan kaynaklı sorunları belirleyip bu kapsamda alacağı her türlü önlemin insan, hayvan ve çevre sağlığına yönelik olacağı belirtilerek söz konusu yetkinin kapsamı, sınırları ve içeriğinin hem kişiler hem de idare yönünden açık olarak belirlendiği anlaşılmaktadır.

162. İdari tedbirlerin çok çeşitli olduğu ve değişen koşullar karşısında her zaman yeni tedbirlerin belirlenmesi ihtiyacının ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde tüm idari tedbirlerin kanunla sınırlı olarak sayılmasının da mümkün olmadığı açıktır. Diğer yandan hukuk kurallarının belirliliğinin sağlanması yalnızca kanunla düzenleme yapılması anlamına gelmemektedir. Belirlilik ilkesi, yalnızca yasal belirliliği değil, daha geniş anlamda hukuki belirliliği ifade etmektedir. Yasal dayanağının bulunması ve erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir olması gibi gereklilikleri karşılaması koşuluyla yürütmenin düzenleyici işlemleriyle de hukuki belirlilik sağlanabilir. Asıl olan muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır.

163. Öte yandan kural uyarınca alınabilecek *her türlü önlem* il sınırları içinde hayvanların korunması ile sahipsiz hayvanlardan kaynaklı sorunların çözümüne ve insan, hayvan ve çevre sağlığına ilişkin olmalıdır. Bu itibarla kurulun alacağı önlemlerin devletin Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerinden kaynaklanan pozitif yükümlülükleriyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

164. Bununla birlikte il sınırları içinde hayvanların korunması ile sahipsiz hayvanlardan kaynaklı sorunların çözümü ve insan, hayvan ve çevre sağlığının korunması için elverişli ve gerekli olmayan bir önlemin kural kapsamında alınması mümkün değildir. Dolayısıyla *her türlü önlem* kavramı yönüyle kuralın belirsiz ve öngörülemez olduğu söylenemez (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. AYM, E.2008/115, K.2011/86, 2/6/2011).

165. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 7., 10. ve 123. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

Ğ. Kanun'un 15. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 18. Maddesinin ve 7. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 16. Maddesinin Birinci Fıkrasının (f) Bendinin Yürürlükten Kaldırılmalarının İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

166. 5199 sayılı Kanun'un yerel hayvan koruma gönüllülerini ve bunların sorumluluklarını düzenleyen 18. maddesi 7527 sayılı Kanun'un 15. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

167. 5199 sayılı Kanun'un mülga 18. maddesinin birinci fıkrasında yerel hayvan koruma görevlisi, özellikle kedi ve köpekler gibi sahipsiz hayvanların kendi mekânlarında, bulundukları bölge ve mahallerde yaşamaları sorumluluğunu üstlenen gönüllü kişiler olarak tanımlanmıştır. Anılan fıkra bu görevlilerin hayvan koruma dernek ve vakıflarına üye ya da bu konuda faydalı hizmetler yapmış kişiler arasından il hayvan koruma kurulu tarafından her yıl için seçileceği, yerel hayvan koruma görevlilerinin görev anında belgelerini taşımak zorunda oldukları ve bu belgelerin her yıl yenilenmesi gerektiği belirtilmiştir. Fıkra ayrıca olumsuz faaliyetleri tespit edilen kişilerin belgelerinin iptal edileceği, yerel hayvan görevlilerinin görev ve sorumluluklarına, bu kişilere verilecek belgelere, bu belgelerin iptaline ve verilecek eğitime ilişkin usul ve esasların Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği hükme bağlanmıştır.

168. Mülga maddenin ikinci fıkrasında ise yerel hayvan koruma görevlilerinin bölge ve mahallerindeki, öncelikle köpekler ve kediler olmak üzere, sahipsiz hayvanların bakımları, aşılarının yapılması, aşıları hayvanların markalanması ve kayıtlarının tutulmasının sağlanması, kısırlaştırılması, saldırgan olanların eğitilmesi ve sahiplendirilmelerinin yapılması için yerel yönetimler tarafından kurulan hayvan bakımevlerine gönderilmesi gibi tüm faaliyetleri yerel yönetimler ile eşgüdümlü olarak yürütecekleri belirtilmiştir.

169. 7527 sayılı Kanun'un 15. maddesinin gerekçesinden anılan Kanun ile sahipsiz hayvanların alındığı ortama bırakılması yerine hayvan bakımevlerinde toplanması ve rehabilite edilen hayvanların sahiplendirilinceye kadar bu yerlerde barındırılması yönteminin kabul edildiği, böylelikle sokakta bakıma ve korunmaya ihtiyacı olan sahipsiz hayvanların bulunmaması amaçlandığından 5199 sayılı Kanun'un yerel hayvan koruma görevlilerine ilişkin hükümlerin düzenlendiği 18. maddesinin yürürlükten kaldırıldığı anlaşılmaktadır.

170. Anılan Kanun'un 16. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinin önceki hâlinde ise yerel hayvan koruma gönüllülerinin müracaatlarını değerlendirmek il hayvanları koruma kurulunun görevleri arasında sayılmıştır. Dava konusu diğer kuralla anılan bent yürürlükten kaldırılmıştır. Bendin yürürlükten kaldırılmasına ilişkin gerekçede Kanun'un 18. maddesinde düzenlenen yerel hayvan koruma görevlilerine ilişkin hükmün yürürlükten kaldırılması sebebiyle söz konusu bendin ilga edildiği belirtilmiştir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

171. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendine yönelik gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

172. 5199 sayılı Kanun'da 7527 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikler çerçevesinde hayvanların bakımları, aşılarının yapılması, aşıları hayvanların markalanması ve kayıtlarının tutulmasının sağlanması, kısırlaştırılması, saldırgan olanların eğitilmesi gibi hususlar sahiplenme hâline özgülenmiştir. Sahipsiz hayvanlar yönünden ise bu hayvanların bakımevlerinde barındırılacak olması nedeniyle söz konusu yükümlülüklerin yerel yönetimler tarafından yerine getirileceği anlaşılmaktadır. Kuralların gerekçesi de dikkate alındığında anılan Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte sahipsiz hayvanların sokakta yaşama imkânı ortadan kaldırıldığından sahipsiz hayvanların kendi mekânlarında, bulundukları bölge ve mahallerde yaşamaları

sorumluluğunu üstlenen yerel hayvan koruma gönüllülerinin yürüteceği faaliyetlere ihtiyacın kalmadığı anlaşılmaktadır.

173. 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendinin ve (k) bendinde yer alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." ibaresinin "..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

174. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralların Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

H. Kanun'un 8. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 19. Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilen Birinci Cümlesinde Yer Alan “İnsan,...” ve “...Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda...” İbarelerinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

175. 5199 sayılı Kanun'un 19. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde insan, hayvan ve çevre sağlığının korunması amacıyla bakımevleri, hastaneler ve ameliyathaneler kurmak, bunlara ilişkin ilaç, alet ve ekipmanları temin etmek ile bakımevlerinde bakım, rehabilitasyon ve sahiplendirme gibi faaliyetleri yürütmek için başta yerel yönetimler olmak üzere ilgili diğer kurum ve kuruluşlara teşvik veya Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda mali desteğin sağlanacağı hükme bağlanmıştır. Anılan cümlede yer alan “İnsan,...” ve “...Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda...” ibareleri dava konusu kuralları oluşturmaktadır.

176. Söz konusu fıkranın ikinci ve üçüncü cümlelerinde ise bu amaçla Bakanlık bütçesine gerekli ödeneğin konulacağı, bu ödeneğin kullanımına ilişkin esas ve usullerin, Hazine ve Maliye Bakanlığının olumlu görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği öngörülmüştür.

177. Dava konusu kurallarla başta yerel yönetimler olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlara teşvik ile mali destek sağlanacak alanın genişletildiği, söz konusu ekonomik yardımların hayvan ve çevre sağlığının yanı sıra insan sağlığının korunmasına ilişkin amaç doğrultusunda gerçekleştirileceği anlaşılmaktadır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

178. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kurallarda mali destek tutarının hesaplanma yöntemine ilişkin usul ve esasların çerçevesinin belirlenmediği, bu durumun keyfi uygulamalara sebep olabileceği, idareye verilen sınırsız takdir yetkisinin yerel yönetimlerin idari ve mali özerklik alanını daralttığı, kurallarla insan merkezli bir bakış açısının getirildiği, bu durumun devletin hayvanları ve çevreyi koruma yükümlülüğüyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 5., 7., 10., 17., 56., 63. ve 123. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. “İnsan,...” İbares

179. 7527 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 1. maddesinin birinci fıkrasına eklenen “...insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla...” ibaresinde yer alan “...insan,...” ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

180. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

b. “...Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda...” İbares

181. Dava konusu kuralda bakımevleri, hastaneler ve ameliyathaneler kurmak, bunlara ilişkin ilaç, alet ve ekipmanları temin etmek ile bakımevlerinde bakım, rehabilitasyon ve sahiplendirme gibi faaliyetleri yürütmek için başta yerel yönetimler olmak üzere diğer ilgili kurum ve kuruluşlara Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda mali destek sağlanacağı öngörülmüştür.

182. Bu çerçevede kural, anılan faaliyetler için kurum ve kuruluşlara verilecek destek miktarının Bakanlıkça işin mahiyetine uygun olarak belirlenmesini öngörmektedir. Söz konusu maddi desteğin bakımevleri, hastaneler ve ameliyathaneler kurulması ya da buralarda kullanılacak ilaç, alet ve ekipmanların temin edilmesi yahut sadece bakım, rehabilitasyon ve sahiplendirme gibi faaliyetlerin yürütülmesi için verilebileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kural uyarınca mali destekte bulunulması öngörülen konuların farklı niteliklerde olabileceği ayrıca bunlar için sarf edilecek mali kaynağın da değişiklik gösterebileceği anlaşılmaktadır. Bu itibarla, kural kapsamında Bakanlıkça ilgili kurum ve kuruluşlara sağlanacak mali desteğin miktarı da destek talep edilen projenin yahut faaliyetin mahiyetine göre farklılaşacaktır.

183. 5199 sayılı Kanun'un dava konusu kuralın yer aldığı 19. maddesinde mali destek sağlanacak faaliyetlerin çerçevesinin çizildiği, söz konusu desteğin kaynağını teşkil etmek üzere Bakanlık bütçesine gerekli ödeneğin konulacağı belirtilmiştir, ödeneğin kullanılmasına ilişkin usul ve esasların ise yönetmelikle belirleneceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla temel ilke ve esaslar kanunda belirlendikten sonra kuralla ödeneğin kullanılmasına ilişkin teknik ayrıntılara ilişkin hususların idarenin düzenleyici işlemine konu edildiği görülmektedir. Ayrıca Bakanlıkça sağlanacak mali destekle ilgili olarak ilgilere yargı yoluna başvurma imkânının bulunduğu açıktır.

184. Bu itibarla kural kapsamında Bakanlık tarafından sağlanacak mali desteğe ilişkin genel çerçevenin Kanun'da belirlendiği, bu yönüyle Bakanlığa tanınan yetkinin uzmanlık ve idare tekniğine yönelik olduğu, dolayısıyla kuralda başta yerel yönetimler olmak üzere ilgili diğer kurum ve kuruluşlara sağlanacak mali desteğin miktarının Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda

olmasına imkân tanınmasında hukuki belirlilik ilkesine aykırı düşen bir yönün bulunmadığı anlaşılmıştır.

185. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptali talebinin gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 5., 7. ve 56. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 2. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 5., 7. ve 56. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 10., 17., 63. ve 123. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

I. Kanun'un 9. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 24. Maddesinin Birinci Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...ve bu suretle bulundurduğu..." İbaresinin "...veya sahiplendiği..." Şeklinde Değiştirilmesinin ve Değiştirilen İkinci Cümlesinde Yer Alan "...sahiplendirilme niteliği olanlar sahiplendirilinceye kadar..." İbaresinin İncelenmesi

1. Birinci Cümlede Yer Alan "...ve bu suretle bulundurduğu..." İbaresinin "...veya sahiplendiği..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. Anlam ve Kapsam

186. 5199 sayılı Kanun'un "*Koruma altına alma*" başlıklı 24. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi "*Bu Kanunun hayvanları korumaya yönelik hükümlerine aykırı hareket eden ve bu suretle bulundurduğu hayvanların bakımını ciddi şekilde ihmal eden ya da onlara ağrı, acı veya zarar veren kişilerin denetimle yetkili merci tarafından hayvan bulundurma yasaklanır ve hayvanlarına el konulur.*" biçiminde iken anılan cümlede yer alan "...ve bu suretle bulundurduğu..." ibaresi dava konusu kuralla "...veya sahiplendiği..." şeklinde değiştirilmiştir.

187. Söz konusu değişiklik öncesi *bulundurulanan hayvana* karşı ihmalde veya genel anlamda zarar verici davranışta bulunulması yaptırıma bağlanmışken kuralla *sahiplenilen hayvanlara* karşı bu fiillerde bulunulması yasaklama ve el koyma nedeni olarak düzenlenmiştir.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

188. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendine yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

189. 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendinin ve (k) bendinde yer alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." ibaresinin "..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

190. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2. İkinci Cümlede Yer Alan “...sahiplendirilme niteliği olanlar sahiplendirilinceye kadar...” İbaresini

a. Anlam ve Kapsam

191. 5199 sayılı Kanun'un 24. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde anılan fıkranın birinci cümlesi gereğince el konulan hayvanlarla ilgili düzenlemeye yer verilmiştir. Fıkranın ikinci cümlesinde söz konusu hayvanlardan sahiplendirilme niteliği olanların sahiplendirilinceye kadar hayvan bakımevinde barındırılacağı hükme bağlanmıştır. Anılan cümlede yer alan “...sahiplendirilme niteliği olanlar sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

192. Kural öncesinde el konulan hayvanlar sahiplendirilmekte veya koruma altına alınmaktayken kuralla birlikte bu hayvanlardan yalnızca sahiplendirilme niteliği olanların sahiplendirilinceye kadar bakımevinde barındırılmasına imkân tanınmıştır. Buna göre sahiplendirilme niteliği olmayan hayvanlarla ilgili olarak nasıl işlem yapılacağının öncelikle değerlendirilmesi gerekir.

193. Anılan Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrasında insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike teşkil eden ve olumsuz davranışları kontrol edilemeyen, bulaşıcı veya tedavi edilemeyen hastalığı bulunan ya da sahiplenilmesi yasak olan hayvanlar hakkında ötanazi işlemi yapılacağından bu hayvanların sahiplenilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Yönetmelik'in “Tanımlar” başlıklı 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (dd) alt bendinde sahiplenilebilecek hayvan, insan ve hayvanların hayatı ile sağlığı için tehlike teşkil etmeyen, olumsuz davranışları bulunmayan ve sahiplenilmesi yasak olan hayvanlar dışında kalan rehabilitasyon süreci tamamlanmış hayvanlar olarak tanımlanmıştır.

194. Bu itibarla Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrası gereğince ötanazi işleminin uygulanacağı hayvanların sahiplendirilme niteliği olmadığından bunlara el konulması hâlinde hayvan bakımevinde barındırılmayacaktır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

195. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendine yönelik gerekçelerin yanı sıra dava konusu kuralda el konulan hayvanların sahiplendirilme niteliği olup olmadığının belirlenmesine ilişkin usul ve esasların kanunilik ölçütünü karşılamadığı, bu niteliğin tespitinin kim tarafından yapılacağının anlaşılamadığı, idareye bu hususta sınırsız olarak verilen takdir yetkisinin hayvanlar arasında farklı uygulamalara sebep olacağı belirtilerek “...sahiplendirilme niteliği olanlar...” ibaresinin Anayasa'nın 2., 7., 10. ve 123. maddelerine, “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresinin ise Anayasa'nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

i. “...sahiplendirilme niteliği olanlar...” İbaresini

196. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

197. Kuralın sahiplendirilme niteliği olmayan hayvanların bakımevlerinde barındırılmaları imkânını ortadan kaldırmak suretiyle bu hayvanların ötanazi işlemi ile yaşamlarının sona erdirilmesine imkân tanıdığı anlaşılmaktadır.

198. 7527 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesine eklenen birinci ve ikinci fıkranın Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

199. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 7. ve 10. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 7. ve 10. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 123. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

ii. "...sahiplendirilinceye kadar..." İbaresini

200. 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendinin ve (k) bendinde yer alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." ibaresinin "..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

201. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

İ. Kanun'un 10. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 28. Maddesinin Birinci Fıkrasının (i) Bendinde Yer Alan "...ikinci..." İbaresinin "...dördüncü..." Şeklinde Değiştirilmesinin ve (j) Bendinde Yer Alan "...idarî para cezası." İbaresinin "...; (o) bendine aykırı davrananlara hayvan başına elli bin Türk lirası idarî para cezası." Şeklinde Değiştirilmesinin İncelenmesi

1. (i) Bendinde Yer Alan "...ikinci..." İbaresinin "...dördüncü..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. Anlam ve Kapsam

202. 5199 sayılı Kanun'un 28. maddesinde idari para cezaları düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 25. maddesinde bu Kanun'da öngörülen idari para cezalarının Kanun'un 17. maddesinde belirtilen denetime yetkili merci tarafından verileceği belirtilmiştir. 17. maddenin birinci fıkrasında ise bu Kanun hükümlerine uyulup uyulmadığını denetleme yetkisinin Bakanlığa ait olduğu öngörülmüştür. Anılan fıkrada ayrıca gerektiğinde bu yetkinin Bakanlıkça mahallin en büyük mülki amirine yetki devri suretiyle devredilebileceği hükme bağlanmıştır.

203. İdari para cezasını gerektiren fiiller 28. maddenin birinci fıkrasında bentler hâlinde sayılmıştır. Anılan fıkranın (1) bendinin önceki hâli "*13 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmüne aykırı davrananlara hayvan başına iki bin iki yüz Türk lirası; aykırı davranışların işletmelerce gösterilmesi hâlinde hayvan başına beş bin beş yüz Türk lirası idarî para cezası.*" biçiminde iken dava konusu kuralla söz konusu bentte yer alan "...ikinci..." ibaresi "...dördüncü..." şeklinde değiştirilmiştir.

204. Anılan bentle atıfta bulunulan Kanun'un 13. maddesinde hayvanların ötanazisi düzenlenmekte olup söz konusu maddenin dördüncü fıkrasının birinci cümlesinde öldürme işleminden sorumlu kişi ve kuruluşların, hayvanın kesin olarak öldüğünden emin olunduktan sonra ölüsünü usulüne uygun olarak bertaraf etmek veya ettirmekle yükümlü oldukları hükme bağlanmıştır. Söz konusu madde 7527 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önce iki fıkradan oluşmaktayken anılan Kanun'un 5. maddesiyle maddeye birinci ve ikinci fıkralar eklenerek mevcut fıkralar buna göre teselsül ettirilmiştir. Bu itibarla kuralın mevcut fıkraların sırasının değişmesi nedeniyle kabul edildiği anlaşılmaktadır.

205. Dolayısıyla kuralda yapılan değişiklik öncesi ve sonrasında öldürme işleminden sorumlu kişi ve kuruluşların hayvanın kesin olarak öldüğünden emin olduktan sonra ölüsünü usulüne uygun olarak bertaraf etmek/ettirmek yükümlülüğüne aykırı davranması idari para cezasını gerektiren bir fiil olarak kabul edilmiştir.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

206. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin birinci ve ikinci fıkralara yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 7., 10., 17., 56., 63., 90., 123. ve 124. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

207. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesi yönünden de incelenmiştir.

208. Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında ise "*Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz;*" denilerek suçun kanuniliği ilkesi; üçüncü fıkrasında da "*Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.*" ifadesine yer verilerek cezanın kanuniliği ilkesi getirilmiştir. Anayasa'nın anılan maddesinde yer alan suçta ve cezada kanunilik ilkesi uyarınca hangi eylemlerin yasaklandığı ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesi, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olması gerekmektedir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri gerektiği düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır.

209. Anayasa'nın söz konusu maddesinde idari suç ve cezalar ile adli suç ve cezalar arasında bir ayırım yapılmadığından her ikisi de bu maddede öngörülen ilkelere tabidir. Adli ve idari suçlarda davranış normlarına aykırı ve haksızlık teşkil eden bir fiille, kanun koyucunun

koruma altına aldığı bir hukuki değerin ihlali söz konusu olup adli ve idari cezaların her ikisi de cebir içermektedir (AYM, E.2023/170, K. 2024/96, 4/4/2024, § 11; E.2015/85, K.2016/3, 13/1/2016, §13).

210. Öldürme işleminden sorumlu kişi ve kuruluşlar için öngörülen yükümlülüğe aykırı davranılması hâlinde uygulanacak idari para cezasını belirleyen kuralın şekli anlamda bir kanun hükmü olduğu ve erişilebilir olduğu açıktır. Kurala konu fiillerin gerçekleşmesi durumunda uygulanacak yaptırımın belirlenmesinde hayvan sayısı, fiilin kişi veya işletme tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği gibi hususların dikkate alınacağı gözetildiğinde kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olduğu ve bu kapsamda *kanunilik* şartını taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

211. Şüphesiz hukuk devletinde ceza hukukuna ilişkin düzenlemelerde olduğu gibi kabahatler hukuku açısından da Anayasa'ya bağlı kalmak koşuluyla hangi eylemlerin kabahat sayılacağı, bunlara uygulanacak yaptırımın türü ve ölçüsünün belirlenmesi ve idareye yaptırım uygulama yetkisinin verilmesi gibi konularda kanun koyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır (AYM, E.2011/119, K.2012/33, 1/3/2012). Kanun koyucunun bu konudaki tercih ve takdirinin yerindeliğinin incelenmesi anayasal denetimin kapsamı dışında kalmaktadır.

212. Öldürme işleminin ardından hayvanın ölüsünün usulüne uygun olarak bertaraf edilmemesinin çevre kirliliğine yol açacağı gibi kamu sağlığı açısından da risk doğuracağı açıktır. Öte yandan kişilerin maddi ve manevi varlıklarının korunması, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamasını sağlama yükümlülüğü kapsamında devletin kişilere ve çevreye zarar verecek durumların ortadan kaldırılması için bazı yükümlülükler öngörmesi ve bunları yaptırıma bağlaması mümkündür.

213. Kuralla 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesi kapsamında ötanazi uygulanan hayvanların ölüsünü bertaraf etme yükümlülüğü bulunanların bu yükümlülükler aykırı davranması hâlinde idari para cezaları öngörülme suretiyle çevrenin, kamu sağlığının ve kişilerin maddi ve manevi varlığının korunmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın kamu yararı amacına yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

214. Bu çerçevede kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında düzenlediği kural hukuk devleti ilkesine aykırı olmadığı gibi kuralın suç ve cezaların kanuniliği ilkesiyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

215. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İptali talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 5., 7., 10., 17., 56., 123. ve 124. maddelerinde de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 2. ve 38. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 5., 7., 10., 17., 56., 123. ve 124. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2. (j) Bendinde Yer Alan “...idari para cezası.” İbaresinin “...; (o) bendine aykırı davrananlara hayvan başına elli bin Türk lirası idari para cezası.” Şeklinde Değiştirilmesi

a. Anlam ve Kapsam

216. 5199 sayılı Kanun'un 28. maddesinin (j) bendinin önceki hâli “j) 14 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b), (e), (g), (h), (i) ve (k) bentlerine aykırı davrananlara hayvan başına bin beş yüz Türk lirası; (f) ve (l) bentlerine aykırı davrananlara hayvan başına on bir bin Türk lirası; (d) bendine aykırı davrananlara iki bin Türk lirası; (n) bendine aykırı davrananlara hayvan başına iki bin Türk lirası idarî para cezası.” biçiminde iken dava konusu kuralla anılan bentte yer alan “...idarî para cezası.” ibaresi “...; (o) bendine aykırı davrananlara hayvan başına elli bin Türk lirası idarî para cezası.” şeklinde değiştirilmiştir.

217. Bu itibarla kuralla anılan Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde ilk kez yasak davranış olarak düzenlenen yerel yönetimler adına toplanan sahipsiz hayvanları bakımevi dışında bir yere terk etmek veya bakımevinde barındırılan köpekleri bakımevi dışında bir yere bırakmak fiilleri hayvan başına elli bin Türk lirasını gerektiren idari para cezası yaptırımına bağlanmıştır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

218. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendine yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

219. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesi yönünden de incelenmiştir.

220. Yerel yönetimler adına toplanan sahipsiz hayvanları bakımevi dışında bir yere terk etmek veya bakımevinde barındırılan köpekleri bakımevi dışında bir yere bırakmak fiillerine uygulanacak idari para cezasını belirleyen kuralın şekli anlamda bir kanun hükmü olduğu ve erişilebilir olduğu konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Kuraldaki fiillerin gerçekleşmesi durumunda uygulanacak idari para cezasının hayvan sayısı dikkate alınarak belirleneceği de gözetildiğinde kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olduğu ve bu kapsamda kanunilik şartını taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

221. Kanun koyucunun, sahipsiz hayvan sayısındaki artışın insanın yaşamı ve vücut bütünlüğü yönünden tehlike oluşturduğu gerekçesiyle kişilerin maddi ve manevi varlıklarının korunması, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamasını sağlama yükümlülüğü kapsamında kişilere ve çevreye zarar verecek durumların ortadan kaldırılması için sahipsiz hayvanların bakımevi dışında bir yere terk edilmesini veya bakımevinde barındırılan köpeklerin bakımevi dışında bir yere bırakılmasını idari yaptırıma bağlamasının söz konusu tehlikenin ortadan kaldırılması için alınan tedbirler kapsamında değerlendirilebileceği açıktır.

222. Sahipsiz hayvanların bakımevlerine alınması ve burada barındırılmasının başıboş hayvanların kişilerin maddi ve manevi varlığına ve çevreye yönelik oluşturduğu tehlike ve zararların önüne geçilmesinin yanı sıra bakımlarının, aşılarının ve periyodik sağlık kontrollerinin bu bakımevleri aracılığıyla yapılmasına katkı sunacağı açıktır. Böylelikle insan, hayvan ve çevre sağlığının korunmasına hizmet ettiği gözetildiğinde kuralın kamu yararı amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kuralda öngörülen cezanın caydırıcı olma işlevi gözetildiğinde kuralın söz konusu amaca ulaşma bakımından elverişli ve -kanun koyucunun hangi eylemlerin kabahat sayılacağı, bunlara uygulanacak yaptırımın türü ve ölçüsünün belirlenmesi konusundaki geniş takdir yetkisi de dikkate alındığında- gerekli olmadığı söylenemez.

223. Kuralda öngörülen idari para cezasının hayvan sayısı dikkate alınarak belirleneceği gözetildiğinde söz konusu yaptırımın fiildeki haksızlık içeriğiyle orantılı olarak belirlenmesine imkân tanındığı ve kuralla ulaşılmak istenen amaç ve araç arasında bulunması gereken makul dengenin sağlandığı anlaşılmaktadır.

224. Bu itibarla kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında düzenlenen kuralda hukuk devleti ilkesine aykırılık bulunmadığı gibi kuralın suç ve cezaların kanuniliği ilkesiyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

225. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İptali talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerinde de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 2. ve 38. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

J. Kanun'un 11. Maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 28/A Maddesinin İkinci Fıkrasına Eklenen "..., ikinci ve üçüncü..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

226. 5199 sayılı Kanun'un 28/A maddesinin ikinci fıkrasında 12. madde kapsamındaki hayvan kesimleri ile 13. maddenin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen hususlar dışında bir ev hayvanını veya evcil hayvanı kasten öldüren kişinin altı aydan dört yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Anılan fıkroda yer alan "..., ikinci ve üçüncü..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

227. Fıkroda bir ev hayvanının veya evcil hayvanın kasten öldürülmesi suç olarak düzenlenmiştir. Kuralın söz konusu fıkraya eklenmesi öncesi ve sonrasında anılan Kanun'un 12. maddesine göre yapılan hayvanların kesimi söz konusu suçun istisnai hâlleri arasında düzenlenmiştir. 12. maddede hayvanların gıda olarak kullanılmak veya dinî amaçlarla kesilmesi düzenlenmektedir. Buna göre hayvanların kesilmesi dinî kuralların gerektirdiği özel koşullar dikkate alınarak hayvanı korkutmadan, ürkütmeden, en az acı verecek şekilde, hijyenik kurallara uyularak ve usulüne uygun bir şekilde bir anda yapılması, ayrıca hayvanların kesiminin ehliyetli kişilerce yapılmasının sağlanması gerekmektedir.

228. Kural öncesinde de söz konusu suçtan istisna tutulan hâllerden bir diğeri ise Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrasında yer alan düzenlemedir. Ancak 7527 sayılı Kanun'la 5199 sayılı Kanun'un 28/A ve 13. maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Anılan Kanun'un 13. maddesi iki fıkradan oluşmaktayken 7527 sayılı Kanun'la maddeye ilk fıkradan önce gelmek üzere iki yeni fıkra eklenmiştir. Birinci fıkra ise 7527 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten sonra üçüncü fıkra olarak teselsül etmiştir. Söz konusu fıkroda kanuni istisnalar ile tıbbi ve bilimsel gerekçeler ve gıda amaçlı olmayan, insan ve çevre sağlığına yönelik önlenemez tehditler bulunan acil durumlar dışında yavrulama, gebelik ve süt anneliği dönemlerinde hayvanların öldürülemeyeceği düzenlenmiştir.

229. 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesine eklenen birinci ve ikinci fıkralar sahipsiz köpeklere yönelik olarak alınacak tedbirleri kapsamaktadır. Bu kapsamda anılan maddede 7527 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerle birlikte üç istisnai hâlde 5199 sayılı Kanun'da düzenlenen suç oluşmayacaktır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

230. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesine eklenen birinci ve ikinci fıkralara yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 7., 17., 56., 63., 90., 123. ve 124. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

231. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesi yönünden de incelenmiştir.

232. Dava konusu kuralda, 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları istisna tutulmak suretiyle ötanaziye başvurulması kararını alan ve bu işlemi/fiili gerçekleştiren kişilerin, kanun tarafından kendilerine verilen bir yetkiyi kullanmaları, esasen 26/9/2024 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 24. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında kanun hükmünü yerine getirmeleri nedeniyle cezai sorumlulukları söz konusu olmayacaktır. Kuralda, suç teorisi esaslarına göre varılacak bu sonuca açık bir vurgunun yapıldığı anlaşılmaktadır. Kuralda ve atıf yapılan hükümde suç teşkil eden fiiller ile istisnalarının kapsamının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralda herhangi bir belirsizliğin bulunduğu söylenemez. Bu itibarla kuralda suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırılık bulunmamaktadır.

233. Öte yandan 5199 sayılı Kanun'un 28/A maddesiyle ev hayvanı ve evcil hayvanların yaşamlarının korunmasının amaçlandığı açıktır. Kuralda öngörülen istisnalarla ise bu hayvanların yaşamı korunurken hayvanların insanın yaşamına ve vücut bütünlüğüne karşı yol açtığı tehlikenin bertaraf edilmesi ile devletin, çevre hakkına ilişkin pozitif yükümlülükleri kapsamında alınan önlemlerin devamlılığının sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kuralın kamu yararı amacına yönelik olduğu açıktır.

234. Bu itibarla kanun koyucunun kamu yararı amacına yönelik olarak takdir yetkisi kapsamında öngördüğü kuralda hukuk devleti ilkesine aykırılık olmadığı gibi kuralın suç ve cezaların kanuniliği ilkesiyle çelişen bir yönü de bulunmamaktadır.

235. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 17. ve 56. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 2. ve 38. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 17. ve 56. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 5., 7., 63., 90., 123. ve 124. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

K. Kanun'un 13. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un Ek 1. Maddesinin Birinci Fıkrasına Eklenen "...sahiplendirilinceye kadar..." İbaresini ile İkinci Fıkrasının Değiştirilen Dördüncü Cümlesinde Yer Alan "...sahiplendirilinceye kadar..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

236. 5199 sayılı Kanun'un "*Yerel yönetimlerin sorumluluğu*" başlıklı ek 1. maddesinin birinci fıkrasında büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan büyükşehir ilçe belediyeleri ile diğer belediyelerin, sahipsiz veya güçten düşmüş ya da tehlike arz eden hayvanların korunması ve sahiplendirilinceye kadar bakımının yapılması ile rehabilitasyonunun sağlanması amacıyla hayvan bakımevleri kuracağı hükme bağlanmıştır. Anılan maddede yer alan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresi dava konusu kurallardan birini oluşturmaktadır.

237. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinde de sahipsiz, güçten düşmüş veya tehlike arz eden hayvanların ilgili belediyeler tarafından hayvan bakımevlerine götürüleceği, hayvan bakımevi kurma zorunluluğu olmayan belediyeler ile il özel idarelerinin ise sorumlulukları alanındaki bu hayvanları en yakın hayvan bakımevine götürecekleri ve bakımevlerine alınan hayvanların Bakanlık veri sitemine kaydedileceği belirtilmiştir.

238. Anılan fıkranın dördüncü cümlesinde ise rehabilite edilen köpeklerin, sahiplendirilinceye kadar hayvan bakımevlerinde barındırılacağı hükme bağlanmıştır. Söz konusu cümlede yer alan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresi de dava konusu diğer kuralı oluşturmaktadır.

239. 5199 sayılı Kanun'da 7527 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerle sahipsiz, güçten düşmüş veya tehlike arz eden hayvanların hayvan bakımevlerine toplanması ve sahiplendirilinceye kadar burada tutularak rehabilite edilmesi esası benimsenmiştir. Sahiplenme hâli dışında hayvanlara bakılması, hayvanların kontrol ve denetim altında bulundurulması veya sahipsiz hayvanların bakımevinden çıkarılması söz konusu olamayacağından kuralla yerel yönetimlerin kuracakları bakımevlerinde yürütülecek iş ve işlemlerin hayvanların sahiplendirilmesine kadar devam edeceği öngörülmüştür.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

240. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendine yönelik gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

241. 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendinin ve (k) bendinde yer alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." ibaresinin "..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

242. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralların Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

L. Kanun'un 14. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un Değiştirilen Geçici 4. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan "...31/12/2028 tarihine kadar..." İbaresinin, İkinci Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...31/12/2028 tarihine kadar...", "...sahiplendirilinceye kadar..." ve "...kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır." İbarelerinin, İkinci Cümlesinde Yer Alan "...binde üç olarak uygulanır." İbaresinin, Üçüncü Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...yüzde 40'ı,..." ve İkinci Cümlesinde Yer Alan "...yüzde 40'ını..." İbareleri ile 13. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un Ek 1. Maddesinin Değiştirilen Üçüncü Fıkrasının İncelenmesi

1. Geçici 4. Maddenin Birinci Fıkrasında Yer Alan "...31/12/2028 tarihine kadar..." İbaresini, İkinci Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...31/12/2028 tarihine kadar..." ve "...kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır." İbareleri ile İkinci Cümlesinde Yer Alan "...binde üç olarak uygulanır." İbaresini

a. Anlam ve Kapsam

243. 5199 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin birinci fıkrasında büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan belediyelerin 31/12/2028 tarihine kadar ek 1. maddenin birinci fıkrasında belirtilen hayvan bakımevlerini kurmakla ve mevcut bakımevlerinin koşullarını iyileştirmekle yükümlü olduğu hükme bağlanmıştır. Anılan fıkra da yer alan "...31/12/2028 tarihine kadar..." ibaresi dava konusu kurallardan ilkinin oluşturmaktadır.

244. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde de belediyelerin 31/12/2028 tarihine kadar birinci fıkra gereğince hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahipsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayıracağı öngörülmüştür. Anılan cümlede yer alan "...31/12/2028 tarihine kadar..." ve "...kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır." ibareleri dava konusu diğer kuralları oluşturmaktadır.

245. Anılan fıkranın ikinci cümlesinde ise bu oranın büyükşehir belediyelerinde binde üç olarak uygulanacağı belirtilmiş olup söz konusu cümlede yer alan "...binde üç olarak uygulanır." ibaresi dava konusu bir diğer kuralı oluşturmaktadır.

246. Fıkranın dördüncü cümlesinde de bu fıkra uyarınca ayrılan ödeneklerin başka bir amaç için kullanılamayacağı hükme bağlanmıştır.

247. Anılan Kanun'a ilk kez 7332 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle eklenen geçici 4. maddenin önceki hâlinde söz konusu Kanun'un yürürlüğe girdiği 14/7/2021 tarihinden itibaren üç yıl içerisinde hayvan bakımevleri kurmak ve rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek için kesinleşmiş bütçe gelirlerinden büyükşehir belediyeleri için binde üç, diğer belediyeler için binde beş oranında kaynak ayrılması öngörülmüştür. 7527 sayılı Kanun'la kaynak ayırmak için öngörülen süre 31/12/2028 tarihine kadar uzatılmış; kaynağın oluşturulma nedenine hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakılması hususu da eklenmiştir. Bununla birlikte büyükşehir belediyeleri ve diğer belediyeler için kesinleşmiş son bütçe gelirlerinden ayrılması zorunlu tutulan oranlarda ise herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

248. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kurallarla belediye kaynaklarına fahiş düzeyde el atıldığı, hayvanların korunmasına yönelik sorumluluğun merkezî idare ile paylaştırılmadan tamamen yerel yönetimlerin üzerine bırakıldığı, bu durumun ölçülülük ve mali özerklik ilkeleriyle bağdaşmadığı, mali özerkliğin kaybedilmesinin idari özerkliğin de kaybına sebep olacağı, ayrıca

kurallarda öngörülen sürenin sahipsiz hayvan sayısı gözetildiğinde söz konusu yükümlülüklerin gerçekleştirilmesi için yeterli ve makul olmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 13., 123. ve 127. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

i. İkinci Fıkranın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır." ve İkinci Cümlesinde Yer Alan "...binde üç olarak uygulanır." İbareleri

249. Anayasa'nın 127. maddesinin birinci fıkrasında mahallî idarelerin il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri oldukları; ikinci fıkrasında mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkilerinin, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Anılan maddenin beşinci fıkrasında merkezî idarenin, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahip olduğu belirtilmiş; altıncı fıkrasında ise bu idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynaklarının sağlanacağı kurala bağlanmıştır (AYM, E.2019/112, K.2020/35, 25/6/2020, § 29).

250. Anayasa'da merkezî yönetim, yerel yönetim ayrımının yapılması, yerel yönetimlerin organlarının seçimle göreve gelmesinin öngörülmesi, seçimlerinin süreli olması, kararlarını kendi organları eliyle alması ve uygulaması, kendilerine özgü bütçelerinin bulunması, görevleri ile orantılı gelir kaynaklarının sağlanması gibi yetki ve ayrıcalıkların tanınmış olması mahallî idarelerin özerkliklerinin göstergesidir (AYM, E.2019/112, K.2020/35, 25/6/2020, § 30).

251. Özerklik, kişi ve kuruluşların kanunla belirlenen sınırlar içinde kalmak şartıyla kendi faaliyetlerine ilişkin kararları alma ve uygulama konusunda gerekli yetkiyle donatılmış olması anlamına gelmektedir. Bu aynı zamanda kurumların dış etkilere karşı korunmasını ifade eder. Kamu kuruluşlarına özerklik tanınmasının nedeni faaliyetlerini hizmetin gereklerine ve kamu yararına uygun bir şekilde sürdürmelerini güvence altına almaktır (AYM, E. 2019/112, K. 2020/35, 25/6/2020, § 31).

252. Anayasa'nın anılan maddesinde öngörülen yerel yönetimlerin özerkliği ilkesi, yerinden yönetimin varlık şartlarından olan mali özerkliği de kapsamaktadır. Mali özerklik kavramı mahallî idarelerin mali kaynaklarının bir bölümünü yerel vergi ve harçlardan oluşturmalarını, gelirlerini ve varlıklarını kendi amaçlarına uygun bir biçimde kullanabilmelerini ve esnek bir bütçe sistemine sahip olmalarını ifade etmektedir. Diğer bir deyişle mahallî idarelerin mali özerkliği, merkezî yönetimin mal varlığından ayrı mal varlığı, bağımsız gelir kaynakları ve bütçeleri olması esasına dayanır. Nitekim anılan maddenin altıncı fıkrasının ikinci cümlesinde de *"Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır."* hükmüne yer verilmek suretiyle mahallî idarelerin mali özerkliği teminat altına alınmıştır (AYM, E.2014/72, K.2014/141, 11/9/2014; E.2018/7, K.2018/80, 5/7/2018, § 42).

253. Mahallî idarelerin karşılamakla yükümlü oldukları mahallî müşterek ihtiyaç, aynı yörede birlikte yaşamaktan doğan somut durumların yarattığı ve sürekli güncelleştirdiği, sağladığı yarar bakımından yerel sınırları aşmayan, kamusal hizmet karakterinin ağır bastığı ortak beklentileri ifade etmektedir. Anayasa'da il, belediye ya da köy halkının yerel ortak ihtiyaçlarının

neler olduğu belirlenmemiş; bunun belirlenmesi kanuna bırakılmıştır (AYM, E.2019/112, K.2020/35, 25/6/2020, § 33).

254. Bu kapsamda kanun koyucunun kamu yararını gözetmek ve Anayasa’da mahallî idareler için öngörülen ilke ve kurallara uygun olmak koşuluyla merkezî idare ile mahallî idare arasındaki görev sınırlarını belirleme ve idarenin bütünlüğü ilkesinden hareketle, mahallî idareleri ortadan kaldırma ya da etkisiz kılma amacına yönelik olmamak kaydıyla, belirli alanlar bakımından belirli koşullara bağlı olarak mahallî idarelere ait bazı görev ve yetkileri merkezî yönetime bırakma ya da mahallî idarenin görev alanına bırakılan bazı konularda hizmetin niteliğini göz önünde bulundurarak söz konusu görevlerin yerine getirilmesiyle ilgili özel birtakım usul ve esaslar öngörme konusunda takdir yetkisi bulunmaktadır (AYM, E.2019/112, K.2020/35, 25/5/2020, § 34).

255. Dava konusu kurallar, Anayasa’nın anılan maddesi uyarınca mahallî idare niteliğindeki belediyelerin 31/12/2028 tarihine kadar hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahihsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırmasını, bu oranın büyükşehir belediyelerinde binde üç olarak uygulanmasını öngörmektedir. Bu yönüyle kuralların belediyelerin mali özerkliğine sınırlama getirdiği anlaşılmaktadır.

256. Kanun koyucunun Anayasa’nın söz konusu maddesinde öngörülen yükümlülük kapsamında yerel yönetimlere de belirli görev ve yetkiler vermesi mümkündür. Nitekim 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun “*Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları*” başlıklı 7. maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde hayvan barınakları yapmak ve yaptırmak büyükşehir belediyesinin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Anılan maddenin ikinci fıkrasının (a) bendinde ise kanunlarla münhasıran büyükşehir belediyesine verilen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak ilçe belediyelerinin görev ve yetkileri arasında belirtilmiştir. Ayrıca 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belediyelerin çevre ve çevre sağlığına ilişkin hizmetleri yerine getireceği öngörülmüştür.

257. Devletin sağlıklı ve dengeli bir çevrenin oluşturulması ve devamlılığı hususunda gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü gözönünde bulundurulduğunda belediyelerin hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahihsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için kaynak ayırmasının esas itibarıyla belediyelerin çevre ve çevre sağlığına ilişkin faaliyetlerine katkı sunacağı açıktır. Bu kapsamda ayrılan kaynağın kullanılacağı alanın mahallî müşterek ihtiyaçlara yönelik olduğu hususunda da tereddüt bulunmamaktadır.

258. Dolayısıyla kurallar kapsamında belediyelerin kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinden belirli oranda kaynak ayırmasının meşru bir amacının bulunduğu, kuralların söz konusu amacın gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

259. Kurallarla kaynak olarak ayrılması öngörülen meblağın kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinden büyükşehir belediyeleri bakımından binde üç, diğer belediyeler bakımından binde beş oranında kesinti yapılarak belirlenmesinin ilgili belediyelere yüklenen görev ve yetkilerin yerine getirilmesini önemli ölçüde güçleştireceği söylenemez. Dolayısıyla kurallarda kesinleşmiş en son bütçe gelirleri üzerinden öngörülen kesinti miktarında hakkaniyet ölçütünün gözetildiği, bu bağlamda kuralların ölçülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu itibarla kurallar mali özerklik ilkesiyle çelişmemektedir.

260. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 127. maddesine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Kuralların Anayasa'nın 2. ve 123. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 127. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. ve 123. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 13. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

ii. Birinci Fıkra ve İkinci Fıkranın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...31/12/2028 tarihine kadar..." İbareleri

261. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

262. Dava konusu kurallarda sahipsiz hayvan sayısı ve mevcut bakımevi sayısı itibarıyla hayvan bakımevi kurmanın ve mevcut hayvan bakımevlerinin iyileştirilmesinin 31/12/2028 tarihine kadar tamamlanması, bu hususta söz konusu tarihe kadar belediyeler tarafından gerekli mali kaynağın ayrılması zorunluluğu düzenlenmiştir.

263. 5199 Kanun'un ek 1. maddesinin üçüncü fıkrasında anılan Kanun'un geçici 4. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen yükümlülüklerin 31/12/2028 tarihine kadar yerine getirilmemesi bir suç olarak düzenlenmiş ve bu suçu işleyenler hakkında özgürlüğü bağlayıcı ceza öngörülmüştür.

264. Kurallar kapsamında büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan belediyeler bakımından 31/12/2028 tarihine kadar hayvan bakımevlerini kurma, mevcut bakımevlerinin koşullarını iyileştirme ve mali kaynak ayırma yükümlülüğünün Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleriyle devlete verilen görevlerin yerine getirilmesi amacıyla öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

265. Kurallarda hayvan bakımevi kurma ve iyileştirme hususunda öngörülen zaman sınırının belediyelerin bu konudaki yükümlülüklerini zamanında ve etkili bir şekilde yerine getirmelerini temin etmek suretiyle insan yaşamı ve sağlığına yönelik olarak sahipsiz hayvanlardan kaynaklanan risklerin bir an evvel bertaraf edilmesi ile sağlıklı ve dengeli bir çevrenin oluşturulmasına katkı sunacağı açıktır.

266. Kurallarla düzenlenen geçiş sürecinin Kanun'un yayımı tarihinden itibaren yaklaşık dört buçuk yıllık bir süre olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Hayvan bakımevlerini kurmak ve mevcut bakımevlerinin koşullarını iyileştirmek için getirilen yükümlülükle ilgili olarak zaman sınırının öngörülmesi, Kanun'da düzenlenen tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayabilecek niteliktedir.

267. Öte yandan hayvan bakımevlerinin kurulmasında ve mevcut bakımevlerinin koşullarının iyileştirmesinde herhangi bir süre sınırı öngörülmemesinin Kanun'da düzenlenen tedbirlerin uygulanmasında gecikmelere yol açabileceği açıktır. Dolayısıyla kurallarda tarih sınırı öngörülmesinin kanun koyucunun takdir yetkisi ve Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerinde öngörülen pozitif yükümlülükleri kapsamında başvurabileceği bir araç olduğu anlaşılmaktadır.

268. Kurallarda öngörülen tedbirlerin uygulanmasında düzenlemenin yürürlüğe girdiği tarih yerine 31/12/2028 tarihine kadar süre tanınmasının bu tarihe kadar hayvanlardan insan

yaşamına ve sağlığına yönelik tehlikelerin önlenmesinde zafiyete neden olabileceği söylenebilir. Ancak Kanun'un 6. maddesinin dördüncü fıkrasında sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunluluğu öngörülmüştür. Bu zorunluluk ise 7527 sayılı Kanun'un yayımı ile birlikte yürürlüğe girmiştir. Bu itibarla, dava konusu kurallarda yer alan zaman sınırının insan yaşamına ve sağlığına yönelik tehlikelerin önlenmesinde olumsuz bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

269. Öte yandan kurallarla belediyeler için öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi için kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında öngörülen yaklaşık dört buçuk yıllık sürenin hayvan bakımevlerinin kurulması ve mevcut bakımevlerinin koşullarını iyileştirmesi bakımından yetersiz olduğu da söylenemez.

270. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Kuralların Anayasa'nın 2. ve 127. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. ve 127. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların, Anayasa'nın 13. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

2. Geçici 4. Maddenin İkinci Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan “...sahiplendirilinceye kadar...” İbaresini

a. Anlam ve Kapsam

271. 5199 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde belediyelerin 31/12/2028 tarihine kadar birinci fıkra gereğince hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahipsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayıracağı hükme bağlanmıştır. Söz konusu cümlede yer alan “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

272. Bu itibarla kural uyarınca belediyeler sahipsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak üzere mali kaynak ayırmakla yükümlü kılınmıştır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

273. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendine yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

274. 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendinin ve (k) bendinde yer alan “...ve hayvanların rehabilite edileceği...” ibaresinin “..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği...” şeklinde değiştirilmesinde bulunan “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

275. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

3. Geçici 4. Maddenin Üçüncü Fıkranın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...yüzde 40'ı,..." ve İkinci Cümlesinde Yer Alan "...yüzde 40'ını..." İbareleri

a. Anlam ve Kapsam

276. 5199 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesinde belediyelerce hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahipsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinden ayrılacak oranların üzerinde yapılan harcamaların yüzde 40'ının, bunların tevsik edilmesi kaydıyla ilgili belediyeye Hazine ve Maliye Bakanlığınca aktarılacağı düzenlenmiştir. Anılan cümlede yer alan "...yüzde 40'ı,..." ibaresi dava konusu ilk kuralı oluşturmaktadır.

277. Buna göre hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahipsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için büyükşehir belediyeleri veya diğer belediyelerce kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinden ayrılacak binde üç ya da binde beş oranındaki kaynaktan daha fazlasının kullanılması ve bu durumun belgelendirilmesi hâlinde belirlenen oranların üzerindeki harcamanın yüzde 40'ı ilgili belediyeye Hazine ve Maliye Bakanlığınca aktarılacaktır. Bu itibarla ayrılan kaynaktan fazlaya ilişkin olarak yapılan harcamalara Bakanlık katkısının üst sınırının ayrılan kaynağı aşan harcama miktarının yüzde 40'ı olacağı anlaşılmaktadır.

278. Söz konusu fıkranın ikinci cümlesinde ise Bakanlık tarafından aktarılacak tutarın hiçbir şekilde kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinden ayrılması gereken oranların yüzde 40'ını geçemeyeceği belirtilmiştir. Anılan cümlede yer alan "...yüzde 40'ını..." ibaresi de dava konusu diğer kuralı oluşturmaktadır. Kural uyarınca Hazine ve Maliye Bakanlığı belediyeler tarafından yapılan fazla harcama tutarının yüzde 40'ını her durumda ilgili belediyeye aktarmayacaktır. Belirlenen yüzde 40 oranının üst sınırını ise ikinci fıkrada belirlenen oranların yüzde 40'ı oluşturmaktadır. İkinci fıkrada belediyelerin 31/12/2028 tarihine kadar birinci fıkra gereğince hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahipsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayıracağı, bu oranın büyükşehir belediyelerinde binde üç olarak uygulanacağı gözetildiğinde fazla harcama nedeniyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından belediyelere yapılacak aktarma en son bütçe gelirlerinin binde beşinin, büyükşehir belediyeleri için ise binde üçünün yüzde kırkını geçemeyecektir.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

279. Dava dilekçesinde özetle; 7325 sayılı Kanun'un 14. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un değiştirilen geçici 4. maddesinin birinci fıkrasında ve ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...31/12/2028 tarihine kadar..." ibareleri ile ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır." ve ikinci cümlesinde yer alan "...binde üç olarak uygulanır." ibarelerine yönelik gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 2., 13., 123. ve 127. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

280. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 56. ve 65. maddeleri yönünden incelenmiştir.

281. Anayasa'nın 65. maddesinde “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.” denilmektedir.

282. Anayasa'da sosyal ve ekonomik hak olarak düzenlenen çevre hakkı kapsamında devlete yüklenen pozitif yükümlülükler yerine getirilirken mali yardım niteliğindeki ödemelerin hangi şartlarda ve ne kadar süreyle yapılacağı konusunda geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Anayasa'nın anılan maddesi, devletin sosyal ve ekonomik haklara yönelik yükümlülüklerinin sınırını çizmiş, devletin bu haklara ilişkin görevlerini mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getireceğini belirtmiştir.

283. Kurallar kapsamında yerel yönetimlerin çevre ve çevre sağlığı hususunda kanunlarla öngörülen görev ve sorumluluklarını yerine getirirken yapacakları faaliyetler için ayıracakları kaynakların üzerindeki harcamalara ilişkin Hazine ve Maliye Bakanlığı katkısının belirli bir oranla sınırlı tutulmasının devletin mali kaynaklarının yeterliliğinin gözetilmesinin bir sonucu olduğu açıktır. Bu itibarla kurallarda devletin ekonomik ve sosyal alanlarla ilgili Anayasa'da belirlenen görevlerini yerine getirme hususundaki yükümlülüğüyle çelişen bir yön bulunmamaktadır.

284. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 56. ve 65. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Kuralların Anayasa'nın 2., 13., 123. ve 127. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

4. Ek 1. Maddenin Değiştirilen Üçüncü Fıkrası

a. Anlam ve Kapsam

285. 5199 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinin dava konusu üçüncü fıkrasında büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan belediyeler bakımından, anılan Kanun'un geçici 4. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen kaynağı ayırmayan belediye başkanı ve meclis üyeleri ile ayrılan kaynağı hayvan bakımevi kurmak, sahihsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak için sarf etmeyen ya da bu kaynağı başka amaçlar için sarf eden belediye başkanı ve belediye yetkililerine altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verileceği hükme bağlanmıştır.

286. Söz konusu suçun sadece belediye başkanı, belediye meclisi üyeleri ve belediye yetkilileri tarafından işlenebilmesi nedeniyle özgü suç olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle belirtilen niteliklere sahip olmayan kişilerin bu suçun faili olması mümkün değildir.

287. Suçun işlenebilmesi için kuralda yer alan seçimlik hareketlerden birinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Buna göre Kanun'un geçici 4. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen kaynağı ayırmamak veya ayrılan kaynağı amacı çerçevesinde sarf etmemek suç teşkil eden fiilleri oluşturmaktadır. Anılan maddeye göre belediyeler 31/12/2028 tarihine kadar birinci fıkra gereğince hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahihsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırmak zorundadır. Bu oran büyükşehir belediyelerinde binde üç olarak uygulanır. Söz konusu yükümlülüğü yerine getirmeyen büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve

nüfusu yirmi beş bini aşan belediyelerin başkanları ve meclis üyelerinin suça konu fiillerden sorumlu tutulmaları mümkündür.

288. Suç konusunu oluşturabilecek belediyelerce ayrılan kaynağın amacı çerçevesinde sarf edilmemesi fiili ise kaynağın hiç sarf edilmemesi veya başka bir amaç için kullanılması şeklinde olabilir. Bu kapsamdaki fiiller nedeniyle belediye başkanı veya belediye yetkililerinin sorumlu tutulması mümkün olacaktır. Söz konusu fıkranın üçüncü cümlesinde yer alan “*Bu fıkra uyarınca ayrılan ödenekler başka bir amaç için kullanılamaz.*” şeklindeki yasaklayıcı hükme aykırı fiiller dava konusu kuralla cezai yaptırıma bağlanmıştır.

289. 5393 sayılı Kanun’un 18. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, bütçede kurumsal kodlama yapılan birimler ile fonksiyonel sınıflandırmanın birinci düzeyleri arasında aktarma yapmak belediye meclisinin görevleri arasında sayılmıştır. Anılan Kanun’un 38. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde; belediyeyi stratejik plâna uygun olarak yönetmek, belediye idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturmak, bu stratejilere uygun olarak bütçeyi, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini hazırlamak ve uygulamak, izlemek ve değerlendirmek, bunlarla ilgili raporları meclise sunmak, (i) bendinde bütçeyi uygulamak, bütçede meclis ve encümenin yetkisi dışındaki aktarmalara onay vermek belediye başkanının görev ve yetkileri arasında düzenlenmiştir. Kanun’un 62. maddesinin birinci fıkrasında bütçe tasarısının belediye başkanı tarafından hazırlanacağı, 61. maddesinde ise belediye başkanı ve harcama yetkisi verilen diğer görevlilerin, bütçe ödeneklerinin verimli, tutumlu ve yerinde harcanmasından sorumlu oldukları hükme bağlanmıştır. Benzer hususlar 5216 sayılı Kanun’un 12., 18. ve 25. maddelerinde de düzenlenmiştir.

290. Bu itibarla bütçeye ilişkin kaynak ayırma işlemlerinde sürecin belediye başkanı ve belediye meclisleri tarafından yürütüldüğü, ayrılan kaynağın sarfının da belediye başkanı ve görevlendirilen yetkililer aracılığıyla gerçekleştirildiği dikkate alındığında yalnızca söz konusu kişilerin suçun faili olabilecekleri anlaşılmaktadır.

291. Öte yandan, kural kapsamında belirtilen kaynağı ayırmayan meclis üyelerinden kastın, kaynağın ayrılmaması yönünde oy kullanarak bu kişisel iradenin meclis kararı hâline dönüşmesine neden olan üyeler olduğu açıktır. Zira meclis üyesinin kaynağın ayrılması yönünde oy kullanmasına karşın belediye meclisi kararının aksi yönde çıkması hâlinde suçun manevî unsuru, meclis üyesinin kaynağın ayrılmaması yönünde oy kullanmasına karşın belediye meclisinin kaynak ayrılmasına karar vermesi hâlinde de suçun maddi unsuru oluşmayacaktır.

292. Fıkroda değişiklik yapan maddenin gerekçesinde suçun ihdas edilmesinin amacının yerel yönetimlere Kanun kapsamında verilen sorumlulukların titizlikle yerine getirilmesinin sağlanarak sahipsiz hayvan popülasyonundan kaynaklı sorunların çözülmesi ve bu sorunların tekrarlanmaması olduğu belirtilmiştir.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

293. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla mali kaynağın ayrılması zorunluluğu öngörülmesinin yerel yönetimlerin bütçesine ölçüsüz olarak müdahale edilmesine neden olduğu, bu nedenle suç olarak düzenlenen fiillerin ve bu fiillere öngörülen cezanın orantılılık ilkesiyle bağdaşmadığı, bu durumun yerel yönetimlerin özerkliğini ortadan kaldırdığı belirtilerek kuralın Anayasa’nın 2., 13. ve 127. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

294. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesi yönünden de incelenmiştir.

295. Anayasa'nın 17. ve 56. maddeleri uyarınca kanun koyucunun kişinin maddi ve manevi varlığının korunması, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşaması için gerekli tedbirleri alarak bu konuda yaptırım öngörmesi hususunda takdir yetkisinin bulunduğu açıktır.

296. Dolayısıyla kuralla devletin anılan haklardan kaynaklanan pozitif yükümlülükleri gereğince alınan önlemlerin devamlılığının ve buna aykırı davranışların cezai yaptırıma bağlanarak caydırıcılığının sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır.

297. Kuralda failerin niteliğinin, hangi somut eylem ve olguya cezai yaptırım bağlandığının, uygulanacak cezanın miktarı ve türünün açıkça ortaya konulduğu gözetildiğinde suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

298. Ayrıca kuralda büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan belediyelerin başkanları, meclis üyeleri ile diğer yetkililer hakkında öngörülen altı aydan iki yıla kadar hapis cezasının ölçülü olup olmadığının da incelenmesi gerekir.

299. Hayvan bakımevlerinin kurulması ve burada besleme, barınma, rehabilitasyon gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için Kanun'da düzenlenen mali kaynağın yerel yönetimler tarafından ayrılması ve amacına uygun olarak sarf edilmesi oldukça önem arz etmektedir. Bu itibarla 5199 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen kaynağı ayırmayan, ayrılan kaynağı amacına uygun olarak sarf etmeyen ya da bu kaynağı başka amaçlar için kullanan belediye başkanı, meclis üyeleri ve belediye yetkililerine hapis cezası öngörülmesinin ulaşmak istenen amaç bakımından elverişli olduğu anlaşılmaktadır.

300. Öte yandan hayvanlardan kaynaklı risklere karşı insanın yaşamı ve vücut bütünlüğünün korunması için hangi tedbirlerin gerekli olduğunun değerlendirilmesi öncelikli olarak kanun koyucunun takdirindedir. Bu bağlamda alınacak tedbirlerin uygulanması için öngörülen yükümlülükleri yerine getirmeyen kamu görevlilerine yönelik olarak yaptırım uygulanması da anılan yetki kapsamındadır. Bu doğrultuda kamu görevlilerinin yükümlülüklerine aykırı davranışları herhangi bir zarara neden olmasa dahi bu fiillerin doğrudan bir tehlike suçu olarak düzenlenmesi de mümkün olabilir. Nitekim ceza politikasının belirlenmesi hususunda kanun koyucunun geniş takdir yetkisi bulunmaktadır. Anayasa'da devletin cezalandırma yetkisinin sadece zarar doğuran hukuka aykırı fiillere yönelik olduğu söylenemez. Dolayısıyla insanın sağlığı ve vücut bütünlüğüne yönelik olarak fiilen zarar doğurmayan ancak zarar tehlikesi açık ve yakın olan fiiller için de hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülmesinde anayasal bir engel bulunmamaktadır. Bu itibarla kural kapsamında öngörülen fiillere karşılık hürriyeti bağlayıcı ceza yaptırımının öngörülmesinin ulaşmak istenen meşru amaç bakımından gerekli olmadığı da söylenemez.

301. Öte yandan, suçun faili olabilecek kişilerin belediyenin bütçesinin hazırlanması ve bu bütçe çerçevesinde harcamaların yapılması sürecine aktif olarak katıldıkları, bir başka ifadeyle uyulması zorunlu olan ve aksine davranış hâlinde hapis cezası öngörülen fiillerin bu kişilerin hâkimiyet alanında gerçekleştiği dikkate alındığında kuralda öngörülen amaç ile ceza miktarı arasında makul dengenin sağlandığı görülmektedir. Bu çerçevede kuralın ölçülülük ilkesiyle bağdaşmayan bir yönünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

302. Bu itibarla kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında ihdas edildiği anlaşılan kural hukuk devleti ilkesine aykırı olmadığı gibi kuralın suç ve cezaların kanuniliği ilkesiyle çelişen bir yönü de bulunmamaktadır.

303. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 127. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 2. ve 38. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 127. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 13. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

M. Kanun'un 15. Maddesiyle 5199 Sayılı Kanun'un 5. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan "...veya ona bakan..." İbaresini ile Dördüncü Fıkrasında Yer Alan "...ve kontrollü hayvanları bulundurma ve..." İbarelerinin Madde Metninden Çıkarılmalarının ve Üçüncü Kısımının İkinci Bölümü'nün Başlığında Yer Alan "...ve Hayvan Koruma Gönüllüleri" İbaresinin Kanun Metninden Çıkarılmasının İncelenmesi

1. Birinci Fıkra Yer Alan "...veya ona bakan..." İbaresini ile Dördüncü Fıkra Yer Alan "...ve kontrollü hayvanları bulundurma ve..." İbarelerinin Madde Metninden Çıkarılmaları

a. Anlam ve Kapsam

304. 5199 sayılı Kanun'un "*Hayvanların sahiplenilmesi ve bakımı*" başlıklı 5. maddesinin birinci fıkrasının önceki hâli "*Bir hayvanı, (...) sahiplenilen veya ona bakan kişi, hayvanı barındırmak, hayvanın türüne ve üreme yöntemine uygun olan etolojik ihtiyaçlarını temin etmek, sağlığına dikkat etmek, insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlüdür.*" şeklinde iken 7527 sayılı Kanun'un 15. maddesiyle anılan fıkra yer alan "...veya ona bakan..." ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Söz konusu ibarenin madde metninden çıkarılması dava konusu ilk kuralı oluşturmaktadır.

305. Anılan maddenin dördüncü fıkrasının önceki hâli ise "*Ev hayvanı ve kontrollü hayvanları bulundurma ve sahiplenme şartları, hayvan bakımı ve korunması konularında verilecek eğitim ile ilgili usul ve esaslar ile sahiplenilerek bakılan hayvanların çevreye verecekleri zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirler, Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.*" şeklinde iken 7527 sayılı Kanun'un 15. maddesiyle anılan fıkra yer alan "...ve kontrollü hayvanları bulundurma ve..." ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Söz konusu ibarenin madde metninden çıkarılması ise dava konusu ikinci kuralı oluşturmaktadır.

306. Anılan Kanun'la 5199 sayılı Kanun'da yapılan değişikliklerle birlikte sahiplenme hâli dışında hayvanlara bakılması, hayvanların kontrol veya denetim altında bulundurulması imkânları ortadan kaldırıldığından söz konusu fıkralarda buna uygun düzenlemelerin yapıldığı anlaşılmaktadır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

307. Dava dilekçesinde özetle; 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendine yönelik gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 2., 5., 17., 56., 63. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

308. 7527 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (f) bendinin ve (k) bendinde yer alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." ibaresinin "..., hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

309. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralların Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 63. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2. Üçüncü Kısımın İkinci Bölümü'nün Başlığında Yer Alan "...ve Hayvan Koruma Gönüllüleri" İbaresinin Kanun Metninden Çıkarılması

310. 5199 sayılı Kanun'un Üçüncü Kısım'ının İkinci Bölümü'nün başlığı "*Denetim ve Hayvan Koruma Gönüllüleri*" şeklinde iken dava konusu kuralla "...ve Hayvan Koruma Gönüllüleri" ibaresi Kanun metninden çıkarılmıştır.

311. 7527 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un İkinci Kısım'ının Dördüncü Bölümü'nün başlığında yer alan "...Öldürülmesi..." ibaresinin "...Ötanazisi..." şeklinde değiştirilmesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu konusu kural yönünden de geçerlidir.

312. Açıklanan nedenlerle anılan Kanun'un Üçüncü Kısım'ının İkinci Bölümü'nün başlığında yer alan "...ve Hayvan Koruma Gönüllüleri" ibaresinin Kanun metninden çıkarılmasına yönelik iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

N. Kanun'un 16. Maddesinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

313. Dava dilekçesinde özetle; 5199 sayılı Kanun'da 7527 sayılı Kanun'la esaslı değişiklikler yapılarak idareye bazı görev, yetki ve sorumluluklar verildiği, bunların Kanun'un yayımı tarihi itibarıyla yerine getirilmesinin mümkün olmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2. ve 13. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasaya Aykırılık Sorunu

314. Kural, 7527 sayılı Kanun'un yayımlandığı tarihte yürürlüğe gireceğini hükme bağlamaktadır.

315. Anılan Kanun'un hükümleri Kanun'un 2/8/2024 tarihli ve 32620 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmasıyla birlikte yürürlüğe girmiştir.

316. Kanun'un anılan maddelerinin yürürlük tarihinin Resmî Gazete'nin yayımlandığı 2/8/2024 tarihi olarak belirlenmesi kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olup kuralın hukuk devleti ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

317. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 13. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

318. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralların uygulanmaları hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğabileceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

30/7/2024 tarihli ve 7527 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 1. 1. maddesiyle 24/6/2004 tarihli ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 1. maddesine eklenen "...*insan, hayvan ve çevre sağlığı* gözetilmek kaydıyla..." ibaresinde yer alan "...*insan,...*" ibaresine,

2. 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının;

a. Değiştirilen (f) bendine,

b. (k) bendinde yer alan "...*ve hayvanların rehabilite edileceği...*" ibaresinin "...*hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği...*" şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...*sahiplendirilinceye kadar...*" ibaresine,

3. 3. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının;

a. (b) bendinin yürürlükten kaldırılmasına,

b. (d) bendinde yer alan "...*hayvanlara bakan veya bakmak...*" ibaresinin "...*hayvanları sahiplenmek...*" şeklinde değiştirilmesine,

c. (j) bendinde yer alan "...*ve güçten düşmüş hayvanların korunması...*" ibaresinin "...*hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakılmaları...*" şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...*sahiplendirilinceye kadar...*" ibaresine,

4. 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin;

a. Birinci fıkrasında yer alan "...*3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında...*" ibaresinin "...*kanuni istisnalar hariç...*" şeklinde değiştirilmesine,

b. Üçüncü fıkrasında yer alan "...*çevreye olabilecek...*" ibaresinin "...*insan ve çevre sağlığı için oluşabilecek...*" şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...*insan...*" ibaresine,

c. Dördüncü fıkrasının değiştirilen üçüncü cümlesinde yer alan "...*sahiplendirilinceye kadar...*" ibaresine,

ç. Altıncı fıkrasında yer alan "...*hayvanlara bakan veya bakmak...*" ibaresinin "...*hayvanları hayvan bakımevi kurarak sahiplenmek...*" şeklinde değiştirilmesine,

5. 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un;

a. 13. maddesine eklenen birinci ve ikinci fıkralara,

b. 13. maddesinin dördüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “*Öldürme esas ve usulleri...*” ibaresinin “*Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller...*” şeklinde değiştirilmesine,

6. 6. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 14. maddesinin;

a. Birinci fıkrasının (h) bendinde yer alan “*Tıbbî...*” ibaresinin “*Kanunî ve tıbbî...*” şeklinde değiştirilmesinde bulunan “*Kanunî...*” ibaresine,

b. Birinci fıkrasına eklenen (o) bendine,

7. 7. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 16. maddesinin birinci fıkrasının;

a. Değiştirilen (b) bendinde yer alan “*...insan,...*” ve “*...her türlü önlemi almak,*” ibarelerine,

b. (f) bendinin yürürlükten kaldırılmasına,

8. 8. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 19. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen birinci cümlesinde yer alan “*İnsan,...*” ve “*...Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda...*” ibarelerine,

9. 9. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 24. maddesinin birinci fıkrasının;

a. Birinci cümlesinde yer alan “*...ve bu suretle bulundurduğu...*” ibaresinin “*...veya sahiplendiği...*” şeklinde değiştirilmesine,

b. Değiştirilen ikinci cümlesinde yer alan “*...sahiplendirilme niteliği olanlar sahiplendirilinceye kadar...*” ibaresine,

10. 10. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 28. maddesinin birinci fıkrasının;

a. (ı) bendinde yer alan “*...ikinci...*” ibaresinin “*...dördüncü...*” şeklinde değiştirilmesine,

b. (j) bendinde yer alan “*...idarî para cezası.*” ibaresinin “*...; (o) bendine aykırı davrananlara hayvan başına elli bin Türk lirası idarî para cezası.*” şeklinde değiştirilmesine,

11. 11. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 28/A maddesinin ikinci fıkrasına eklenen “*..., ikinci ve üçüncü...*” ibaresine,

12. 13. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un ek 1. maddesinin;

a. Birinci fıkrasına eklenen “*...sahiplendirilinceye kadar...*” ibaresine,

b. İkinci fıkrasının değiştirilen dördüncü cümlesinde yer alan “*...sahiplendirilinceye kadar...*” ibaresine,

c. Değiştirilen üçüncü fıkrasına,

13. 14. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un değiştirilen geçici 4. maddesinin;

a. Birinci fıkrasında yer alan “*...31/12/2028 tarihine kadar...*” ibaresine,

b. İkinci fıkrasının;

i. Birinci cümlesinde yer alan “...31/12/2028 tarihine kadar...”, “...sahiplendirilinceye kadar...” ve “...kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır.” ibarelerine,

ii. İkinci cümlesinde yer alan “...binde üç olarak uygulanır.” ibaresine,

c. Üçüncü fıkrasının;

i. Birinci cümlesinde yer alan “...yüzde 40’ı...” ibaresine,

ii. İkinci cümlesinde yer alan “...yüzde 40’ını...” ibaresine,

14. 15. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un;

a. 5. maddesinin;

i. Birinci fıkrasında yer alan “...veya ona bakan...” ibaresinin,

ii. Dördüncü fıkrasında yer alan “...ve kontrollü hayvanları bulundurma ve...” ibaresinin,

Madde metninden çıkarılmalarına,

b. 18. maddesinin yürürlükten kaldırılmasına,

15. 16. maddesine,

yönelik iptal talepleri 7/5/2025 tarihli ve E.2024/151, K.2025/107 sayılı kararla reddedildiğinden bu maddeye, fıkralara, bentlere, ibarelere, değişikliklere, madde metninden çıkarmalara ve yürürlükten kaldırmalara ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

B. 1. 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un;

a. İkinci Kısımının Dördüncü Bölümünün başlığında yer alan “...Öldürülmesi...” ibaresinin “...Ötanazisi...” şeklinde değiştirilmesine,

b. 13. maddesinin başlığının “Hayvanların ötanazisi” şeklinde değiştirilmesine,

2. 15. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un Üçüncü Kısımının İkinci Bölümünün başlığında yer alan “...ve Hayvan Koruma Gönüllüleri” ibaresinin Kanun metninden çıkarılmasına,

yönelik iptal talepleri hakkında 7/5/2025 tarihli ve E.2024/151, K.2025/107 sayılı kararla karar verilmesine yer olmadığına karar verildiğinden bu değişikliklere ve çıkarmaya ilişkin yürürlüğün durdurulması talepleri hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

7/5/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V. HÜKÜM

30/7/2024 tarihli ve 7527 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un;

A. 1. maddesiyle 24/6/2004 tarihli ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun 1. maddesine eklenen “...insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla...” ibaresinde yer alan “...insan,...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının;

1. Değiştirilen (f) bendinin,

2. (k) bendinde yer alan "...ve hayvanların rehabilite edileceği..." ibaresinin "...hayvanların sahiplendirilinceye kadar barındırıldığı ve rehabilite edildiği..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresinin,

Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 3. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının;

1. (b) bendinin yürürlükten kaldırılmasının,

2. (d) bendinde yer alan "...hayvanlara bakan veya bakmak..." ibaresinin "...hayvanları sahiplenmek..." şeklinde değiştirilmesinin,

3. (j) bendinde yer alan "...ve güçten düşmüş hayvanların korunması..." ibaresinin "...hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakılmaları..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresinin,

Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

Ç. 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin;

1. Birinci fıkrasında yer alan "..., 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında..." ibaresinin "...kanuni istisnalar hariç..." şeklinde değiştirilmesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Üçüncü fıkrasında yer alan "...çevreye olabilecek..." ibaresinin "...insan ve çevre sağlığı için oluşabilecek..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...insan..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. Dördüncü fıkrasının değiştirilen üçüncü cümlesinde yer alan "...sahiplendirilinceye kadar..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

4. Altıncı fıkrasında yer alan "...hayvanlara bakan veya bakmak..." ibaresinin "...hayvanları hayvan bakımevi kurarak sahiplenmek..." şeklinde değiştirilmesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un;

1. İkinci Kısımının Dördüncü Bölümünün başlığında yer alan "...Öldürülmesi..." ibaresinin "...Ötanazisi..." şeklinde değiştirilmesine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

2. a. 13. maddesinin başlığının “Hayvanların ötanazisi” şeklinde değiştirilmesine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

b. 13. maddesine eklenen;

i. Birinci fıkranın Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

ii. İkinci fıkranın Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

c. 13. maddesinin dördüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Öldürme esas ve usulleri...” ibaresinin “Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller...” şeklinde değiştirilmesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

E. 6. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 14. maddesinin;

1. Birinci fıkrasının (h) bendinde yer alan “Tıbbî...” ibaresinin “Kanunî ve tıbbî...” şeklinde değiştirilmesinde bulunan “Kanunî...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Birinci fıkrasına eklenen (o) bendinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

F. 7. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 16. maddesinin birinci fıkrasının;

1. Değiştirilen (b) bendinde yer alan;

a. “...insan,...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. “...her türlü önlemi almak,” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. (f) bendinin yürürlükten kaldırılmasının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

G. 8. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 19. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen birinci cümlesinde yer alan;

1. “İnsan,...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. “...Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

Ğ. 9. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 24. maddesinin birinci fıkrasının;

1. Birinci cümlesinde yer alan “...ve bu suretle bulundurduğu...” ibaresinin “...veya sahiplendiği...” şeklinde değiştirilmesinin,

2. Değiştirilen ikinci cümlesinde yer alan “...sahiplendirilme niteliği olanlar sahiplendirilinceye kadar...” ibaresinin,

Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

H. 10. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 28. maddesinin birinci fıkrasının;

1. (1) bendinde yer alan “...ikinci...” ibaresinin “...dördüncü...” şeklinde değiştirilmesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (j) bendinde yer alan “...idarî para cezası.” ibaresinin “...; (o) bendine aykırı davrananlara hayvan başına elli bin Türk lirası idarî para cezası.” şeklinde değiştirilmesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

I. 11. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 28/A maddesinin ikinci fıkrasına eklenen “..., ikinci ve üçüncü...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

İ. 13. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un ek 1. maddesinin;

1. Birinci fıkrasına eklenen “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. İkinci fıkrasının değiştirilen dördüncü cümlesinde yer alan “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. Değiştirilen üçüncü fıkrasının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ile Selahaddin MENTEŞ’in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

J. 14. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un değiştirilen geçici 4. maddesinin;

1. Birinci fıkrasında yer alan “...31/12/2028 tarihine kadar...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. İkinci fıkrasının;

a. Birinci cümlesinde yer alan;

i. “...31/12/2028 tarihine kadar...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

iii. “...kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır.” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. İkinci cümlesinde yer alan “...binde üç olarak uygulanır.” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

c. Üçüncü fıkrasının;

i. Birinci cümlesinde yer alan “...yüzde 40’ı,...” ibaresinin,

ii. İkinci cümlesinde yer alan “...yüzde 40’ını...” ibaresinin,

Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

K. 15. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un;

1. 5. maddesinin;

a. Birinci fıkrasında yer alan “...veya ona bakan...” ibaresinin,

b. Dördüncü fıkrasında yer alan “...ve kontrollü hayvanları bulundurma ve...” ibaresinin,

Madde metninden çıkarılmalarının Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Üçüncü Kısımının İkinci Bölümünün başlığında yer alan “...ve Hayvan Koruma Gönüllüleri” ibaresinin Kanun metninden çıkarılmasına ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

3. 18. maddesinin yürürlükten kaldırılmasının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

L. 16. maddesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

7/5/2025 tarihinde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA	Hasan Tahsin GÖKCAN	Basri BAĞCI
Üye	Üye	Üye
Engin YILDIRIM	Rıdvan GÜLEÇ	Recai AKYEL
Üye	Üye	Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ	Yıldız SEFERİNOĞLU	Selahaddin MENTEŞ
Üye	Üye	Üye
İrfan FİDAN	Kenan YAŞAR	Muhterem İNCE
Üye	Üye	Üye
Yılmaz AKÇİL	Ömer ÇINAR	Metin KIRATLI

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. **Mahkememiz çoğunluğu tarafından;** 7527 sayılı Kanunun 4. maddesiyle 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun 6. maddesinin; birinci fıkrasında yer alan “..., 3285 sayılı *Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında...*” ibaresinin “...*kanuni istisnalar hariç...*” şeklinde değiştirilmesinin; Kanunun 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanunun 13. maddesine eklenen ikinci fıkranın ve 13. maddenin dördüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “*Öldürme esas ve usulleri...*” ibaresinin “*Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller...*” şeklinde değiştirilmesinin; 6. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 14. maddesinin; Birinci fıkrasının (h) bendinde yer alan “*Tıbbî...*” ibaresinin “*Kanunî ve tıbbî...*” şeklinde değiştirilmesinde bulunan “*Kanunî...*” ibaresinin; 7. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 16. maddesinin birinci fıkrasının; değiştirilen (b) bendinde yer alan; “...*her türlü önlemi almak,*” ibaresinin, **Anayasa’ya aykırı olmadığına ve söz konusu kurallara yönelik iptal talebinin reddine karar verilmiştir.**

2. Aşağıda gerekçeleri açıklanacağı üzere söz konusu kuralların Anayasa’ya aykırı olması nedeniyle iptal edilmesi gerektiği görüşündeyim. Anayasa’ya aykırılığı oluşturan temel kuralın, Kanunun 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanunun 13. maddesine eklenen *ikinci fıkra* olduğu görüşündeyim. Karşıoy kullandığım diğer kurallar aslında bu kuralın icrasıyla bağlantısı nedeniyle Anayasa’ya aykırı olarak değerlendirilmiştir.

3. 5199 sayılı Kanunun 13. maddesinin değişik ikinci fıkrası şöyledir: “*Yerel yönetimler sahipsiz köpeklerle ilişkin yürüttüğü iş ve işlemlerde Bakanlar Kurulu’nun 28.8.20023 tarihli ve 2003/6168 sayılı Kararı ile onaylanan Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kapsamında gerekli idari tedbirleri almaya yetkilidir.*” Kuralla, idareye Avrupa Sözleşmesi kapsamında gerekli tedbirleri alma yetkisi verilmektedir. Kanunla getirilen yeni kuralın soyut ifadesinden meselenin anlaşılması mümkün olmadığından alınacak tedbirlerin kapsamı için Sözleşme hükümlerine bakılmalıdır. Türkiye’nin tarafı olduğu Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi’nin 12. maddesinde hayvan sayısının azaltılması için alınabilecek tedbirlere değinilmiş ve hayvan sayısının sorun yarattığı durumda hayvanlara gereksiz acı ve ıstırap vermeyecek şekilde sayılarının azaltılması için öldürmeyi de içeren uygun yasal veya idari tedbirlerin alınabileceği belirtilmektedir.

4. Anayasa’nın 5. maddesi uyarınca devletin insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gereken şartları hazırlama ödevi bulunmaktadır. Esasen bu ödevin Anayasa’nın 17/1. maddesinde güvence altına alınan *maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı* ile 56. maddede yer alan *sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı* bağlamında değerlendirilmesi gerekir. Sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkının, insanın çevreyle ve diğer canlılarla kuracağı ilişkinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı çerçevesinde kurulmasını zorunlu kıldığı düşünülmelidir. Gerek modern batı felsefesinde gerekse kültürümüzde insanın doğaya egemen olması ve sahibi gibi davranması anlayışı kabul görmemektedir. Doğaya sahip olma anlayışı doğal varlıkları maddi menfaate dönüştürme ve sınırsızca tüketmeyle ve dolayısıyla doğayı sömürmeyle sonuçlanmaktadır. Bu yaklaşım insan-doğa ilişkisine ve sonuçta insana ve insanlığa zarar vermektedir. Günümüzde insanın doğayla ilişkisinde saygı ve sorumluluk kavramları öne çıkmıştır. Çevreye zarar verilmesi, insanın sağlıklı yaşam koşullarına da zarar vermektedir. Çevrenin, doğanın istismarı gelecek kuşaklara yansıyan sonuçlara yol açmaktadır.

5. Dolayısıyla insanın ve kurumların faaliyetlerinde çevreye zarar verildiği iddiaları hukukumuzda Anayasa’nın 56. maddesi kapsamında incelenmektedir. Örneğin Anayasa Mahkemesi, “ihale süreci henüz tamamlanmayan kamu yatırım projelerinin ÇED uygulamasının kapsamı dışına çıkarılmak suretiyle sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkının ihlal edildiğine” karar vermiştir (E.2013/89, K.2014/116, 03/07/2014). Diğer taraftan çevreyle ilgili tasarruflar doğal olarak ülkenin kalkınma hedefleriyle ve devletin ekonomik imkanlarıyla da bağlantılıdır. Bu

nedenle AYM madencilik faaliyetinin tasman etkisini incelediği bir kararında devletin anayasal görevlerini belirtilen çerçevede ifade etmiştir; “Tüm bu anayasal kurallar birlikte değerlendirildiğinde devlet bir taraftan Anayasa’nın 168. maddesi uyarınca doğrudan kendisi madenleri arayıp işletme ya da bu hakkı gerçek veya tüzel kişilere devretme yetkisine sahipken diğer taraftan Anayasa’nın 56. maddesi uyarınca sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkı, 5. ve 17. maddeleri uyarınca yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı, 5. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkını koruyacak tedbirleri almak yükümlülüğü altındadır.” (AYM Sabri Uğraş [GK], B. No: 2017/34596, 29/12/2020, par. 58).

6. Öte yandan sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı yalnızca doğal kaynakların kullanımıyla sınırlı olmayıp, doğadaki canlılarla olan ilişkinin ahlaki boyutlarını ve sorumlulukları da kapsamaktadır. Felsefi anlamda doğadaki hayvanların insanlarla eşit haklara sahip olması gerektiği yönünde görüşler bulunmakla birlikte bu görüşlerin karşılaştırmalı hukukta pozitif bir temele sahip olduğuna rastlanamamaktadır. Buna karşın bütün felsefi görüşler ve dini inançlarda hayvanlara eziyet edilmemesi ve yaşam haklarına saygı duyulması gerektiği yönünde bir fikir birliği bulunmaktadır. Bu noktada Kant’ın (1724-1804) hayvanlara yönelik zulüm içeren davranışların insanı zalimleştireceğine ve bireyin şiddete meyletmesini kolaylaştırabileceğine ilişkin görüşü (Immanuel, Kant, Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi, 8.B. Ankara 2020), insanın hayvanlara karşı aldığı tutumun bireyin manevi varlığı üzerindeki etkilerini izah açısından dikkat çekicidir.

7. Şüphesiz çevre ile ilişkilerin odağında insan yer almaktadır. İnsanın yaşamını veya sağlığını tehdit eden çevre koşullarına karşı tedbir alınması da devletin pozitif yükümlülükleri içerisinde yer almaktadır. Alınacak tedbirlerin insan-doğa ilişkisini felsefi ve fiziki olarak istismar etmeyecek ölçekte olması ise yine insanın ve toplumun yararlarının korunması için zorunlu görülmelidir. Bu nedenle söz konusu tedbirlerin insan çevre ilişkisini bozmaması, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına ölçüsüz bir müdahale niteliğini taşıması gerekir.

8. Belirtilen anlamda sokakta yaşayan veya barınaklarda olan köpeklerin salgın hastalıkların kaynağı olması, sağlık tehdidi yaratması durumunda bireylerin ve toplumun korunması için gereken tedbirlerin alınması zorunludur. Nitekim incelenen 13. maddenin ilk fıkrasında bu durum düzenlenmiştir ve fıkranın iptali talebinin reddine ilişkin karara ben de katıldım. Bununla birlikte aynı maddenin ikinci fıkrasında Avrupa Sözleşmesi’ne atıfla yerel idari mercilere verilen yetki, salt popülasyonun artmasına bağlı potansiyel risklere karşı öldürmenin bir tedbir olarak kabul edilmesini kapsamaktadır. Popülasyonun azaltılması odaklı olarak verilmiş olan yetki, somut-yakın tehlike kaydına dahi bağlanmamıştır. Yine, popülasyonun azaltılması için öncelikle başvurulması mümkün olan daha hafif tedbirlerin (kısırlaştırma, barınaklarda ayrı tutulma, vb.) zorunlu tutulması ve öldürmenin ancak diğer tedbirler yetersiz kaldığında başvurulabileceği gibi bir güvence de sağlanmamıştır. Gerekçeli kararın 92. paragrafında belirtilen, tedbirler uygulanırken önce en hafifinin uygulanacağına yönelik yorum ise kural karşısında bir temenniden ibaret kalmaktadır. Atıf yapılan Avrupa Sözleşmesi’nde üzerinde hassasiyetle durulan kısım, öldürmenin acı vermeden gerçekleşmesiyle sınırlıdır (Sözleşme’nin kapsamına ilişkin açıklamalar için bkz. par. 70-72).

9. Kuralda hayvanların topluca öldürülmesi tedbirinin acısız ölüm (ötenazi) adı altında ifade edilmesi, verilen yetkinin anlam ve kapsamını ortadan kaldırmamaktadır. Sonuç olarak incelenen kuralla somut bir sağlık tehlikesi şartı olmaksızın idareye verilen yetki kapsamında gerçekleştirilebilecek münferit veya toplu hayvan öldürmeleri hayvan yaşamına saygıyı, insanın çevreyle kurduğu felsefi ilişkiyi, insanlarla evcil hayvanlar arasındaki sevgi bağını, dolayısıyla bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı boyutuyla sağlıklı ve dengeli bir

Esas Sayısı : 2024/151

Karar Sayısı : 2025/107

çevrede yaşama hakkını ihlal etmektedir. Bu nedenlerle yukarıda sıraladığım kuralların iptal edilmesi gerektiği görüşündeyim.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY

30/07/2024 tarihli ve 7527 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

1- 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesine eklenen ikinci fıkrası,

2- 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "..., 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında..." ibaresinin "...kanuni istisnalar hariç..." şeklinde değiştirilmesi,

3- 6. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 14. maddesinin; birinci fıkrasının (h) bendinde yer alan "Tıbbî..." ibaresinin "Kanunî ve tıbbî..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "Kanunî..." ibaresi,

4- 7. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 16. maddesinin birinci fıkrasının; değiştirilen (b) bendinde yer alan; "...her türlü önlemi almak," ibaresi,

ile ilgili aşağıda belirtilen gerekçelerle çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

30/7/2024 tarih ve 7527 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 5. maddesi ile 5199 sayılı Kanunu 13. maddesini ikinci fıkrasında "*Yerel yönetimler sahipsiz köpeklerle ilişkin yürüttüğü iş ve işlemlerde Bakanlar Kurulunun 28/8/2003 tarihli ve 2003/6168 sayılı Kararı ile onaylanan Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kapsamında gerekli idari tedbirleri almaya yetkilidir*" denilmek suretiyle yerel yönetimlere ev hayvanlarının korunmasına dair Avrupa Sözleşmesi'nin muhtevasında bulunan idari tedbirleri alma konusunda yetki verilmiştir.

Söz konusu Sözleşmenin 12. maddesinde idari tedbirler sayılırken taraf devletlere hayvan sayısının sorun yarattığı durumlarda sırf bu sebeple hayvanların öldürülmelerine cevaz verildiği görünmektedir.

"Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir" şeklinde hüküm ihtiva eden Anayasanın 56. Maddesi 7527 sayılı Kanunun temel gerekçesini ve anayasal dayanağını oluşturmaktadır.

Yeni getirilen düzenlemeyle eski kanunda var olan hayvanların kısırlaştırılmak suretiyle alındıkları ortama tekrar bırakılması uygulamasından vazgeçilerek hayvanların kısırlaştırıldıktan sonra barınaklarda muhafaza edilmesi tatbikatına geçilmiştir.

Esas Sayısı : 2024/151

Karar Sayısı : 2025/107

Yukarıda bahsedilen uluslararası Sözleşmede hayvanların sayısının fazlalığı durumunda başkaca bir nedene bakmaksızın sırf sayı fazlalığı gerekçesiyle hayvanların öldürülmesine cevaz verildiği görülmektedir.

Kanunun sistematığına göre, öldürülecek hayvanların yerel yönetimler marifetiyle insanların bulunduğu ortamdan uzaklaştırılmak suretiyle barınaklara alınmasından sonra ötenazi işleminin yapılacağı aşıkardır.

Başiboş hayvanların kontrol altına alınması ve insanların yaşadığı çevreden uzaklaştırılması durumunda insanlar açısından, Anayasanın 56. maddesi bağlamında. hayvanlardan kaynaklanan çevresel bir sorundan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Mevcut düzenlemenin mantığı çerçevesinde, Anayasanın 56. maddesinde devlete pozitif bir yükümlülük olarak getirilen insanların sağlıklı bir çevrede yaşamalarına ilişkin anayasal amaç gerçekleşmiş olmaktadır. Böyle bir durumda kontrol altına alınan hayvanların sayısal fazlalıkları gerekçe gösterilmek suretiyle öldürülmelerini anayasal bir gereklilikle izah etmek mümkün değildir.

Diğer taraftan çoğunluk, düzenlemenin yeterince açık olduğu Anayasanın 7. maddesine aykırı bir yönünün olmadığı kanaatindedir. Bu fikre katılmak da tarafımızca mümkün değildir. Zira 5199 sayılı Kanunu 13/2. maddesinde Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesine genel bir atıf yapılmış olup sözleşmede detay konularda yeterli kriterlerin bulunduğunu kabul etmek mümkün değildir.

Sözgelimi sözleşmenin 12. maddesinde “*tarafılardan birinin başiboş hayvan sayısının sorun yarattığını düşünmesi*” durumundan bahsedilmektedir. Hayvan sayısının ne zaman sorun yaratacak duruma geleceğine ilişkin sözleşme içeriğinde bir kriter olmadığı gibi konuyu düzenleyen 5199 sayılı Kanun muhtevasında da bu konuda bir netlik bulunmamaktadır.

İptal talebine konu edilen söz konusu düzenleme belirginlik ve öngörülebilirlik açısından da anayasaya aykırılık içermektedir. Kanunda uygulamacılara yön gösterecek yeterlilikte bir çerçeve bulunmaması idare tarafından yapılacak genel düzenlemelerin kanun hükmünde bir işlev icra etmesinin önünü açmaktadır. Bu durum da yasama yetkisinin devri mahiyetinde bir sonuç doğurmaktadır.

Sayılan bu gerekçelerle 7527 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 5. maddesi ile 5199 sayılı Kanunu 13. maddesinin ikinci fıkrasında yapılan düzenlemenin Anayasanın 2,7, ve 56. maddelerine aykırı olduğu,

Aynı gerekçelerle 7527 sayılı Kanunun 6. maddesi ile 5199 sayılı Kanunun 14. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendinde yer alan “Kanunî” ve 7527 sayılı Kanunun 7. maddesi ile 5199 sayılı Kanunun 16. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan “...her türlü önlem almak...” ibarelerinin de Anayasaya aykırı olduğunu değerlendirdiğimizden çoğunluk tarafından dile getirilen iptal talebini reddi yönündeki görüşe iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili

Basri BAĞCI

Üye

Yıldız SEFERİNOĞLU

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Bu karşıoy yazısında, öncelikle hayvanların hukuki ve anayasal statülerine ilişkin genel bir değerlendirme yapılacaktır. Bunu takiben dava konusu kurallara ilişkin Anayasaya aykırılık gerekçeleri belirtilecektir.

A) Hayvanlar, Hukuk ve Anayasalcılık

2. Bilimsel bulgular, hayvanların çevrelerini algılayabilen, acıyı hissedebilen ve duygusal tepkiler verebilen canlılar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu özellikleriyle hayvanlar, insanlardan farklı biçimlerde bilinç sahibi olan ve duyarlılık gösteren varlıklardır. Dolayısıyla, hayvanların duyarlı canlılar olarak kabul edilmesi bilimsel ve etik bir gerekliliktir.

3. Her ne kadar hayvanların doğuştan gelen ve ihlal edilemez haklara sahip olduğu düşüncesi günümüzde felsefi ve etik açıdan giderek daha fazla kabul görmekteyse de, bu yaklaşımın pozitif hukukta tam anlamıyla karşılık bulduğunu söylemek henüz mümkün değildir. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülkelerde hayvan refahına ilişkin yasal düzenlemeler geliştirilmiş ve bu kapsamda hayvanlara yönelik kötü muamele fiilleri cezai yaptırımlarla karşılanmaya başlanmış olsa da, söz konusu düzenlemeler, hayvanların kendi başlarına hak sahibi varlıklar olarak tanındığı anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte, hayvan haklarının felsefi ve etik düzlemin ötesinde hukuk sisteminin unsurlarından biri haline getirilmesi süreci ağır olsa da işlemektedir.

4. Hayvanlarla ilgili felsefi, etik ve hukuki tartışmalarda iki temel kavram öne çıkmaktadır: Hayvan hakları ve hayvan refahı. Hayvan hakları kavramı, hayvanların da insanlar gibi temel haklara sahip olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Bu yaklaşım, hayvanların varlığı, refahı, içsel değeri, bütünlüğü ve diğer menfaatlerinin belirli yönlerini koruyan haklardan mahrum bırakılmaması gerektiğini savunmaktadır. Hayvan hakları, hayvanların temel çıkarlarını güvence altına alan ve insan haklarıyla benzer düzeyde güçlü haklardır. Bu hakların tanınması, her türlü araçsal ya da faydacı değerlendirmeden bağımsız olarak, doğrudan hayvanlara ve onların menfaatlerine yönelik hukuki bir sorumlulukla ilişkilidir. Buna karşılık, hayvan refahı kavramı, hayvanların yaşam kalitesini artırmaya yönelik bir yaklaşımdır. Bu anlayış, hayvanların sağlıklı ve acı çekmeden yaşamalarını sağlamak amacıyla uygun bakım, beslenme, barınma ve tıbbi tedavi koşullarının temin edilmesi gerektiğini savunur. Günümüzdeki yasal düzenlemelerin büyük çoğunluğu bu refah temelli yaklaşımı yansıtmaktadır.

5. Uluslararası alanda, hayvan haklarına ilişkin resmi bir belge niteliği taşımayan iki önemli metin bulunmaktadır: Hayvan Haklarına İlişkin Evrensel Bildiri ve Hayvan Refahına İlişkin Evrensel Bildiri.

6. Hayvan Haklarına İlişkin Evrensel Bildiri 1978 yılında Uluslararası Hayvan Hakları Ligi (Birliği) tarafından yayınlanmıştır. Bu bildiri, hayvanların doğuştan gelen haklarını tanımak, korumak ve bu doğrultuda hayvanları hukuken hak sahibi özne haline getirmek amacı taşımaktadır. Bildiri tarihsel açıdan öncü bir metin olsa da, radikal özellikler taşıması nedeniyle özellikle siyasi ve hukuki düzeyde fazla benimsenmemiştir.

7. Hayvan Refahına İlişkin Evrensel Bildiri, 2000'li yıllarda Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü ile Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü gibi uluslararası kuruluşların öncülüğünde hazırlanmıştır. Belirli bir tarihte yayımlanmamış olan bu bildiri, zaman içinde farklı taslaklar hâlinde geliştirilmiş bir belge niteliğindedir. Bildiri, hayvanların acı çekme yetisine sahip canlılar olmaları nedeniyle, uygun yaşam koşullarına sahip olmalarını amaçlamaktadır. Konuya aşamalı ve

esnek bir yaklaşım benimsemesi, bu belgenin hukuki ve siyasi düzeyde daha geniş bir kabul görmesini sağlamaktadır.

8. İnsan hakları kavramı “kişinin sırf insan olduğu için sahip olduğu haklar” olarak kabul edildiğinden kısa bir süre öncesine kadar, hayvan hakları kavramı saçma ve anlamsız bulunarak reddediliyordu. Ancak hukuk tarihi boyunca hakların her yeni gruba genişletilmesinin “biraz düşünülemez” olduğu, “saçma görüldüğü” de inkâr edilemez bir hakikattir.¹ 1790’ların başında, insan hakları bildirgelerinin yayımlanmasının hemen ardından bazı düşünürler, bu hakların yalnızca erkeklere değil kadınlara da ait olduğunu savunarak dönemin normlarına meydan okumuşlardı.² Kadınların da eşit haklara sahip olması gerektiğini dile getiren bu çıkışlar, o dönemde pek çok kişi tarafından kuşku ve alayla karşılanmıştı. Bugün hayvan hakları savunucularının karşılaştığı tepkiye benzer şekilde, kadın haklarına ilişkin fikirler de başlangıçta hukukçuların ve toplumun büyük kısmı tarafından ciddiye alınmamıştı.³

9. Genel olarak, yeni bir insan hakkının “doğum sürecinde” üç aşama ayırt edilmektedir: fikri başlangıcından (fikir aşaması), yasal ve siyasi arenalarda kademeli olarak kabul görmesine ve pekiştirilmesine (ortaya çıkma aşaması), nihai olarak yasal olarak tanınması (tanınma aşaması).⁴ Hayvan hakları şu anda birinci ve ikinci aşamalar arasında yer almaktadır.

10. Hukukta hak ve ödevlerin öznesi olan varlıklar “kişi” olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, her ne kadar öncelikle insanları çağırırsa da yalnızca insanlara özgü değildir. Hukuk düzeni, insan dışı varlıklara da belirli şartlar altında, örneğin “tüzel kişi” statüsü tanıyabilmektedir. Tüzel kişi, gerçek kişiler dışındaki varlıkların, hukuki işlem ehliyetine sahip birer hak öznesi olarak kabul edilmesini ifade etmektedir.

11. Kişi sayılmanın temel şartı, hukuk düzeni tarafından tanınmak ve hukuki sonuç doğuran davranışların muhatabı olabilmektir. Bu bağlamda, yalnızca insanlar değil, şirketler, dernekler gibi örgütlü yapılar da soyut ve bilinçsiz olmalarına rağmen, hukuken tanınarak hak ve yükümlülük sahibi özneler olarak kabul edilmektedir. Günümüzde tüzel kişilik, ağırlıklı olarak sürekli bir amaca yönelmiş örgütlenmelere tanınmakla birlikte, bu statünün insan dışı varlıkları da kapsayacak biçimde genişletilmesine hukuki açıdan herhangi bir engel bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, tüzel kişilik tanımı, duyarlılık ve çıkarları tanınabilir nitelikte olan insan dışı varlıkları da içerecek şekilde yeniden yapılabilir.

12. Diğer taraftan, tüzel kişilik kavramı da hayvanların haklarını ve statüsünü tanımlamada yetersiz kalmaktadır. Bunun temel nedeni, bu kavramın esasen bireylerin veya grupların ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerini kolaylaştırmak üzere tasarlanmış teknik bir hukuki araç olmasıdır.

13. Hayvanların ise kendi menfaatlerini organize bir şekilde takip etme veya hukuki işlem yapma kapasiteleri yoktur. Geleneksel tüzel kişilik anlayışı, hayvanları doğrudan birer “özne” olarak değil, mülkiyet nesnesi veya üzerinde hak sahibi olunabilen varlıklar olarak değerlendirmektedir. Bu durum, hayvanların içkin değerini ve canlı olma özelliklerini göz ardı ederek, onların yalnızca insan faydası çerçevesinde değerlendirilmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla, hayvanların haklarını güvence altına almak için mevcut hukuki kişilik kavramının

¹ Christopher Stone, “Should Trees Have Standing? – Toward Legal Rights for Natural Objects”, *Southern California Law Review*, Cilt 45, 1972, s.453.

² Saskia Stucki, *One Rights: Human and Animal Rights in the Anthropocene*, Cham, Springer, 2023 s.1-2.

³ *Ibid.*, s.2.

⁴ *Ibid.*, s.4.

ötesine geçen, hayvanların kendi varoluşlarını ve refahlarını merkeze alan yeni hukuki yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

14. Kişi kavramı, tarih boyunca sabit kalmamıştır. Toplumsal, siyasal ve ahlaki dönüşümlere paralel olarak sürekli yeniden tanımlanmıştır. Antik dönemden modern döneme uzanan süreçte, “kişi” sıfatı belirli toplumsal gruplara özgülenmiş ve kapsamı, içinde bulunulan tarihsel bağlama göre daraltılmış ya da genişletilmiştir. Örneğin kadınlar, köleler, belirli etnik gruplar ile zihinsel ya da fiziksel engelli bireyler, uzun süre boyunca yeterli rasyonaliteye sahip olmadıkları, kendi kaderlerini tayin etme ehliyetinden yoksun bulundukları ya da toplumsal değer açısından ikincil görüldükleri gerekçesiyle hukukten “kişi” olarak tanınmamışlardır. Ancak toplumsal dönüşümler, insan hakları söyleminin güç kazanması ve eşitlik ilkesinin evrensel bir hukuk normu haline gelmesiyle birlikte, bu grupların hukuki kişilikleri zamanla tanınmış ve koruma altına alınmıştır.

15. Bahsedilen tarihsel gelişim, “kişi” kavramının durağan olmadığını, aksine dinamik, bağlama duyarlı ve yoruma açık bir kategori olduğunu göstermektedir. Nitekim günümüzde, fetüslerin hukuki statüsü ile otonom karar alma kapasitesine sahip algoritmalarından oluşan yapay zekâ sistemlerinin hukuki kişilik taşıyıp taşıyamayacağı gibi meseleler, çağdaş hukuk kuramının güncel tartışma konuları arasında yer almaktadır.

16. Klasik hukuk anlayışı, hakların yalnızca rasyonel, özerk, bilinç sahibi ve ahlaki fail olabilen bireylere tanınması gerektiğini savunmuştur. Hayvanların hak öznesi olarak kabul edilmemelerinin en temel gerekçesi, sorumluluk taşıyan varlıklar olarak değerlendirilmemeleridir.⁵ Buna göre, yalnızca akıl yürütebilen ve yükümlülük üstlenebilen varlıklar hakların öznesi olabilir.

17. Diğer taraftan, yalnızca yükümlülüklerle karşılık verebilen varlıkların haklara sahip olabileceği yönündeki geleneksel anlayış sorgulanmaya başlanmıştır. Zira hak sahibi olmak için rasyonalite zorunlu değildir, çünkü hak sahibi ile hak öznesi arasında mutlak bir özdeşlik bulunmamaktadır.⁶ Nitekim sınırlı rasyonel kapasiteye sahip bebekler ya da zihinsel engelli bireyler hukuk tarafından hak sahibi olarak kabul edilmektedir. Bu durum, hakların yalnızca rasyonaliteye dayanmadığını, aynı zamanda menfaat sahibi olmanın da hak sahibi olarak kabul görmede belirleyici bir ölçüt olduğunu ortaya koymaktadır.⁷ Çevre hukuku, çocuk hakları ve insan dışı canlı varlıklarının tanınmasına ilişkin gelişmeler de anılan ölçütün önemine işaret etmektedir.

18. Hayvanların hissedebilirlik, acıdan kaçınma, hazza yönelme, yaşamlarını sürdürme ve türsel ihtiyaçlarını karşılama yönünde ve benzeri belirgin menfaatlere sahip olma nitelikleri, onları hukuki kişilik statüsüne yaklaştıran unsurlar olarak değerlendirilebilir. Hayvanların bu çıkarları, onların sadece ahlaki değil, aynı zamanda hukuki koruma konusu yapılmalarını da meşrulaştırmaktadır. Bu doğrultuda, hayvanlar da belirli duyarlılıkları ve korunmayı gerektiren menfaatleri olan insan dışı canlılar olarak, hukuk düzeni içinde hak öznesi olarak kabul edilebilirler.⁸ Dolayısıyla, bu varlıkların başta acı çekme ve haz duyma yetisine sahip olmaları olmak üzere çeşitli menfaatler taşımaları, onlara hukuki kişilik tanınmasını haklı kılan temel

⁵ Belli dönemlerde ve yerlerde hayvanların işledikleri “fillerden” dolayı “yargılandığı” görülmüştür. Örneğin, Orta Çağ Avrupasında hayvanların verdikleri zararlardan ötürü yargılanmaları nadir değildi. Hem laik hem de kilise mahkemelerinin hayvanları “yargıladığı” bilinmektedir. Bkz. Kimberly K. Smith, *Governing Animals: Animal Welfare and the Liberal State*, Oxford, Oxford University Press, 2012, s.5.

⁶ Yahya B. Gülgeç, “Özne, Hukuk ve Hak”, *AHBVÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 28, Sayı 2, 2024, s.445.

⁷ *Ibid.*

⁸ *Ibid.*, s.451.

unsurdur. Hissedebilen canlılar olarak hayvanlar, başkaları tarafından sahip olunan çıkarların sadece nesneleri olarak değil, kendi çıkarlarının sahipleri olarak görülmelidir.⁹

19. Bu kapsamda, hayvanların duyarlılık ve menfaat sahibi varlıklar olarak korunmaya değer özne statüsünde kabul edilmesi, hukuki sistemin yapısı içerisinde yeni bir kişilik biçiminin tanımlanmasını da gerekli kılabılır. Bu doğrultuda, hayvanlara özgü özel bir hukuki kişilik statüsü oluşturulması düşünülebilir. Nasıl ki şirketler, dernekler veya vakıflar gibi insan dışı oluşumlara, belirli bir amaç doğrultusunda ve temsilcileri aracılığıyla hukuki ehliyet tanınıyorsa, hayvanlar için de “hayvan kişiliği” veya “hayvan-kışı” statüsü altında benzer bir düzenleme öngörülebilir.¹⁰ Burada hayvanların “insan olmayan hukuk kişisi” olduğu düşüncesi vurgulanmaktadır.¹¹

20. Anayasal düzlemde ise “kişi” kavramı, çoğunlukla “belli bir anayasal hakkın korunmasını talep edebilen varlık” olarak tanımlanmaktadır.¹² Bu çerçevede hem bireylere hem de bazı bilinci ve duygusu olmayan insan dışı topluluklara (örneğin şirketler, dernekler) hukuki kişilik tanınmaktadır. Ancak bu statü, hissedebilirlik kapasitesine, menfaat sahibi olma niteliğine ve zarar görebilme yetisine sahip olmalarına rağmen hayvanlardan esirgenmektedir.¹³

21. Geleneksel anayasa anlayışında anayasal düzenin muhatabı yalnızca insan olarak kabul edilmiş, haklar, yükümlülükler ve siyasal katılım gibi anayasal kurumlar insan merkezli bir çerçevede tanımlanmıştır. Bu anlayış çerçevesinde, hak ve özgürlüklerin yalnızca belirli bilişsel ve ahlaki niteliklere sahip varlıklara tanınabileceği kabul edilmiştir. Sözleşme yapma yeteneği, özerk irade, rasyonalite ve ahlaki sorumluluk üstlenme kapasitesi gibi ölçütler, anayasal hakların öznesi olabilmenin temel şartları arasında sayılmıştır. Bu bağlamda, söz konusu özelliklere sahip olmayan hayvanlar, anayasal düzenin kapsamı dışında bırakılarak, birer hak öznesi olarak değil, çoğunlukla insanın mülkiyetinde bulunan ya da çevresel düzenlemeler yoluyla dolaylı olarak korunan varlıklar olarak değerlendirilmiştir. Çağdaş anayasa kuramları ve ekolojik anayasa yaklaşımları, bu dışlayıcı çerçevenin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.¹⁴ Anılan gelişmelerin bir yansıması olarak, anayasal düzenin üyeleri artık yalnızca insanlarla sınırlı tutulmamakta, hayvanlar ve doğa da giderek anayasal düşüncenin ve anayasal sistemin kapsamına dâhil edilmektedir.

22. Modern anayasalcılık yalnızca devlet gücünün sınırlandırılmasını değil, aynı zamanda insanın doğa üzerindeki sınırsız ve mutlak tasarruf yetkisinin de sorgulanmasını içermektedir. Bu çerçevede anayasalcılık, sadece bireysel hak ve özgürlüklerin teminat altına alınmasını değil, aynı zamanda ekolojik bütünlüğün ve insan dışı varlıkların korunmasını da amaçlamaktadır.

23. Hayvanlar, kendi çıkarlarını savunamayan, siyasal temsil mekanizmalarında yer alamayan ve doğrudan hak talebinde bulunamayan varlıklar olmaları nedeniyle, anayasal düzenin en kırılgan ve korunmasız üyeleri arasında yer almaktadır.¹⁵ Bu durum, onları hukuki korumaya

⁹ Tomasz Pietrzykowski, “Evolution of animal law”, in Wojciech Załuski, Sacha Bourgeois-Girondeculty, Adam Dyrda (Ed), *Research Handbook on Legal Evolution*, Cheltenham, Edward Elgar, 2024, s.227.

¹⁰ Tomasz Pietrzykowski, “The Idea of Non-personal Subjects of Law”, in Visa A. J. Kurki ve Tomasz Pietrzykowski (Ed.), *Legal Personhood: Animals, Artificial Intelligence and the Unborn*, Cham, Springer International, 2017, s.58.

¹¹ *Ibid.*

¹² Serkan Köybaşı, Yeni Bir Anayasal Hak Öznesi Olarak Hayvan- II., *Anayasa Hukuku Dergisi*, Cilt 7, Sayı 14, 2018, s.387.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*, s.396-397.

¹⁵ Jessica Eisen, “Animals in the constitutional state”, *International Journal of Constitutional Law*, Cilt 15, Sayı 4, 2017, s.909.

en çok ihtiyaç duyan varlıklar haline getirmektedir. Hayvanların yapısal kırılganlıkları, onları yalnızca ahlaki değil, aynı zamanda anayasal korumanın da asli öznelereinden biri haline getirmektedir.

24. Hayvanlar az sayıdaki ülkenin anayasalarında doğrudan korunmaktadır: İsviçre (1973), Hindistan (1976), Brezilya (1988), Slovenya (1991), İsviçre (1992), Almanya (2002), Lüksemburg (2007), Avusturya (2013), Mısır (2014) ve Rusya (2020). Bu anayasalarda, hayvanların “refahı”, hayvanların “haysiyeti”, hayvanların “korunması”, hayvanlara karşı “merhamet”, ve hayvanlara “zulmün önlenmesi” gibi terimler kullanılmaktadır.¹⁶ Ekvator (2008) ve Bolivya (2009) anayasalarında ise hayvanlar hak öznesi olarak tanınan doğanın bir parçası olarak korunmaktadır.

25. Bazı ülkelerin anayasal düzeninde de hayvanların korunması açıkça ifade edilmese bile, anayasa yargısı içtihatlarında hayvan menfaatleri giderek daha fazla görünür hale gelmekte, hayvanların refahı meşru veya önemli bir kamu amacı olarak değerlendirilmektedir.¹⁷ Neredeyse tamamı Küresel Güneyde yer alan bazı öncü mahkemeler, temel hayvan haklarının yargısal olarak tanınması yoluna girmiş ve bu haklara ya anayasal (insan) haklarının dinamik kapsamlı bir yorumu ya da hayvan refahı hukukunun hak temelli bir yorumu yoluyla ulaşmıştır.

26. Örneğin Arjantin Yüksek Mahkemesi¹⁸ ve Kolombiya Anayasa Mahkemesi,¹⁹ temel özgürlük hakkının yanı sıra *habeas corpus* hakkını da tutsak hayvanları kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bir başka *habeas corpus* davasında, Ekvador Anayasa Mahkemesi²⁰ bir dizi temel hayvan hakkını doğa haklarının bir parçası olarak tanımıştır. Bu mahkemeye göre, “hayvanlar sadece ekosistemik bir bakış açısıyla veya insanların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak değil, esas olarak bireyselliklerine ve içsel değerlerine odaklanan bir bakış açısıyla korunmalıdır”.²¹ Hindistan Yüksek Mahkemesi²² ve Hindistan eyaletlerinden Kerela Yüksek Mahkemesi²³, hayvanların yaşam hakkı, onuru ve işkence görmeme hakkının olduğuna işaret ederken, Pakistan

¹⁶ Kristen Stilt, “Rights of Nature, Rights of Animals”, *Harvard Law Review Forum*, Cilt 134, Sayı 5, 2021, s.277. Ülke isimlerinin yanındaki yıl hayvanlarla ilgili değişikliğin anayasalara eklendiği zamanı göstermektedir.

¹⁷ Eisen, *op. cit.*, s.922.

¹⁸ Tercer Juzgado de Garantías de Mendoza 3 Kasım 2016, Expte Nro P-72.254/15. Bkz. <https://www.animallaw.info/sites/default/files/16190011.pdf>. (Erişim Tarihi, 14 Haziran 2025). Burada, yargıç, büyük maymunların, kendi yaşam alanlarında yaşama, özgür doğma ve özgürlüklerini koruma gibi devredilemez temel haklara sahip insan olmayan tüzel kişiler olduğuna karar vermiştir.

¹⁹ Corte Suprema de Justicia (Kolombiya Yüksek Mahkemesi) 26 Temmuz 2017, AHC4806-2017. <https://www.animallaw.info/case/decision-ahc4806%EF%BC%8D2017>. Burada mahkeme, kişi özgürlüğünün güvence altına alınmasına hizmet eden anayasal *habeas corpus* hakkının, kendi özgürlük haklarını korumak amacıyla hayvanlara da teşmil edilebileceğine karar vermiştir. Ancak, bu karar daha sonra Kolombiya Anayasa Mahkemesi tarafından bozulmuştur 23 Ocak 2020, Expediente T-6.480.577-Sentencia SU-016/20. Bkz. <https://www.qmul.ac.uk/decentering-human/media/law/docs/Chucho-Case---Constitutional-Court---2020.pdf> (Erişim Tarihi, 17 Haziran 2025).

²⁰ Corte Constitucional del Ecuador (Ekvador Anayasa Mahkemesi), Final Judgment No. 253-20-JH/22 (‘Estrellita Monkey’ case) of 27 Ocak 2022, <https://www.animallaw.info/case/253-20-jh22-case-estrellita>. (Erişim Tarihi, 15 Haziran 2025).

²¹ Corte Constitucional del Ecuador (Ekvador Anayasa Mahkemesi), 253-20-JH/22 The case of Estrellita, 27 Ocak 2022, <https://www.animallaw.info/sites/default/files/Final-Judgment-Estrellita-w-Translation-Certification.pdf> (Erişim Tarihi, 15 Haziran 2025).

²² Supreme Court of India (Hindistan Yüksek Mahkemesi) *Animal Welfare Board of India vs A. Nagaraja & Ors* Hindistan Yüksek Mahkemesi, Civil Appeal No: 5387, 7 Mayıs 2014. Mahkeme, hayvanlara Zulmü Önleme Yasası’ndan bir dizi hayvan hakkı türetmiş ve bunları Anayasa ışığında okuyarak bu yasal hakları temel haklar statüsüne yükseltmiştir. <https://indiankanoon.org/doc/39696860/>. (Erişim Tarihi, 15 Haziran 2025).

²³ Kerala High Court (Kerala Yüksek Mahkemesi) *N.R. Nair And Ors., Etc. Etc. vs Union Of India (Uoi) and Ors.* AIR 2000 KER 340, 6 Haziran 2000. <https://indiankanoon.org/doc/936999/> (Erişim Tarihi, 15 Haziran 2025).

İslamabad Yüksek Mahkemesi bir dizi temel hayvan hakkını teyit etmiş ve bunların insan hakları ve “canlıların karşılıklı bağımlılığı” ile olan bağının altını çizmiştir.²⁴ İslamabad Yüksek Mahkemesi, hayvan haklarını insanın yaşam hakkı ve çevrenin korunmasının yanında ve bunların ayrılmaz bir parçası olarak tanımıştır. Brezilya’da Federal Yüksek Mahkeme ve Yüksek Adalet Mahkemesi de hayvanları “ahlaki ve yasal çıkarları olan kişi olmayan hak öznelere” olarak nitelendirmektedir.²⁵

27. Yukarıda değinilen mahkeme kararları hayvanların anayasal değer hiyerarşisinde dolaylı da olsa yer bulduğunu göstermektedir. Böylece hayvanların menfaatleri, yalnızca ikincil çevresel ya da ahlaki kaygılarla değil, anayasa düzeyinde tanınan kamu yararı ilkeleriyle ilişkilendirilerek korunmaktadır. Bu gelişmeler, anayasa yargısının insan dışı varlıkların haklarının korunmasına karşı daha duyarlı hale geldiğini ve geleneksel hak öznesi tanımının yeniden şekillenmekte olduğunu göstermektedir.

28. Buraya kadar ele aldığımız hususların, esasen anayasa koyucunun ve yasa koyucunun takdir yetkisi kapsamında olduğu, bu bağlamda her toplumun kendine özgü anayasal kimlik ve değerler sistemi geliştirebildiği açıktır.

B) 7527 sayılı Kanun 1. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 1. maddesine “...insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla...” ibaresinde yer alan “...insan,...” ibaresi, Kanun 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 6. maddenin üçüncü fıkrasında “...çevreye olabilecek...” ibaresinin “...insan ve çevre sağlığı için oluşabilecek...” şeklinde değiştirilmesinde bulunan “...insan...” ibaresi, Kanun 7. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 16. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan “...insan,...” ibaresi, Kanun 8. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 19. maddenin birinci fıkrasında “İnsan,...” ibaresi yönünden

29. Türk hukuk sisteminde hayvanlar uzun bir süre boyunca “mal” statüsünde değerlendirilmiş ve bu nedenle hukukun öznesi değil, nesnesi olarak kabul edilmiştir. Ancak 2021 yılında 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nda yapılan değişiklikte, hayvanlar artık “mal” olmaktan çıkarılmıştır. Hayvanlara karşı işlenen şiddet fiilleri, kötü muamele eylemleri artık idari para cezası kapsamında değil, suç kapsamında değerlendirilmektedir.

30. Anayasamızda doğrudan “hayvan” ibaresi ve bununla bağlantılı olarak hayvanların korunmasına dair açık bir anayasal hüküm bulunmamaktadır. Sadece ekonomik faaliyet kapsamında 45. maddede “hayvancılık” sektörünün ve çalışanlarının korunmasına dair hükümler mevcuttur. Ormanların korunması ve geliştirilmesini düzenleyen 169. madde de “hayvancılık” ibaresi iki kere geçmektedir.

31. “İnsan, hayvan ve çevre sağlığı” şeklindeki ibarelerde, insan unsurunun ilk sırada anılması, görünüşte tarafsız bir sıralama gibi görünse de özünde insan lehine bir

²⁴ İslamabad Yüksek Mahkemesi, insan haklarının doğal haklar olduğunu ve diğer canlı varlıklar için de geçerli olmasını sağlayan “yaşam” ile bir bağı olduğunu belirtmiştir. Bu temelde mahkeme, özellikle bir hayvanın davranışsal, sosyal ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan bir ortamda yaşama hakkı; bir hayvana gereksiz acı ve ıstırap çektirecek şekilde muamele edilmeme hakkı ve işkence görmeme veya gereksiz yere öldürülmeme hakkı olmak üzere bir dizi doğal hayvan hakkını belirtmiştir. İslamabad High Court (İslamabad Yüksek Mahkemesi) *Islamabad Wildlife Management Board through its Chairman Versus Metropolitan Corporation Islamabad through its Mayor & 4 others* W.P. No.1155/2019, 21 Mayıs 2020, §§59-60. https://mis.ihc.gov.pk/attachments/judgements/W.P-1155-2019_____14-12-2020_____.pdf. (Erişim Tarihi, 15 Haziran 2025).

²⁵ Marina Baptista-Rosa, “Animals as Subjects of Rights: Brazil’s Constitutional Blueprint,” *Journal of Animal Law, Ethics and One Health*, 2024, s.161-163.

önceliklendirmeye neden olmaktadır. Dava konusu düzenlemelerde, “insan” kavramının ön planda tutulmasıyla, normun asli öznesi olan “hayvan” geri plana atılmış olmaktadır.

32. Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesi, içerdiği temel kavram ve değerler itibarıyla insan merkezli bir anlayışı yansıtmaktadır. Bu ilke, birey hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasını, devletin keyfilikten uzak biçimde hukuka bağlı hareket etmesini ve bireylerin hukuk güvenliğinin sağlanmasını esas almaktadır.

33. Anayasa Mahkemesi de (AYM) bu ilkeyi yorumlarken, istikrarlı biçimde bireyin hukuki güvenliği, hak ve özgürlüklerin korunması, yasaların öngörülebilirliği ve yargı denetimi gibi unsurları ön plana çıkarmaktadır (AYM, E.2024/82, K.2024/165, 24/09/2024, § 17). Anayasa koyucunun hukuk devleti ilkesini insan odaklı düzenlediği ve AYM’nin de bu ilkeyi bu doğrultuda yorumladığı açıktır.

34. Diğer taraftan, Anayasa koyucunun iradesinin, toplumsal yaşamın dinamik yapısı ve değişen ihtiyaçları doğrultusunda zaman içinde farklı şekillerde yorumlanmasının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Anayasal normların yorumu, sadece orijinal ve tarihsel bağlama sıkı sıkıya bağlı kalınarak yapılmamalıdır. Zira, anayasal düzen canlı bir organizma gibi sürekli evrilmektedir. Nitekim anayasal yorumda esas alınan orijinal anlam, matematiksel bir kesinlik taşıyan, durağan ve mutlak bir sabit değildir. Hukukun yaşayan bir sistem olması nedeniyle, anayasal normların zamanın ruhuna (*zeitgeist*) uygun şekilde yorumlanması hukuk devleti ilkesinin daha ileri seviyelere taşınmasına yardımcı olacaktır. Mecelle’de de denildiği gibi “ezmanın tagayyürü ile ahkâmın tebeddülü inkar olunamaz.”

35. Anayasanın 2. maddesinde güvence altına alınan hukuk devleti ilkesi, 56. maddede düzenlenen çevre hakkıyla birlikte yorumlandığında, bu ilkenin sadece insan haklarını değil, aynı zamanda çevreyi ve onun ayrılmaz bir parçası olan hayvanları da dolaylı olarak koruma yükümlülüğünü içerdiği sonucuna ulaşmak mümkündür. Bu bağlamda günümüzde hukuk devleti, devletin birey üzerindeki tahakkümünü, bireyin diğer bireyler üzerindeki tahakkümünü ve nihayetinde insanın ve devletin doğa üzerindeki sınırsız egemenlik iddiasını ve tahakkümünü hukuki sınırlar içine alan bir yapıyı ifade eder.

36. Hissedebilir duyarlı varlıklar olarak hayvanların insan karşısında genel olarak kırılgan ve zayıf bir konum içinde bulunmaları, onların anayasal olarak hukuk devleti çerçevesinde korunmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Hayvanların refahına ve türsel ihtiyaçlarına saygı gösteren bir anayasal çerçeve, hukuk devletinin somut bir göstergesi olacaktır. Bu yönüyle hayvanların anayasal düzeyde korunması, hukuk devletinin yalnızca insanları değil, korunmaya muhtaç tüm varlıkları kapsayan ekolojik bir adalet anlayışına dayandığını gösterecektir. Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesi, yalnızca demokratik, laik ve sosyal nitelikleriyle değil, aynı zamanda çevre hakkını ve doğanın korunmasını da içeren bir yaklaşımla, ekolojik bir hukuk devleti olma özelliğini de 56. madde çerçevesinde taşımaktadır.

37. Anayasa’nın 56. maddesi, “herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu” belirtmekle ve devletin çevreyi koruma yükümlülüğünü ortaya koymaktadır. Bu maddede çevre hakkına, insanın çevrenin korunmasındaki menfaati üzerinden yaklaşmaktadır. Bununla birlikte, bu maddenin çevreyi yalnızca insan yararına şekillendirilmiş bir alan olarak değil, üzerinde yaşayan tüm canlıları ve cansız varlıklarla birlikte bir bütün olarak değerlendirmede de söylenemez. Çevre kavramı hayvanları da içerdiğinden, çevreyi sadece insan yararına düzenlenmiş bir alan olarak değil, hayvanların da parçası olduğu ortak bir yaşam alanı olarak değerlendirmek gerekmektedir.

38. AYM'ye göre, "hayvanlar varlıkları itibarıyla sağlıklı ve dengeli bir çevrenin unsurları" arasındadır (AYM, E.2021/97, K.2022/36, 24/03/2022, §23). AYM bir kararında da "pek çok hayvan türünün tıpkı insanoğlu gibi hissetme yetisine" sahip olduğuna işaret ederek, "hayvanların pek çok çıkarı olabilir ancak hissetme yetisine sahip oldukları sürece en azından acı ve ıstıraptan kaçınmanın çıkarlarına olduğunun kabul edilmesi gerekir" tespitinde bulunmuştur (Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç [1. B.], B. No: 2014/4711, 22/2/2017, §48).

39. Çoğunluk görüşüne göre, çevre hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler çerçevesinde, çevrenin önemli bir parçası olan hayvanların korunmasına yönelik önlemlerin alınması gerektiği isabetle belirtilmiştir. Sokak hayvanlarının korunması da bu kapsamda değerlendirilmiştir (§22).

40. Çoğunluk, Anayasa'nın 17. maddesiyle teminat altına alınan yaşam hakkı ile kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler kapsamında, insan sağlığı açısından risk teşkil eden hayvan kaynaklı tehditlere karşı önleyici tedbirlerin alınmasını, bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının doğal bir sonucu olarak değerlendirmiştir (§23-24). Kontrolsüz, başıboş ve agresif hayvanların bireylerde korku uyandırma ve fiili saldırı gerçekleştirme ihtimali, kişinin maddi ve manevi bütünlüğünün zarar görmesi riskini gündeme getirmektedir. Çoğunluğa göre, sağlıklı ve dengeli bir çevrenin tesisi ve sürdürülmesi amacıyla, hayvan popülasyonunun insan sağlığını tehdit etmeyecek bir seviyede tutulmasını temin edecek düzenleyici ve koruyucu tedbirlerin alınması gerekli olabilir (§25).

41. Çoğunluk görüşü, benzer bir konuda daha önce verilen bir AYM kararında dile getirilen karşıoy gerekçesinde eleştirildiği üzere, hayvanların korunmasına ilişkin değerlendirmesinde, bu varlıklara içsel bir değer atfetmeksizin onların menfaatlerini insan menfaatlerine indirgemek suretiyle "araçsal" bir yaklaşımı yansıtmaktadır. (Zühtü Arslan, Karşıoy Gerekçesi, §5, AYM, E.2021/97, K.2022/36, 24/03/2022).

42. Hayvanların korunmadığı bir çevrede, Anayasa'nın 56. maddesiyle güvence altına alınan herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkından da tam anlamıyla söz edilemez. Zira çevre hakkı, yalnızca insan merkezli bir fayda perspektifiyle değil, ekosistemin bütünlüğünü esas alan bir anlayışla yorumlanmalıdır. Bu kapsamda hayvanlar, çevrenin asli ve bağımsız unsurları olarak kabul edilmelidir.

43. Anayasa'nın 56. maddesi uyarınca devlete yüklenen çevreyi koruma ödevi, yalnızca insan yaşamını doğrudan etkileyen çevresel koşulları düzenlemekle sınırlı değildir. Devletin bu kapsamda yerine getirmesi gereken pozitif yükümlülükler, hayvanların refahını ve varoluşsal bütünlüğünü korumayı da içermektedir. Ancak, AYM'nin çoğunluk görüşüne yansıyan yaklaşımda, hayvanların korunması ile bireylerin sağlıklı çevrede yaşama hakkı arasında bir çatışma ortaya çıktığında, insan menfaati öncelikli kabul edileceğinden, hayvanların çevrenin korunması bağlamında anayasal düzeyde anlamlı bir hukuki statüye kavuşmaları mümkün olmayacaktır.

44. Bu tür bir araçsal yaklaşım, hayvanların korunmasını insan yararına indirgediğinden hayvanların çevrenin bir parçası olarak bağımsız varlıklar şeklinde anayasal korumaya konu olmalarının önu kapanmaktadır. Oysa çevre hakkının güncel gelişmeler çerçevesinde, yalnızca insan menfaatlerini değil, insan dışı varlıkların da menfaatlerini göz önünde bulunduracak şekilde yorumlanması gerekir. Aksi halde, çevre hakkı biçimsel olarak varlığını sürdürse de, içeriği bakımından eksik, koruma yönüyle de işlevsiz bir yapıdan ibaret kalacaktır.

45. Anayasa'nın 56. maddesinde güvence altına alınan "sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı", maddede bulunan "herkes" ibaresi nedeniyle insan merkezli bir yaklaşımla yorumlanmaktadır. Ancak, çevre hakkı bütüncül ve çok boyutlu bir bakış açısıyla, insan dışı canlı ve cansız varlıkların da menfaatlerinin de gözetilmesini zorunlu kılmaktadır. Çevre hakkı, mahiyeti gereği yalnızca bireyin çıkarlarını gözetilen bir hak olarak değil insan, hayvan ve doğa arasındaki karşılıklı bağımlılığı dikkate alan bütüncül bir anlayışla ele alınmalıdır. Bu bağlamda, çevre hakkının sadece insan merkezli bir perspektiften yorumlanması, hem hakkın kapsamını daraltmakta hem de çevrenin diğer unsurlarının, özellikle hayvanların ve doğal varlıkların, korunmasını ikincil hale getirmektedir.

46. Anayasa'nın 56. maddesinin bütüncül yorumunu destekleyen diğer anayasal hükümler de mevcuttur. Bu hükümler, çevrenin korunmasına yalnızca insan merkezli bir gerekçeyle değil, doğanın ve insan dışı varlıkların da korunması gerektiğine işaret eden normatif bir çerçeve sunmaktadır. Bu doğrultuda, Anayasa'nın 63. maddesi özellikle dikkat çekicidir.

47. Anayasa'nın 56. maddesinin bütüncül yorumunu destekleyen bir anayasal düzenleme 63. maddede yer almaktadır. Bu madde, devlete tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlama görevi yüklemekte ve bu amaca ulaşmak için gerekli destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alma yükümlülüğünü de açıkça ifade etmektedir.

48. Bu noktada "tabiat" kavramının "çevre" ile ilişkisi özel bir önem taşımaktadır. Çevre, insanla birlikte var olan ve onunla karşılıklı etkileşim içerisinde bulunan tüm canlı cansız doğal unsurları kapsayan geniş bir bütünü ifade eder. Tabiat ise bu bütünlük içinde, çevrenin bir parçasıdır. Yalnızca yaban hayatını değil, aynı zamanda insan yerleşim alanlarında bulunan ya da bu alanlarla bütünleşmiş doğal öğeleri ve canlı türlerini de içeren bir alt kavramdır. Dolayısıyla tabiat, insan yaşam çevresine entegre olmuş doğal unsurları da içeren kapsamlı bir yapıya işaret etmektedir.

49. Anayasa'nın 63. maddesinde geçen "tabiat varlıkları" kavramı, Türk hukukunda sadece cansız doğal oluşumları değil, aynı zamanda yaban hayatına dâhil olan canlı varlıkları da kapsamaktadır. Bu ibarenin, yalnızca cansız varlıkları ya da mutlak anlamda yaban hayatına mensup canlı türleri kapsadığına ilişkin herhangi bir anayasal düzenleme, sınırlama veya gerekçe yer almamaktadır. Dolayısıyla, "tabiat varlıkları", kapsamı yalnızca insan müdahalesinden uzak, el değmemiş doğada bulunan belirli türlerle ve yaban hayatıyla sınırlı olmayan, yoruma açık ve genişletilebilir bir kavramdır.

50. Bu bağlamda, sahihsiz ve başıboş hâle gelen evcil hayvanların, özellikle kentsel alanlarda yaşayan kedi ve köpeklerin, "tabiat varlığı" kapsamında değerlendirilmesinin önünde anayasal bir engel bulunmamaktadır. Her ne kadar bu hayvanlar biyolojik kökenleri itibarıyla evcil türler arasında yer alsalar da, uzun yıllardır insan müdahalesi olmaksızın kamusal alanlarda yarı-bağımsız bir yaşam sürdürerek, kent ekosistemi içinde kendilerine bir yer edinmişlerdir. Bu hayvanlar, çoğu durumda herhangi bir sahip ya da sürekli insan desteği olmaksızın, kendi başlarına yaşamlarını sürdürebilmektedirler. Yani bu canlılar, doğrudan insan mülkiyetine veya gözetimine tabi olmaksızın, çevrenin ve doğal yaşamın bir unsuru olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Bu durum, onları salt "evcil hayvan" statüsünden çıkararak, fiilen en azından belli bir düzeyde doğallaşmış bir konuma taşımaktadır. Dolayısıyla, klasik yaban hayatı unsurlarının yanında, sahihsiz evcil hayvanlar da "tabiat varlığı" olarak düşünülebilir.

51. Anayasa'nın 63. maddesi hem çevrenin doğal unsurlarını hem de bu çevrede varlığını sürdüren hayvan türlerini koruma yönünde devlete açık bir anayasal görev yüklemektedir. Bu yaklaşım, çevrenin ve doğanın korunmasını yalnızca insanın çıkarına indirgemeyen, doğayı kendi

başına korunmaya değer bir varlık olarak tanıyan bütüncül çevre anlayışının anayasal dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Zira, bu maddede “herkes”, gibi insanı ifade eden bir kavrama yer yerilmemiştir. Anayasa’nın 63. maddesi, tarih, kültür ve tabiat varlıklarını korunması gereken kamusal değerler olarak görmektedir. Bu maddede yer verilen “tabiat varlıkları” ibaresi, yalnızca insan yararı temelinde değil, bu varlıkların kendi başlarına birer anayasal değer olarak kabul edildiğini gösteren normatif bir yaklaşıma işaret etmektedir.

52. Açıklanan nedenlerle dava konusu ibarelerin Anayasanın 2., 56. ve 63. maddelerine aykırı olduğu düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmadım.

C) 7527 sayılı Kanunun 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 3. maddenin (k) bendinde “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi, Kanunun 3. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 4. maddenin (j) bendinde “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi, Kanunun 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 6. maddenin dördüncü fıkrasında “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi, Kanunun 13. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un ek 1. maddenin birinci ve ikinci fıkralarına eklenen “...sahiplendirilinceye kadar...” ibareleri, Kanunun 14. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un geçici 4. maddenin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...sahiplendirilinceye kadar...” ibareleri, Kanunun 9. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 24. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...veya sahiplendiği...” ibaresi, Kanunun 9. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 24. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “...sahiplendirilme niteliği olanlar sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi., Kanunun 6. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 14. maddesinin; Birinci fıkrasına eklenen (o) bendi yönünden

53. Hukuk devleti ilkesi, Anayasanın 2. maddesi uyarınca, yasaların belirlilik taşıması, bireyler açısından öngörülebilir olması ve yargısal denetime açık biçimde düzenlenmesini gerektirir.

54. Dava konusu “sahiplendirilinceye kadar” ibaresi, sahipsiz hayvanların bakım ve korunmasını, özel kişilerin takdirine bağlı olarak gerçekleşen sahiplendirme süreciyle sınırlı hâle getirmektedir. Bu ifade, herhangi bir süre sınırı öngörmemekte ve bir belirsizlik içermektedir. Ayrıca, söz konusu süre içerisinde hayvanlara ne tür şartlarda, hangi standartlara göre bakım sağlanacağı ve sahiplendirme gerçekleşmediği takdirde nasıl bir yol izleneceği hususunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum da belirsizliği arttırmaktadır.

55. AYM, birçok kararında, devletin pozitif yükümlülüklerinin yalnızca kamu gücünden kaynaklanan doğrudan ihlalleri önlemekle sınırlı olmadığını, aynı zamanda üçüncü kişilerden ya da özel aktörlerden gelebilecek tehditlere karşı da etkili, makul ve önleyici tedbirler alma yükümlülüğünü içerdiğini açıkça ifade etmiştir. Bu yaklaşım, yalnızca bireylerin değil, hukuken korunması gereken tüm varlıkların, dolaylı tehditlere karşı da devlet güvencesi altında olması gerektiğine işaret etmektedir.

56. Bu bağlamda, sahipsiz hayvanların yaşamına yönelik potansiyel tehditlerin bertaraf edilmesi, Anayasanın 56. maddesinde düzenlenen çevre hakkı ve 63. maddede yer alan tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin devlet yükümlülükleri kapsamında değerlendirilmelidir. Devletin, sahipsiz hayvanların yaşamını koruma sorumluluğunu, sahiplendirme gibi belirsiz, özelleştirilmiş ve özel kişi iradesine dayanan bir şarta bağlaması, bu anayasal yükümlülüklerle bağdaşmamaktadır.

57. Kamu otoritesinin sahipsiz hayvanlara yönelik koruma sorumluluğunu yalnızca “sahiplendirme” şartına indirgemesi, bu canlıların hukuken korunması gereken öznel olarak

değil, sahiplenilmediği takdirde korunma statüsünü kaybeden nesneler olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır.

58. Belirtilen nedenlerle, dava konusu kuralın Anayasanın 2., 56. ve 63. maddelerine aykırılık taşıdığı kanaatiyle çoğunluk kararına katılmadım.

D) 7527 sayılı Kanun 3. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 4. maddenin (d) bendinde "...hayvanlara bakan..." ibaresi "...hayvanları sahiplenmek..." olarak değiştirilmesi, Kanun 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 6. maddenin altıncı fıkrasında benzer ifade değişikliği, Kanun 15. Maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 5. maddenin birinci fıkrasındaki "... veya ona bakan..." ibaresi ile dördüncü fıkrasında yer alan "...ve kontrollü hayvanları bulundurma ve..." ibarelerinin madde metninden çıkarılması yönünden

59. Dava konusu değişiklikler, hayvanla kurulan ilişkiyi bakım, sorumluluk ve etik temellere dayandırmak yerine, mülkiyet merkezli bir sahiplik ilişkisine indirgemektedir. Burada, hayvan, bireyin mal varlığı kapsamında değerlendirilen, üzerinde tasarruf yetkisi bulunan bir unsur gibi konumlandırılmaktadır. Bu anlayış, hayvanın korunmaya değer bir canlı olmaktan ziyade, bireysel mülkiyetin nesnesi haline getirme riskini doğurmaktadır.

60. Oysa Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesi, devlete yalnızca bireylerin temel haklarını koruma yükümlülüğü getirmekle kalmaz. Aynı zamanda doğa, çevre ve tüm canlılar bakımından da aktif koruma ve gözetim sorumluluğu yükler. Dolayısıyla, hayvanların korunması yalnızca özel kişilerin sahiplenme iradesine indirgenmemelidir. Zira, devlet bu konuda bağımsız ve kamusal sorumluluğa dayalı bir müdahale yükümlülüğü taşıdığından, hayvanların refahını, özel iradeye bağlı bir sahiplik ilişkisine değil, kamusal ve anayasal düzlemde şekillenen hukuki sorumluluklara dayandırarak güvence altına almak durumundadır.

61. Dava konusu değişiklikler, Anayasa'nın 2., 56., ve 63. maddeleriyle bağdaşmamaktadır.

E) 7527 sayılı Kanun'un 3. maddesiyle, 5199 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (b) bendi; 7. maddesiyle 16. maddenin (f) bendi; 15. maddesiyle ise 18. madde tamamen yürürlükten kaldırılması yönünden

62. 7527 sayılı Kanun'la, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4., 16. ve 18. maddelerinde yapılan değişiklikler sonucunda, kamu otoritesinin sahipsiz hayvanlara yönelik sürekli bakım ve koruma yükümlülüğü ya tamamen ortadan kaldırılmış ya da ciddi ölçüde zayıflatılmıştır. Özellikle 4. maddenin (b) bendinin yürürlükten kaldırılmasıyla, hayvanların korunmasına ilişkin bazı temel tanımlar daraltılmıştır. Ayrıca, aynı maddenin (d) ve (j) bentlerinde yer alan düzenlemelerle kamu otoritelerinin hayvanlara karşı yükümlülükleri önemli ölçüde hafifletilmiştir.

63. Aynı şekilde, 16. maddenin (f) bendinin yürürlükten kaldırılması ve (b) bendinin yeniden düzenlenmesiyle, il hayvan koruma kurullarının görev ve yetkileri yeniden tanımlanmış; ancak bu değişiklikler kurulların sahadaki etkinliği ve denetim kapasitesi açısından ciddi zafiyetler yaratmıştır. Bu düzenlemeler bütün olarak değerlendirildiğinde, sahipsiz hayvanların kamusal koruma rejimi altında süreklilik arz eden bir bakım ve gözetim sisteminden uzaklaştığı, yükümlülüklerin daraltıldığı ve kurumsal denetimin zayıflatıldığı görülmektedir.

64. Yapılan değişikliklerle arasında 5199 sayılı Kanun'un 18. maddesinin tamamen yürürlükten kaldırılmıştır. Bu madde, yerel hayvan koruma görevlilerinin tanımını, seçilme usulünü ve görevlerini düzenlemekteydi. Maddenin ilga edilmesiyle birlikte, sahipsiz hayvanların

korunmasına yönelik yerel düzeyde sivil katılım mekanizması ortadan kaldırılmış; bu alanda oluşan toplumsal duyarlılığın kurumsal zeminde temsil edilmesine yönelik imkân tümüyle sona erdirilmiştir. Oysa katılımcı demokrasinin ve hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak, toplumsal sorumluluk alanlarında sivil katkı ve denetimin kurumsallaştırılması anayasal değerlerle doğrudan bağlantılıdır.

65. Yapılan bu değişiklikler, Anayasanın 5. ve 17. maddelerine de aykırılık oluşturmaktadır. Anayasanın 5. maddesinde devletin temel amaç ve görevleri arasında, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak da yer almakta, 17. maddede de herkesin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu madde, insanların kişiliğini serbestçe geliştirmesinin, yani öznel gelişme hakkının kapsamındadır. Pek çok insan, yaşamlarını, hayvanlarla kurduğu ilişkiyle anlamlandırır. Kişinin başıboş veya sahipsiz hayvanlarla kurduğu bağın, maddî ve manevî varlığının bir parçası olmadığı söylenemez. Kişilerin, bulundukları çevrede sahipsiz hayvanları korumaya yönelik faaliyet ve yapılara gönüllü olarak katılma imkânının ortadan kaldırılması, Anayasa'nın 17. maddesi uyarınca güvence altına alınan bireylerin maddî ve manevî varlıklarını geliştirme hakkını zedeleyecektir.

66. Anayasanın 56. maddesi, 63. madde ile birlikte yorumlandığında yalnızca bireylerin değil, tüm canlıların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını güvence altına almakta, bu hakkın korunmasını ise açık biçimde devlete görev olarak yüklemektedir. Sağlıklı çevre kavramı tabiatın bir bütün olarak korunmasını, sahipsiz hayvanların da bu ekolojik bütünlük içinde değerlendirilmesini gerektirir.

67. Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesi, devleti yalnızca hukuki işlemleri yürüten bir mekanizma olarak değil, aynı zamanda korunmaya muhtaç olanın yanında yer alan, kamu yararını ve toplumsal vicdanı gözetken bir yapı olarak kabul etmektedir. Bu çerçevede hayvanların korunması, devletin takdirine bağlı bir tercih değil, kamusal bir yükümlülüktür. Dava konusu kurallarla, sahipsiz hayvanların korunması amacı güden yerel, gönüllü ve örgütlü oluşumların yasal zemini ortadan kaldırılmış ve idarenin koruma görevleri belirsiz bir hale bürünmüştür.

68. İptali talep edilen kuralların Anayasanın 2., 5., 17., 56. ve 63. maddeleriyle uyumlu olmadığı düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmadım.

F) 7527 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle, 5199 sayılı Kanun'un 16. maddesinin birinci fıkrasında yer alan (b) bendindeki "her türlü önlemi almak" ibaresi değiştirilmiştir. Aynı Kanun'un 4. maddesiyle, 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasında geçen "3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında" ibaresi, "kanuni istisnalar hariç" şeklinde yeniden düzenlenmiştir. 5. maddesiyle, 13. maddeye birinci ve ikinci fıkra olarak iki yeni hüküm eklenmiş; ayrıca aynı maddenin dördüncü fıkrasında yer alan "öldürme" ifadesi, "öldürme ve ötanazi" biçiminde genişletilmiştir. 6. maddesiyle, 14. maddenin (h) bendine "kanuni ve tıbbî" kaydını içeren bir ibare eklenmiştir.

69. 7527 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle, 16. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan "her türlü önlemi almak" ifadesi değiştirilerek, il hayvan koruma kurullarının yetki alanı daraltılmıştır. Bu değişiklik, özellikle sahipsiz hayvanlara yönelik koruyucu ve önleyici kamu müdahalelerinde idarenin elindeki araçları sınırlandırmakta; böylece idari kapasite zayıflatılmakta ve yerel düzeyde etkin kamu koruması mekanizmaları zedelenmektedir.

70. Aynı Kanunun 4. maddesiyle, 6. maddenin birinci fıkrasında yer alan “3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında” ifadesi “kanuni istisnalar hariç” şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Bu değişiklik, müdahale yetkisini yalnızca belirli ve sınırlı bir düzenlemeye dayandırmak yerine, herhangi bir kanuni düzenleme aracılığıyla müdahale edilebilmesine imkân tanımaktadır. Bu durum, sahipsiz hayvanlara yönelik öldürme, alıkoyma veya benzeri işlemlerin keyfi biçimde gerçekleştirilmesinin önünü açarak, hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkeleriyle çelişmektedir.

71. Kanun’un 6. maddesiyle, 14. maddenin (h) bendine eklenen “kanuni ve tıbbî” ibaresi, görünüşte sınırlayıcı bir nitelik taşısa da, özellikle “kanuni” gerekçenin içeriği açık biçimde tanımlanmadığı sürece idareye keyfi bir hareket alanı tanımaktadır. Tıbbî gerekçeler ise ancak geri döndürülemez acıyı ortadan kaldırmak gibi dar ve etik sınırlar içinde meşru kabul edilebilir. Bu değişikliklerle birlikte, ötanazi uygulamasının sınırları genişletilmiş; yaşam hakkının korunmasına ilişkin anayasal güvence zayıflatılmış ve öldürme işlemleri idarenin geniş takdir yetkisine tabi kılınmıştır.

72. Kanun’un 5. maddesiyle 13. maddeye eklenen birinci ve ikinci fıkralar ile dördüncü fıkrada yapılan değişiklikler, öldürme fiilinin kapsamını genişletmiştir. Özellikle dördüncü fıkraya “ötanazi” kavramının eklenmesiyle, daha önce istisnai bir uygulama olan öldürme, olağan bir idari araç hâline getirilmiştir. Ayrıca ikinci fıkrada, yerel yönetimlerin sahipsiz köpeklere ilişkin işlemlerinde, 28/8/2003 tarihli ve 2003/6168 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanan Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kapsamında “gerekli idari tedbirleri” alabileceği belirtilmiştir. Ancak bu ifade son derece muğlaktır, kapsamı açıkça belirlenmediği için idareye geniş bir takdir yetkisi tanımakta ve keyfiliğe açık uygulamalara zemin hazırlamaktadır.

73. “Ötanazi” kavramının açık sınırlar çizilmeden düzenleme kapsamına alınması, uygulamanın istisnai niteliğini ortadan kaldırmakta ve etik açıdan tartışmalı bir alanın idari işlem konusu hâline gelmesine yol açmaktadır. Böylece, daha önce yalnızca zorunlu ve istisnai hâllerde başvurulabilecek bir işlem olan öldürme fiili, kapsamı genişletilerek sıradanlaştırılmış ve idarenin takdirine bırakılmıştır.

74. Karşıt gerekçemizin (B) bölümünde Anayasanın 2., 56. ve 63. maddelerine ilişkin yaptığımız değerlendirmeler incelemekte olduğumuz kurallar yönünden de geçerlidir. Sahipsiz hayvanlarının toplu itlafına veya fiilen benzer sonuçlar doğurabilecek düzenlemelerin önünü açan dava konusu kuralları anılan maddelere aykırılık oluşturmaktadır. Devletin, sahipsiz hayvanların yaşamına yönelen ölçsüz müdahalelerden kaçınması gerekmektedir.

75. Sahipsiz hayvanların, özellikle köpeklerin yerleşim bölgelerinde kişilerin maddi ve manevi varlığı, sağlığı ve güvenliği için tehdit oluşturduğu durumların olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Devlet, maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında kişinin vücut bütünlüğünü sahipsiz hayvanlardan gelebilecek tehlikelere karşı insan sağlığını ve hayatını koruma pozitif yükümlülüğü altındadır. AİHM de, devletin saldırgan hayvanların kişilerin yaşamına veya fiziksel bütünlüğüne karşı gerçek ve ani bir tehlike oluşturduklarında haberdar oldukları veya haberdar olmuş oldukları gerektiği anda önleyici tedbirler alma pozitif yükümlülüğünü kabul etmektedir (Berü/Türkiye, B. No: 47304/07, 11 Ocak 2011, Georgel ve Georgeta Stoicescu/Romanya, B. No: 9718/03, 26 Ekim 2011).

76. Anayasa’nın 17. maddesi kapsamında güvence altına alınan bireyin yaşam hakkı ve maddi-manevi bütünlüğü ile sahipsiz hayvanların çevre hakkına ilişkin anayasal normlar kapsamında korunması gereken menfaatleri arasında bulunan yaşamlarının korunması arasında bir çatışma yahut bir çekişme durumu ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu durumlarda, çıkarlar

arasında uygun bir denge sağlanmaya gayret gösterilmelidir. Sahipsiz hayvanların yaşamının korunması, Anayasanın 2., 56. ve 63. maddeleri çerçevesinde kalsa da, bu koruma, bireylerin yaşam hakkı ve bedensel bütünlüğü üzerinde orantısız bir risk oluşturduğunda sınırlanabilir. Ancak bu tür bir sınırlama, anayasal güvencelere ve ölçülülük ilkesine uygun olarak gerçekleştirilmelidir.

77. Devletin sahipsiz hayvanların oluşturabileceği tehlikelere karşı kamu sağlığını ve bireylerin yaşamını koruma yükümlülüğü pozitif yükümlülük olup, bu kapsamda risklerin ortadan kaldırılması için etkili, önleyici ve tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bununla birlikte, devletin bu tedbirleri belirlerken sahip olduğu takdir yetkisi sınırsız değildir. Bu yetki, Anayasanın temel hak ve özgürlükler rejimiyle ve özellikle ölçülülük, gereklilik ve orantılılık ilkeleriyle sınırlandırılmıştır.

78. Dolayısıyla, sahipsiz hayvanların yerleşim alanlarında kontrol altına alınması veya sınırlandırılması yönündeki düzenlemeler, bir yandan bireylerin yaşam hakkı ve güvenliğini sağlama amacını taşıırken, diğer yandan da hayvanların yaşamını ve refahını koruyacak şekilde tasarlanarak, bu anayasal değerler arasında makul ve hakkaniyete uygun bir denge sağlanmaya çalışılmalıdır.

79. İptali istenen hükümler, daha hafif ve etkili alternatif tedbirlerin (kısırlaştırma, aşılama, tedavi, sahiplendirme, barınma imkânı vb.) mevcut olduğu bir ortamda, en ağır müdahale olan “yaşamın sonlandırılması” yöntemine başvurulmasını öngörmektedir. Bu durum, Anayasanın 13. maddesinde düzenlenen ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

80. Sahipsiz sokak hayvanlarının uyutulması, popülasyon kontrolü ve kamu sağlığı gibi meşru amaçlara dayansa da, bu amaçlara ulaşmak için daha az müdahaleci yöntemler (örneğin, etkili kısırlaştırma programları) mevcutken, ötanazi gibi tedbirin orantılı olmadığı söylenebilir. Nitekim, TBMM Meclis Araştırma Komisyonu Sonuç Raporunda şehirlerde sahipsiz hayvan popülasyonunun kontrolünü sağlamak amacıyla tek yöntem olarak kısırlaştırma önerilmiştir.²⁶ Bu yöntem, ulaşılmak istenen meşru amacı hayvanların yaşamlarını sonlandırmadan sağlayacak elverişli, gerekli ve orantılı bir araç olarak görülebilir.

81. İnsanları sokak hayvanı saldırılarından koruma amacıyla getirilen dava konusu düzenleme, seçilen yöntemin amaca uygun olmaması, hayvanların yaşamı üzerinde orantısız bir sonuca yol açması ve kısırlaştırma ile aşılama gibi daha hafif ve etkili tedbirler varken en ağır müdahale olan yöntemle başvurması nedeniyle demokratik toplum düzeni ölçütünü karşılamamaktadır.

82. Yasada, uyutma uygulamasına tabi tutulacak hayvanlara ilişkin ölçütler, özellikle “insan ve hayvan sağlığı için tehlike teşkil etme” ve “olumsuz davranışlar” şeklinde ifade edilmekle birlikte, bu kavramların tanımı ve kapsamı açık ve net değildir. “Olumsuz davranışlar” gibi muğlak bir terimin içeriğinin belirlenmemiş olması, uygulamada subjektif ve keyfi değerlendirmelere yol açma riskini artırmaktadır. Bu bağlamda, belirsiz ve muğlak düzenlemeler, hem hukuki öngörülebilirliği zedelemekte hem de keyfi uygulamalara zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla, söz konusu ölçütlerin somut ve objektif kriterlere dayandırılması gerekmektedir.

²⁶ TBMM Hayvanların Haklarının Korunması ile Hayvanlara Eziyet ve Kötü Muamelelerin Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Yasama Dönemi 27, Yasama Yılı 3, Sıra Sayısı 132, Ekim 2019, Ankara, s. 163.

83. Devletin görevi, hayvanları kamu düzeni veya belirsiz sağlık gerekçeleriyle ortadan kaldırmak değil, onlara yaşam alanı sunmak ve bu yaşamı korumaktır. Etik ve bilimsel ölçütlerle ve zorunlu hallerle sınırlandırılmamış bir ötanazi uygulaması anayasal güvenceleri aşındırır.

84. Devletin ve ilgili idarelerin pozitif yükümlülüğü, sahipsiz hayvan popülasyonunun yönetiminde kısırlaştırma, aşılama, rehabilitasyon, barınakların inşası ve mevcut barınak koşullarının iyileştirilmesi gibi yöntemlerin tam anlamıyla uygulanmasını gerektirir. Bu yapılmadan, geri dönüşü olmayan uyutma veya öldürme gibi ağır bir tedbire başvurulması, anayasal değer olan yaşamın korunmasıyla bağdaşmamaktadır.

85. Ötanazinin kapsamını genişleten, öldürme fiilini olağanlaştıran ve idari takdire açık bırakan dava konusu düzenlemeler Anayasanın 2.,13., 56. ve 63. maddelerine aykırı düştüğü gerekçesiyle çoğunluk kararına katılmadım.

G) 7527 sayılı Kanun'un 10. maddesiyle 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28. maddesinin (j) bendinde yönünden

86. Dava konusu kural 28. maddenin (j) bendinde “hayvan başına” idari para cezası öngörmektedir. Ceza miktarının hayvan sayısına göre belirlenmesi, hayvanı bireysel bir varlık olarak değil, ekonomik birim olarak gören ve nesneleştiren bir anlayışa işaret etmektedir. Hayvanları sayısal birer unsur olarak değerlendirilmesi, onları malvarlığı unsuru hâline indirgemekte ve sahip oldukları içkin değeri zedelemektedir. Bu nedenle, hayvanlara ilişkin yaptırım düzenlemeleri, mülkiyet hukuku ekseninde değil, temel hak ve özgürlükler perspektifiyle ele alınmalıdır. “Hayvan başına ceza” yaklaşımı, korunması gereken canlı varlıkları değil, fiyatlandırılabilir unsurları esas alan bir içerik taşıdığından hukuk devletinin etik ve vicdani temelleriyle bağdaşmamaktadır.

87. Sonuç olarak, “hayvan başına ceza” ibaresi, hayvanı ekonomik değer taşıyan bir nesneye indirgediğinden, Anayasanın 2., 56. ve 63. maddelerine aykırılık taşıdığı düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmadım.

Üye

Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunun 30/7/2024 tarihli ve 7527 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un aşağıda sıralanan maddelerinde belirttiğim hükümlerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ilişkin kanaatine katılmamaktayım.

A. 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “..., 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında...” ibaresinin “...kanuni istisnalar hariç...” şeklinde değiştirilmesi, 5. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinde birinci fıkrasından önce gelmek üzere eklenen ikinci fıkrası, 6. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendinde yer alan “Tıbbî...” ibaresinin

“Kanunî ve tıbbî...” şeklinde değiştirilmesinde bulunan “Kanunî...” ibaresi ve 7. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 16. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (b) bendinde yer alan “...her türlü önlemi almak,” ibaresi:

2. Dava konusu “...kanuni istisnalar hariç...” ibaresinin yer aldığı 5199 sayılı Kanun’un 6. maddesinde sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların kanuni istisnalar hariç öldürülmeleri yasaklanmaktadır.

3. “Kanunî” şeklindeki dava konusu diğer ibarenin yer aldığı Kanun’un 14. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendinde kanunî ve tıbbî gerekçeler hariç hayvanlara ya da onların ana karnındaki yavrularına veya havyar üretimi hariç yumurtalarına zarar verebilecek sunî müdahaleler yapmak ve yabancı maddeler vermek yasaklanmaktadır.

4. “Her türlü önlemi almak” şeklindeki dava konusu son ibarenin yer aldığı Kanun’un 16. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (b) bendinde ise il hayvanları koruma kurulunun görevleri arasında il sınırları içinde hayvanların korunmasına ilişkin ve sahipsiz hayvanlardan kaynaklı sorunları belirleyip, sorunların çözüm tekliflerini içeren yıllık, beş yıllık ve on yıllık plan ve projeler yapmak, yıllık hedef raporları hazırlayıp Bakanlığın uygun görüşüne sunmak ve Bakanlığın olumlu görüşünü alarak insan, hayvan ve çevre sağlığına ilişkin her türlü önlemi alma hususlarına yer verilmiştir.

5. Esasında bu dava konusu ibareler hayvanların ötanazisi başlığı altında düzenlenen ve Anayasa’ya aykırı olduğu kanaatinde olduğum Kanun’un 13. maddesinin dava konusu ikinci fıkrası ile doğrudan ilgilidir. Zira fıkradaki düzenleme iptali gerektiği kanaatinde olduğum dava konusu yukarıdaki ibareler için Kanun metni içerisinde temel referans kaynağı konumundadır. Bu nedenle bu fıkra için aşağıda sıraladığım Anayasa’ya aykırılık gerekçeleri dava konusu bu ibareler için de geçerli olduğundan bu ibarelerle ilgili değerlendirmelerine ayrıca yer verilmeyecektir.

6. 5199 sayılı Kanun’un 13. maddesinin birinci fıkrasından önce gelmek üzere eklenen dava konusu ikinci fıkrası hükmü şu şekildedir: *“Yerel yönetimler sahipsiz köpeklere ilişkin yürüttüğü iş ve işlemlerde Bakanlar Kurulunun 28/8/2003 tarihli ve 2003/6168 sayılı Kararı ile onaylanan Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kapsamında gerekli idari tedbirleri almakla yetkilidir”*.

7. Bu hüküm 7527 sayılı Kanunla “hayvanların ötanazisi” konusunun da düzenlendiği 13. maddeye dahil edilmiştir. Maddeye eklenen birinci fıkra bakımına alınan köpeklerden insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike teşkil eden ve olumsuz davranışları kontrol edilemeyen, bulaşıcı veya tedavi edilemeyen hastalığı bulunan ya da sahiplenilmesi yasak olanlara 11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu’nun 9. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen tedbirin uygulanacağı öngörülmekte olup, iptali talep edilen bu hükmün Anayasa’ya aykırı olmadığı şeklindeki Mahkememiz kararına katılmaktayım.

8. Bununla birlikte bu fıkradan sonra getirilen dava konusu ikinci fıkra mahalli idarelerin sahipsiz köpeklere ilişkin yürüttükleri iş ve işlemlerde Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kapsamında gerekli idari tedbirleri alabilecekleri öngörülmek suretiyle oldukça geniş bir yetki verilmektedir.

9. Sahipsiz köpeklere ilişkin mahalli idarelerin Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kapsamında alabilecekleri idari tedbirler arasında konumuz bağlamında 11. maddede “öldürme” tedbiri düzenlenmekte olup, öldürme ile ilgili düzenlemelerde ülkemiz mevzuatında ötanazi başlığı altında 5199 sayılı Kanunun 13. maddesinin ilk fıkrasında ve bu fıkranın göndermede bulunduğu 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem

Kanunu'nun 9. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen ötanaziye benzer yöntemlerle belli durumlarda veteriner hekim veya diğer bir yetkilinin yardımıyla bir ev hayvanının öldürülebileceği düzenlenmektedir.

10. Her ne kadar bu maddedeki düzenleme biçimi birçok yönü ile ve öngörülen yöntem itibariyle ülkemiz mevzuatı ile uyumlu gibi görünüyorsa da Sözleşme'nin 11. maddesinde öldürülecek hayvanlarla ilgili olarak 5199 sayılı Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrasında yukarıda zikredilen özelliklere sahip olanlara benzer gerekliliği ortaya koyan bir istisnaya yer verilmemiş, dolayısıyla kategorik biçimde bir öldürme imkanı taraf devletlere verilmiş durumdadır.

11. İkincisi ve daha önemlisi ise Sözleşme'nin 12. maddesi hükmüdür. Sözleşme'de "Hayvanlar için ek tedbirler" başlıklı bölümde yer alan 12. maddede hayvan popülasyonunun azaltılması ile ilgili önemli konular düzenlenmekte olup zaten bu maddenin başlığı da "sayılarının azaltılması" biçiminde Sözleşme'de yer almaktadır.

12. Bu bağlamda 12. maddede, Sözleşme'ye taraf devletlerden birisinin başıboş hayvan sayısının sorun yarattığını düşündüğünde gereksiz ağrı, acı ve ızdırap çekmelerine sebep vermeyecek şekilde sayılarını azaltmak için uygun yasal ve/veya idari tedbirleri alabileceği hüküm altına alınmaktadır. Dolayısıyla bu madde hükmüne göre taraf devletler başıboş hayvan sayısının sorun yaratması durumunda sayıyı azaltmak amacıyla idari tedbirlere başvurabilecektir.

13. Maddede daha sonra açıkça bu hayvanların öldürülebilecekleri de belirtilmektedir. Bu bağlamda maddede hayvan sayısının azaltılması amacıyla alınacak tedbirlerde ise iki şart olarak *"Bu hayvanlar yakalanacak ise, bunun hayvana fiziksel ve manevi olarak en az seviyede acı verecek şekilde gerçekleştirilmesi"* ve *"Yakalanan hayvanların muhafaza edilmesi veya öldürülmesi işlemlerinin bu Sözleşme'de belirtilen prensiplere uygun olarak gerçekleştirilmesi"* biçiminde yer almaktadır.

14. Görüldüğü üzere esasında 5199 sayılı Kanun hükmü ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'nun 9. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen ötanazi hükümleri ile Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 12. maddesindeki hayvanların öldürülmesi ile ilgili düzenlemeler karşılaştırıldığında Sözleşme'nin sırf hayvan sayılarının azaltılması amacıyla idarelere kategorik biçimde hayvanları öldürebilme yetkisi tanımaktadır.

15. İşte konumuz bağlamında Kanun'un 13. maddesinin dava konusu ikinci fıkrasındaki Anayasa'ya uygunluk denetimindeki temel sorun da tam olarak bu konuda kendisini göstermektedir. Zira burada mahalli idarelere sahipsiz köpeklere ilişkin yürüttüğü iş ve işlemlerde Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin zikredilen maddelerine dayalı biçimde oldukça geniş bir takdir yetkisi tanınmaktadır. Bu yetkinin sınırları da yukarıda açıklandığı üzere Kanun'un 13. maddesine eklenen birinci fıkra hükmünü ziyadesiyle aşmaktadır.

16. Mahalli idarelerin bu biçimdeki bir yetkiye dayalı biçimde artık Sözleşme ve Kanun'da belirtilen usul ve esaslar dahilinde çok rahat biçimde sırf sahipsiz köpek sayısını azaltmak amacıyla onların öldürülmesini gerçekleştirebilmesi mümkün olacaktır. Zira buradaki sorun kuralda hayvanların öldürülmesi yetkisinin sınırlandırılmamış ve dengeleyici kriterler getirilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

17. Bu nedenle dava konusu kural devlete ödev yükleyen Anayasa'nın 5. maddesinde yer alan kişinin maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlama biçimindeki pozitif yükümlülük bağlamında oldukça geniş bir takdir yetkisi vermektedir.

18. Bu yönü ile bakıldığında esasında dava konusu kural, Anayasa'nın 17. maddesindeki kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi bağlamındaki pozitif yükümlülükleri de oldukça genişleten bir kapsama sahiptir. Bundan dolayıdır ki dava konusu kural Anayasa'nın 56. maddesindeki sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına oldukça geniş biçimde müdahalelerde bulunma potansiyelini taşımaktadır. Mahalli idarelere bu biçimde geniş müdahale imkanı veren kuralla birlikte Anayasa'nın 56. maddesinde güvence altına alınan sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı, bu minvalde önemli sorunlarla karşılaşabilecektir.

19. Dava konusu kuralın hayvan sayısını azaltma konusunda mahalli idarelere tanıdığı geniş takdir yetkisi, sahihsiz köpeklerle ilgili olarak gerçekleştirilecek muhtemel ölümlerle birlikte zalimane muamelelere de kapı aralayabilecektir.

20. Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırılık gerekçesiyle iptali gerektiği kanaatinde olduğum bu fıkradaki düzenleme biçimi bu yönü ile Kanun'un sokak köpeklerine ilişkin getirmeye çalıştığı ve Mahkememizce denetlenen kurallarda Anayasa'ya aykırı olmadığı kanaatinde olduğum diğer kurallarla birlikte oluşturulmaya çalışılan "insan, hayvan ve çevre" bağlamındaki dengeli yaklaşımı da bir anda boşa çıkaracak bir niteliğe sahiptir.

21. Zira Kanun'la getirilmeye çalışılan yeni modelde sahihsiz köpekler bir yandan barınaklara toplanmakta, öte yandan bu barınaklardaki sahihsiz köpeklerden sadece insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike teşkil eden ve olumsuz davranışları kontrol edilemeyen, bulaşıcı veya tedavi edilemeyen hastalığı bulunan ya da sahiplenilmesi yasak olanların ötanazisine imkan sağlanmaktadır.

22. Ancak iptali gerektiği kanaatinde olduğum fıkra hükmü ile sırf hayvan popülasyonunun azaltılması amacıyla öldürmelere müsaade eden bir yetki kullanımı mahalli idarelere verilmekte olup bu durum 7527 sayılı Kanunla kurgulanan ve bu kararda Anayasa'ya uygun bulduğumuz yaklaşımla da esastan çelişmektedir.

23. Dolayısıyla Kanun'un genel felsefesine egemen olan ve maddelerde de yer verilen "insan, hayvan ve çevre" arasındaki denge bu hükümle birlikte hayvanlar aleyhine bozulmaktadır. Bu nedenle dava konusu kuralın Anayasa'ya aykırı bulunmaması Anayasa Mahkemesinin bu kararında benimsenen ve benim de buraya kadarki dava konusu kurallar bağlamında katılmakta olduğum "insan, hayvan ve çevre" arasında kurulmaya çalışılan dengeli yaklaşımı ortadan kaldırmaktadır.

24. Yukarıda sıralanan gerekçelerle 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...kanuni istisnalar hariç..." ibaresi, 13. maddesinde birinci fıkradan önce gelmek üzere eklenen ikinci fıkrası, 14. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendinde yer alan "Kanunî.." ibaresi ve 16. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilen (b) bendinde yer alan "...her türlü önlemi almak," ibaresinin Anayasa'nın 5., 17. ve 56. maddelerine aykırılık gerekçesiyle iptali gerektiği kanaatinde olduğumdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

B.13. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinin değiştirilen üçüncü fıkrası:

25. Dava konusu fıkra hükmü şu şekildedir:

"Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan belediyeler bakımından, geçici 4 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen kaynağı ayırmayan belediye başkanı ve meclis üyeleri ile ayrılan kaynağı hayvan bakımevi kurmak, sahihsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplenilinceye kadar bakmak için sarf etmeyen ya da bu

kaynağı başka amaçlar için sarf eden belediye başkanı ve belediye yetkililerine altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.”

26. Kuralla büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan belediyeler bakımından bu Kanun’un geçici 4. madde hükmü olan *“Belediyeler 31/12/2028 tarihine kadar birinci fıkra gereğince hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahipsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır. Bu oran büyükşehir belediyelerinde binde üç olarak uygulanır. Bu fıkra uyarınca ayrılan ödenekler başka bir amaç için kullanılamaz”* hükmü gereğince kaynak ayırmama ve ayrılan kaynağı hayvan bakımevi kurmak, sahipsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak için sarf etmeme ya da bu kaynağı başka amaçlar için sarf etme suç olarak öngörülmüştür. Bu suçu işleyen belediye başkanı, belediye meclisi üyeleri ve belediye yetkililerinin altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmaktadır.

27. Dava konusu kuralla belirtilen belediyeler bakımından esasında iki farklı suç ihdas edilmiştir. Birincisi, geçici 4. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen kaynağı ayırmama, ikincisi ise ayrılan kaynağı hayvan bakımevi kurmak, sahipsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak için sarf etmeme ya da bu kaynağı başka amaçlar için sarf etme suçudur. Birinci suçun muhatapları belediye başkanı ve belediye meclisi üyeleridir; ikinci suçun muhatapları ise belediye başkanı ve belediye yetkilileridir.

28. Dava konusu kuralın Anayasa’nın 2. maddesi ile 38. maddesindeki kurallar gereğince sorunlu olduğu görülmektedir. Zira suç ve cezalarla ilgili 38. madde bağlamında öncelikle vurgulamak gerekir ki suç ve cezaların kanuniliği ilkesi gereğince suç ihdas eden kanun hükümlerinin belirliliği fevkalade önemlidir.

29. Anayasa Mahkemesine göre Anayasa’nın 38. maddesinde yer alan suçta ve cezada kanunilik ilkesi uyarınca hangi eylemlerin yasaklandığı ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesi; kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olması gerekmektedir. Suçlar kadar katı değerlendirilmemekle birlikte bu ilke ana hatlarıyla kabahatler için de geçerli kabul edilmektedir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri gerektiği düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır (AYM, E.2017/103, K.2017/108, 31/5/2017, § 11; E.2024/163, K.2025/41, 11/02/2025, § 21).

30. İkinci olarak, yine Anayasa’nın 38. maddesindeki ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi gereğince kişiler ancak kendi işledikleri suçlardan dolayı cezai sorumluluğa tabi tutulabilirler. Kişilere kendi sorumluluğunda olmayan eylemlerden dolayı ceza verilmesi suç ve cezalara ilişkin Anayasa’nın 38. maddesindeki güvenceleri ihlal eder.

31. Anayasa Mahkemesince de belirtildiği üzere ceza hukukunun temel ilkelerinden biri ve anayasal bir ilke olan ceza sorumluluğunun şahsiliği kusur ilkesine dayanmaktadır. Anayasa’nın 38. maddesinin yedinci fıkrasına ilişkin gerekçede de bu husus *“...fıkra, ceza sorumluluğunun ‘şahsi’ olduğu; yani failden gayri kişilerin bir suç sebebiyle cezalandırılamayacağı hükmünü getirmektedir. Bu ilke dahi ceza hukukuna yerleşmiş ve ‘kusura dayanan ceza sorumluluğu’ ilkesine dahil, terki mümkün olmayan bir temel kuraldır.”* şeklinde ifade edilmiştir. Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi bir kimsenin yalnızca kendi kusurlu fiilinden sorumlu tutulabileceğini, başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulmayacağını güvence altına almaktadır (bkz.: AYM, E.2016/191, K.2017/131, 26/07/2017, § 38; E.2024/162, K.2025/17, 16/01/2025, § 23).

32. Bu ilkeler ışığında dava konusu kurala bakıldığında hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahipsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için belirtilen kaynağı ayırmayan belediye başkanı ve belediye meclisi üyelerinin cezalandırılmasını öngören hükümde belirlilik ve ceza sorumluluğunun şahsiliği ile ilgili sorunların olduğu görülmektedir.

33. Bilindiği üzere belediye bütçesini kabul etmek ve dolayısıyla Kanun'da öngörülen bahse konu kaynağı ayırmak belediyenin karar organı konumundaki belediye meclisinin yetkisi dahilindedir. Belediye Kanunu'nda kaynak ayırma ile ilgili olarak belediye başkanının tek başına kullanabileceği bir yetki öngörülmüş değildir. Yürütme organı konumundaki belediye başkanı ise belediye meclisi tarafından alınan kararları uygulamakla yetkilidir. Dolayısıyla belediye bütçesindeki ayrılan kaynağı hayvan bakımevi kurmak, sahipsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak için sarf etme ve bu kaynağı başka amaçlar için kullanmama belediye başkanının yetkisi dahilindedir.

34. Bu yönü ile dava konusu ceza kuralında belirlilikle ilgili sorunlar olduğu görülmektedir. Zira kuralda bir ayırım yapılmaksızın *"belirtilen kaynağı ayırmayan belediye başkanı ve meclis üyeleri"* cezai açıdan sorumlu tutulmaktadır. Oysa kaynak ayırma konusu belediye meclisinin yetkisinde olan bir husus olup bu konuda belediye başkanının sorumluluğunu da bu kuralda belediye meclisi ile birlikte zikreden ceza normu Anayasa'nın 38. maddesindeki ilgili düzenlemeler gereğince sorunludur.

35. Yine belediye meclisinin oy çokluğu ile ve kolektif karar alabilen bir kurul niteliği taşıdığı dikkate alındığında belirtilen kaynağı ayırmama konusunda tüm belediye meclisini sorumlu tutmak da mümkün değildir. Zira belediye meclisindeki kaynak ayırma ile ilgili konuda olumsuz karar çıkmasına rağmen azınlıkta kalan bazı üyeler kaynak ayırma yönünde oy kullanmış olacaktırlar. Bu gibi durumlarda bunların ayırt edilmesi de her zaman kolay olmayabilir. Bu ve benzeri cezai sorumluluk ve belirlilik sorunları dava konusu ceza kuralının uygulanması noktasında önemli sorunlara sebebiyet verecektir.

36. Dolayısıyla buradaki temel Anayasa'ya aykırılık, dava konusu kuralın suç ve cezaların kanuniliği bağlamında belirlilik ve öngörülebilirliği Anayasa Mahkemesinin yukarıda zikredilen içtihadında da ortaya koyduğu şekilde sağlayamayan kuralın düzenleniş biçiminden kaynaklanmaktadır. Öngörülen kaynağı ayırma belediye meclisinin yetkisinde iken kuralda öngörülen kaynağı ayırmama konusunda belediye meclisi yanında belediye başkanının da sorumluluğuna hükmedilebileceği ifade edilmektedir. Öte yandan farklı yönde oy kullanan belediye meclis üyeleri olabilmesine rağmen kuralla bu ayırımın nasıl yapılabileceği belirtilmeksizin belediye meclis üyelerinin cezai sorumluluğuna gidilebilecektir.

37. Bunun gibi kuralda belediye meclisince ayrılan kaynağı hayvan bakımevi kurmak, sahipsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak için sarf etmeme ya da bu kaynağı başka amaçlar için sarf etme konusunda belediye başkanı ve belediye yetkilileri sorumlu tutuluyorken esasında burada da belirlilik ilkesinin gereklerini sağlayan bir düzenleme biçiminin tam anlamıyla sağlanamadığı görülmektedir. Nitekim kuralda belediye yetkililerinin kimler olduğu konusunda da belirlilikle ilgili sorun bulunmaktadır. Bu nedenle uygulamada belediye başkanı ile belediye yetkililerinin bu konudaki cezai sorumluluğunu birbirinden net biçimde ayıran ve belirliliğe uygun bir düzenleme biçiminin dava konusu kuralda sağlanabildiğini söyleyebilmek mümkün değildir.

38. Sonuç olarak, gerek Kanun'da öngörülen kaynağı ayırma ve gerekse ayrılan kaynağı kullanma eylemlerinin kuraldaki düzenleme biçimi bir bütün olarak Anayasa'nın 2. maddesindeki

belirlilik ilkesi ve yine Anayasa'nın 38. maddesindeki suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ile ceza sorumluluğunun şahsiliği bağlamında dava konusu kuralda Anayasa'ya aykırılık bulunduğunu gözler önüne sermektedir.

39.Öte yandan dava konusu kuralı Anayasa'nın 127. maddesindeki mahalli idarelerin özerkliği bağlamında da değerlendirmek gerektiği kanaatindeyim. Bu bağlamda öncelikle vurgulamak gerekir ki kanun koyucunun suç ihdas etme konusunda Anayasa'ya aykırı olmamak şartıyla geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu yönü ile dava konusu kuralın bir ceza normu olarak yerindeliğini değerlendirmenin Anayasa Mahkemesinin yetkisi dahilinde olmadığını önemle vurgulamak gerekmektedir.

40. Bununla birlikte gerçekleştirilen Anayasa'ya uygunluk denetiminde ihdas edilen ceza kuralının belediyelerin idari özerkliği ile uyumlu olup olmadığını değerlendirmek gerekir. Nitekim Anayasa'nın 127. maddesinde mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkilerinin yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenleneceği öngörülürken esasında bu idarelerin özerkliği ön plana çıkarılmaktadır.

41. Anayasa Mahkemesinin de belirttiği üzere idari özerklik, kişi ve kuruluşların kanunla belirlenen sınırlar içinde kalmak şartıyla kendi faaliyetlerine ilişkin kararları alma ve uygulama konusunda gerekli yetkiyle donatılmış olması anlamına gelmektedir. Bu aynı zamanda kurumların dış etkilere karşı korunmasını ifade eder. Kamu kuruluşlarına özerklik tanınmasının nedeni faaliyetlerini hizmetin gereklerine ve kamu yararına uygun bir şekilde sürdürmelerini güvence altına almaktır (bkz.: AYM, E.2023/100, K.2024/32, 01/02/2024, § 16).

42. Bu bağlamda kamu kuruluşlarına tanınan özerklik bahse konu kamu kuruluşu bir mahalli idare olunca daha da önemli bir hal almaktadır. Zira her bir mahalli idare, Anayasa'nın 127. maddesinde de vurgulandığı üzere seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan birer kamu tüzelkişiliği olup, mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

43. Esasında sayılan belediyelere Kanunla hayvan bakımevi kurmak, sahipsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak şeklinde görev verildiğine göre bu görevi yerine getirmek amacıyla kaynak ayrılması idari özerkliğin bir boyutu olan mali özerkliğin de bir gereği olarak görülmelidir. Anayasal sistemimizde mahalli idarelere görevleri ile orantılı gelir aktarılması mahalli idarelerin verilen görevleri yerine getirmesi noktasında bir zorunluluktur. Zira ülkemizde mahalli idarelerin vergi koyarak görevleri ile ilgili bir gelir elde etme biçimindeki yetkisi de bulunmamaktadır.

44. Bununla birlikte kanunla verilen bir görev ve bu görevi yerine getirme noktasında kendisine Kanun'daki geçici 4. madde hükmü olan *"Belediyeler 31/12/2028 tarihine kadar birinci fıkraya gereğince hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahipsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi oranında kaynak ayırır. Bu oran büyükşehir belediyelerinde binde üç olarak uygulanır."* şeklindeki düzenleme ile kaynak tahsis edildikten sonra dava konusu kuralla bu kaynağı belediye bütçesinde bu alana ayırmayan belediye başkanı ve belediye meclisi üyeleri hakkında altı aydan iki yıla kadar olabilen bir hapis cezası öngörülmesi mahalli idarelerin özerkliğine bir müdahale niteliği taşımaktadır.

45. İdari özerkliğe yönelik bu biçimdeki müdahalelerin de ölçülü olması gerekmektedir. Zira Anayasa Mahkemesi kararlarında da ifade edildiği üzere kanun koyucu, mahalli idarelerin özerkliğini sınırlamaya yönelik düzenlemeler yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan

ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke ise elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik, başvuru olan önlemin ulaşılacak istenen amaç için elverişli olmasını, gereklilik başvuru olan önlemin ulaşılacak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, orantılılık ise başvuru olan önlem ve ulaşılacak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir (bkz.: AYM, E.2023/100, K.2024/32, 01/02/2024, § 21).

46. Bu bağlamda dava konusu kuraldaki cezalandırma şeklindeki müdahale hayvan bakımevi kurmak, sahipsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak şeklindeki amaç bağlamında elverişli bir araç olarak görülebilirse de bu biçimdeki amaca ulaşma noktasında belediyenin seçimle göreve gelen belediye meclisi üyeleri ve belediye başkanını cezalandırma şeklindeki bir araç gereklilik koşulu bağlamında sorunludur.

47. Zira kanunla hedeflenen amaca daha hafif müdahalelerle pekala ulaşılabilir. Kanun koyucunun hayvan bakımevi kurmak, sahipsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak şeklindeki görevi belediyeye vermesi ve Kanun’la bu görevi yerine getirebilmeleri için bir kaynak tahsis etmesi, sonrasında bu kaynağın belediye bütçesinde ayrılmaması durumunda sorumluların ceza hukuku bağlamında yaptırıma tabi tutulması hem idari özerkliğe yönelik ağır bir müdahale teşkil etmektedir hem de bu biçimdeki ağır bir müdahale olmaksızın belediyenin idari özerkliğine daha hafif müdahale teşkil edebilecek farklı yöntemlerle belediyelerin bahse konu kaynağı kanunda öngörülen amaç doğrultusunda kullanmalarını sağlayacak araçların getirilmesi mümkündür.

48. Sonuç olarak yukarıda sıralanan gerekçelerle dava konusu fıkranın Anayasa’nın 2., 38. ve 127. maddelerine aykırılık gerekçesiyle iptali gerektiği kanaatinde olduğumdan çoğunluğun aksi yönündeki kararına katılmamaktayım.

Üye

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞIOY

1. 5199 sayılı Kanun’un ek 1. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan belediyeler bakımından, anılan Kanun’un geçici 4. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen kaynağı ayırmayan belediye başkanı ve meclis üyeleri ile ayrılan kaynağı hayvan bakımevi kurmak, sahipsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak için sarf etmeyen ya da bu kaynağı başka amaçlar için sarf eden belediye başkanı ve belediye yetkililerine altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verileceği" şeklindeki düzenlemenin Anayasa’nın 2. ve 38. maddelerine aykırı olmadığına, Anayasa’nın 127. maddesi yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmediğine dair çoğunluk görüşüne katılmamaktayım.

2. Dava konusu kural ile Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan belediyeler bakımından hayvan bakımevleri kurmak, rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve sahipsiz hayvanlara sahiplendirilinceye kadar bakmak için öngörülen kaynağı ayırmayan belediye başkanı ve meclis üyeleri ile ayrılan kaynağı hayvan bakımevi kurmak,

sahipsiz hayvanları toplamak, rehabilite etmek veya sahiplendirilinceye kadar bakmak için sarf etmeyen ya da bu kaynağı başka amaçlar için sarf eden belediye başkanı ve belediye yetkililerine altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verileceği hüküm altına alınmıştır.

3. Anılan kuralın Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesi bakımından öncelikle Anayasa'nın "*Mahallî idareler*" kenar başlıklı 127. maddesi üzerinde durulmalıdır. Anılan maddenin birinci fıkrasında; mahallî idarelerin il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları yine kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri oldukları ifade edilmiştir. Anayasa'da merkezî yönetim-yerel yönetim ayrımının yapılması, yerel yönetimlerin organlarının seçimle göreve gelmesinin öngörülmesi, seçimlerinin süreli olması, yerel yönetimlerin kararlarını kendi organları eliyle alması ve uygulaması, kendilerine özgü bütçelerinin bulunması, yerel yönetimlere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanması gibi yetki ve ayrıcalıkların tanınmış olması bu idarelerin özerkliklerinin göstergesidir (AYM, E.2020/11, K.2023/98, 18/05/2023, § 47).

4. Özerklik, kişi ve kuruluşların kanunla belirlenen sınırlar içinde kalmak şartıyla kendi faaliyetlerine ilişkin kararları alma ve uygulama konusunda gerekli yetkiyle donatılmış olması anlamına gelmektedir. Bu aynı zamanda kurumların dış etkilere karşı korunmasını ifade eder. Kamu kuruluşlarına özerklik tanınmasının nedeni bu kuruluşların faaliyetlerini hizmetin gereklerine ve kamu yararına uygun bir şekilde sürdürmelerini güvence altına almaktır (AYM, E.2019/112, K.2020/35, 25/6/2020, § 31).

5. Anayasa'nın 127. maddesinde öngörülen "**yerel yönetimlerin özerkliği ilkesi**", yerinden yönetimin varlık şartlarından olan "**mali özerkliği**" de kapsamaktadır. Mali özerklik kavramı mahallî idarelerin mali kaynaklarının bir bölümünü yerel vergi ve harçlardan oluşturmalarını, gelirlerini ve varlıklarını kendi amaçlarına uygun bir biçimde kullanabilmelerini ve esnek bir bütçe sistemine sahip olmalarını ifade etmektedir. Diğer bir deyişle mahallî idarelerin mali özerkliği; merkezî yönetimin mal varlığından ayrı mal varlığı, bağımsız gelir kaynakları ve bütçeleri olması esasına dayanır. Nitekim anılan maddenin altıncı fıkrasının son cümlesinde de "*Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.*" hükmüne yer verilmek suretiyle mahallî idarelerin mali özerkliği teminat altına alınmıştır (AYM, E.2014/72, K.2014/141, 11/9/2014; E.2019/112, K.2020/35, 25/6/2020, § 32).

6. Bir başka anlatımla yerel yönetimlerin özerkliği ilkesi, yerel yönetim birimlerinin, merkezi idareden bağımsız olarak kendi kararlarını alma, uygulama ve kaynaklarını kullanımına sahip olması anlamına gelmektedir. Keza mali özerklik, yerel yönetimlerin kendi bütçelerini yapabilmesi, gelir kaynaklarına sahip olması ve harcamalarını önceliklerine göre kullanabilmesini ifade etmektedir. Bu çerçevede belediyelerin "**bütçe hakkı**"; kendi gelirlerini ve giderlerini belirleme, bütçe hazırlama, kabul etme, uygulama ve denetleme yetkisidir. Bu hak, hem Anayasa hem de 5393 sayılı Belediye Kanunu ile güvence altında olup özerkliğin temel dayanaklarından birisidir. Nitekim Belediye Kanunu'nun 17. maddesinde "*bütçe ve kesin hesabı kabul etmek*" Belediye Meclisinin görevleri arasında sayılmıştır.

7. Diğer yandan Anayasa'nın 127. maddesi uyarınca mahallî idareler il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulur. Buna göre belediyelerin temel kuruluş amacı bölgelerindeki halkın ortak ihtiyaçlarının giderilmesidir. Bu çerçevede kanun koyucu tarafından belirli ölçekte büyüklüğe sahip yerleşim yeri belediyelerine sorumlu oldukları bölgede yaşayan sahipsiz veya güçten düşmüş ya da tehlike arz eden hayvanlarının korunması, bakımının yapılması, rehabilitasyonlarının sağlanması yönünden bir takım görev ve yükümlülüklerin yüklenmesi Anayasa'nın 5. maddesi uyarınca devletin pozitif yükümlülüklerinin

bir gereği olarak görülebilir. Zira Anayasa'nın anılan hükmünde "*kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak*" ile "*insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak*" devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Dolayısıyla kanunla belediyelere verilen "*hayvan bakım evleri kurma*", "*sahipsiz hayvanları toplama, rehabilite etme veya sahiplendirilinceye kadar bakma*" gibi yükümlülüklerin mahalli müşterek ihtiyaç olarak kabul edilmesi de tabiidir.

8. Bununla birlikte kanun koyucunun bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi için belediye bütçe gelirlerinin belirli kısmının zorunlu kaynak olarak ayrılmasını mecbur kılması ve aksi durumda belediye yöneticileri bakımından hürriyeti bağlayıcı cezalar öngörmesi Anayasa'nın 2., 38. ve 127. maddeleri ile bağdaşmamaktadır.

9. Bu bağlamda önemle vurgulamak gerekir ki; Anayasa'nın 2. maddesinde güvence altına alınan hukuk devletin temel ilkelerinden biri belirliliktir. Belirlilik ilkesi yalnızca yasal belirliliği değil daha geniş anlamda hukuki belirliliği de ifade etmektedir. Hukuki belirlilik ilkesinde asıl olan, bir hukuk normunun uygulanmasıyla ortaya çıkacak sonuçların o hukuk düzeninde öngörülebilir olmasıdır. Yasal düzenlemeye dayanılarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir olması koşuluyla yargısal içtihatlar ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Asıl olan, muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır (AYM, E.2023/67, K.2024/175, 17/10/2024, § 47).

10. Diğer taraftan Anayasa'nın 38. maddesinin ilk fıkrasında, "*Kimse, ... kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz*" denilerek "*suçların kanuniliği*", üçüncü fıkrasında da "*ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur*" denilerek, "*cezaların kanuniliği*" ilkesi öngörülmüştür. Suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi, ceza hukukuna hâkim olan anayasal ilkelerden olup temel hak ve özgürlüklerin önemli güvencelerinden birini oluşturmaktadır. Kişilerin yasaklanmış olan fiilleri önceden bilmeleri ve kendi hareketlerini buna göre ayarlamalarına imkân tanınması düşüncesine dayanan bu ilkeyle ceza sorumluluğu bireylerin bilinçli tercihlerine bağlanmakta ve birey özgürlüğünün güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Zira bireylerin hangi fiilin suç oluşturacağını öngörememesi ya da bu konuda çeşitli sürprizlerle karşılaşması, bireyin özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtlayacaktır (AYM, E.2011/18, K.2012/53, 11/04/2012).

11. Dava konusu kural, belediyelere sahipsiz ve bakıma muhtaç hayvanların korunması için bazı yükümlülükler getirmekte, bunlara riayet edilmemesini ise hapis cezası ile yaptırıma bağlamaktadır. Kuralda ilk olarak gerekli kaynağı ayırmayan belediye başkanı ve belediye meclis üyeleri bakımından hürriyeti bağlayıcı ceza yaptırımını öngörülmüştür. Bu kapsamda Sayın Çoğunluk kanunda belirtilen kaynağı ayırmayan meclis üyelerinden kastın, kaynağın ayrılmaması yönünde oy kullanarak bu kişisel iradenin meclis kararı hâline dönüşmesine neden olan üyeler olduğunu ifade etmiştir. Bu şekildeki bir yaklaşım belediye meclis üyelerinin oylama konusu olan bir hususta belirli yönde oy kullanmamalarını hapis cezası yaptırımına tabi tutan bir sonuç ortaya çıkarmaktadır.

12. Belediye Kanunu'nun 17. maddesinde de vurgulandığı üzere "*Belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve ilgili kanunda gösterilen esas ve usûllere göre seçilmiş üyelerden oluşur.*" Yerel yönetimlerin karar organı olan belediye meclisindeki bir oylamada üyeleri belirli bir yönde oy kullanmaya mecbur edip aksi davranışlarını hapis cezası ile mahkum etmek Anayasa'nın 127. maddesinde güvence altına alınan mahallî idarelerin özerkliği ilkesinin ağır bir şekilde ihlaline neden olur. Dahası bu yöndeki bir düzenleme hukuk devleti ilkesinin yanı sıra Anayasa'nın 67. maddesinde düzenlenen seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma haklarına

ilişkin tüm güvenceleri da anlamsız ve işlevsiz hale getirir. Bu bağlamda mahallî idarelerin karar ve yönetim organlarının belirli kamusal hizmetleri hapis zoruyla yerine getirmeye zorlamak, demokrasinin özünü zedeleyen bir tutum olarak yorumlanabilir. Zira Anayasamız "Başlangıç"ında da ifade edildiği üzere hürriyetçi demokrasiyi esas alan bir hukuk düzenini benimsemiştir.

13. Öte yandan anılan kural, oylamada çekimser oy kullanma ya da oylamaya katılmama gibi davranışta bulunan veya gerekli kaynağın ayrılmasına dair karara muhalif kalan belediye meclis üyelerinin eylemlerinin de suç oluşturup oluşturmadığı hususunda keyfi şekilde yorum yapmaya elverişli ölçüde belirsizlikler içermektedir. Aynı durumun cezai sorumlulukları öngörülen "belediye yetkilileri" kavramı bakımından da söz konusu olduğu açıktır. Bu bağlamda hangi düzey belediye görevlilerinin kuralda değinilen zorunlu kaynağı harcamakla yükümlü oldukları hususu müphem kalmış durumdadır. Bir ceza normunun bu ölçüde belirsizlikler içermesi onun keyfi şekilde yorumlanmasına neden olabilir. Bu durumun ise hukuki belirlilik ile suç ve cezaların kanuniliği ilkeleriyle örtüşmediği açıktır.

14. Yukarıda yaptığım açıklamalar çerçevesinde belediyelere öngörülen mali yükümlülüklerinin ve bunlara uymamasının hapis cezası yaptırımını öngören düzenlemenin Anayasa'nın 2., 38. ve 127. maddelerine aykırı olduğunu düşündüğüm için çoğunluğun *"...Anayasaya aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir."* şeklindeki görüşüne katılmamaktayım.

Üye

Yıldız SEFERİNOĞLU

KARŞI OY

1. 30/7/2024 tarihli ve 7527 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un; 13. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un değiştirilen 3. Fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına sayın çoğunluk tarafından karar verilmiştir.

2. Dava konusu kural ile söz konusu yükümlülüğe sahip belediyeler bakımından kaynak ayırmayan belediye başkanı ve meclis üyeleri için hapis cezası öngören bir kural konulmuştur.

3. Anayasa Mahkemesinin kendi içtihatlarına göre kuralın bütçeyi ilgilendiren yönü nedeniyle Anayasa'nın 127. Maddesinde öngörülen yerel yönetimlerin özerkliği, yerinden yönetim varlık şartlarından olan mali özerkliği de kapsadığı açıktır. Kural bu bağlamda incelenmelidir. (AYM E.2019/88, k:2022/159, 13/12/2022, AYM; E.2023/100, K.2024/32, 1/2/2024) kararlarında yerel yönetim özerkliğini uygulamıştır. Özerklik ise "kişi ve kuruluşların kanunla belirlenen sınırlar içinde kalmak şartıyla kendi faaliyetlerine ilişkin kararları alma ve uygulama konusunda gerekli yetkiyle donatılmış olması anlamına gelmektedir.

4. Kuralla belediyelerin organlarının mensuplarına ve yetkililerine belediyelerin bütçe yapımına ve harcanmasına ilişkin fiilleri nedeniyle hapis cezası verilmesine imkan oluşturmaktadır. Kural ile belediyelerin bütçelerinin bir kısmının belli bir amaç için ayrılması ve harcanmaması halinde hapis cezası uygulanmasını öngörmek suretiyle belediyelerin kendi

Esas Sayısı : 2024/151

Karar Sayısı : 2025/107

gelirlerine ve karar alma uygulama süreçlerine müdahale niteliği taşıdığı ve belediyelerin mali özerkliğini sınırladığı anlaşılmaktadır.

5. Anayasa Mahkemesine göre kanun koyucu idari vesayet yetkisi kapsamında yerel yönetimlerin özerkliğini sınırlamaya yönelik düzenlemeler yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik başvuru olan önlemin ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, orantılılık ise başvuru olan önlem ve ulaşılmak istenen amaç arasında gereken ölçüyü ifade etmektedir. (AYM, E.2019/88, K.2022/159, 13/12/2022)

6. Anayasa Mahkemesi içtihadı uyarınca kuralla hedeflenen amaca ulaşmak için en hafif tedbirin öngörülmesi zorunlu olup aynı amaca daha hafif bir araçla ulaşılması mümkün ise daha ağır bir araç seçilmesi orantılılık ilkesi ile çelişir ve sınırlamayı ölçüsüz hale getirir. (AYM, E.2024/65, K.2024/163, 24/9/2024)

7. Kural ile belediye bütçesinden kaynak ayrılması halinde görev yapan kişi ve yetkililere hürriyeti bağlayıcı ceza uygulanması tercih edilmiştir. Oysaki bu amaca daha hafif araçlarla da ulaşılması mümkündür. Örneğin kaynak ayrılmama durumunda genel bütçe üzerinden belediyelere ayrılan paydan kesinti yapılması bu bütçenin valilik emrine gönderilmesi ayrılan paya bloke konulması gibi daha hafif araçlar seçilerek kaynağın ayrılması ve amacın gerçekleşmesi sağlanabilir. Kural bu yönüyle Anayasa'nın 127. Maddesindeki mali özerklik ilkesine aykırıdır. İptali gerekir.

8. Kural birden fazla kişinin belediye meclisinde oy kullanılarak kişisel iradelerini açıkladıkları bir sonucu yaptırıma bağlamaktadır. Kolektif iradenin sonucunu bilmeyen üyelerin oy kullandığı ve kolektif iradenin yaptırıma bağlandığı bir durum Anayasa'nın 38. maddesi bağlamında da Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kanunilik ölçütlerini de taşımamaktadır. Aynı zamanda Anayasa'nın 38. Maddesindeki suçta ve cezada kanunilik ilkelerindeki öngörülen güvenceleri de sağlamamaktadır. Bu yönüyle Anayasa'nın 2., 38. ve 127. Maddeleri uyarınca iptali gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye

Selahaddin MENTEŞ

KARŞI OY

Mahkememiz çoğunluğu tarafından, 30/7/2024 tarihli ve 7527 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un; çeşitli maddelerinin iptaline yönelik davada aşağıda paylaşılan kuralların Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda açıklanan gerekçelerle çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Dava konusu kuralların iptal edilmesine ilişkin gerekçeler; değişikliğe dair genel bir değerlendirme yapılması ve kuralların 6 (altı) ana başlık altında gruplandırılarak açıklanması şeklinde ifade edilecektir.

1. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nda 7527 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler genel olarak belediyelere, tüm sahipsiz köpekleri toplama, "insan ve hayvan hayatı için tehlike teşkil eden"lerin öldürülmesi yetkisi ve görevi ile birlikte, bakım evi kurma yükümlülüğünü 31.12.2028 tarihine erteleme yetkisini tanımaktadır.

2. Anayasa'nın 17. maddesi herkesin yaşama ve maddi-manevi varlığını koruma hakkını güvence altına almaktadır. Bu hüküm temelde insan için öngörülmüş olmakla beraber, yaşamın kutsallığı ve korunması ilkesi hukuk düzenimizin genelini kapsamaktadır. Devletin tüm canlılara yönelik koruma ve merhamet yükümlülüğü, bu temel ilkenin doğal bir sonucudur. Dolayısıyla sokak hayvanlarının yaşamına müdahale eden yasal düzenlemeler, Anayasa'nın 17. maddesinin özüne aykırı olamaz.

3. Anayasa'nın 56. maddesi herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını tanımakta ve devletin çevre sağlığını koruma yükümlülüğünü ortaya koymaktadır. Çevre, üzerinde yaşayan tüm canlılarıyla birlikte bir bütündür. Sokak hayvanlarının ekosistemin önemli bir unsuru olduğu açıktır. Bu hayvanların topluca ortadan kaldırılması ekolojik dengeyi bozarak yabani türlerin şehirlere yaklaşmasına ve halk sağlığının risk altına girmesine neden olabilir. Uzman raporları da sokak hayvanlarının yok edilmesinin ekolojik dengeyi ciddi ölçüde bozacağı yönündedir.

4. Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesi, yasaların belirlilik, öngörülebilirlik ve denetlenebilirlik özelliklerine sahip olmasını zorunlu kılar. İnceleme konusu düzenlemede geçen "insan ve hayvan hayatı için tehlike teşkil eden hayvanlar" ifadesi gibi son derece belirsiz ve idareye geniş, denetimsiz bir takdir yetkisi olamaz. Temel hak ve özgürlüklerle ilgili düzenlemelerde muğlak ifadeler kabul edilemez. Ayrıca yapılan düzenlemelerde, mevcut insancıl ve bilimsel yöntemler yerine toplu imha ve ağır müdahale yollarının tercih edilmesi ölçülülük ilkesi ile bağdaşmaz.

5. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve genel kabul görmüş etik ilkeler, sahipsiz hayvanların öldürülmesini değil, "yakala-kısırlaştır-aşıla-geri bırak" yöntemini öngörmektedir. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi kuruluşlar ile birçok ülkenin mevzuatı, hayvanları "duyarlı varlıklar" olarak tanımlayarak hukuki koruma altına almaktadır. Türkiye'nin de bu ilkelere uygun davranması uluslararası yükümlülüklerinin gereğidir.

6. Türk-İslam medeniyeti ve Osmanlı döneminde hayvanlara yönelik şefkat ve merhamet temel değerlerdendir. Osmanlı döneminde, İslâm hukukunun "yaratılanı yaratandan ötürü sevme" ilkesi gereğince hayvanların hukukî varlıkları kabul edilmiş; vakıf sistemi dâhilinde kuş, kedi ve köpekler için imaret ve sulaklar inşa edilmiş, cami cephelerine kuş evleri oyulmuş ve bu maksatla müstakil görevliler istihdam edilmiştir. Arşiv kayıtları, XVI. yüzyıldan XX. yüzyıl başına dek yük hayvanlarının kapasitesini aşan hamalların uyarıldığına, azamî yük sınırlarının aşıldığı hâllerde idarî yaptırım uygulandığına ve dikkatsizlik sonucu hayvan ölümüne sebebiyet verenlerin para cezası ile tecziye edildiğine işaret etmektedir. Bu belgeler, hayvanların "şehir sakini" addedilerek can kıymetinin teslim edildiğini ortaya koymaktadır.

7. 1910 yılında yaklaşık 80.000 sokak köpeğinin Sivriada'ya sürgün edilerek telef olması kamu vicdanında derin bir infial doğurmuş; akabinde meydana gelen deprem hadisesi "köpeklerin ahı" şeklinde tevil edilmiştir. Bu elim tecrübe, müteakip yıllarda hayvanlara müdahaleden kaçınma yönünde toplumsal bir hassasiyet geliştirmiştir. Türk-İslam geleneğinde, zulüm neticesinde ölen kedi sebebiyle uhrevî cezanın tasviri yahut susuz köpeğe su verenin bağışlanacağına dair rivayetler, merhametin mühim ahlâkî mertebesini teyit etmektedir.

8. Bu tarihsel ve kültürel arka plan karşısında, sokak hayvanlarının toplu itlafına veya fiilen benzer sonuçlar doğurabilecek düzenlemelere cevaz veren kanun hükümleri, Anayasa'nın başlangıcında mündemiç "milli, ahlaki, insani idealler" ile bağdaşmaz. Zira Anayasa, zayıfın korunmasını ve canlıya saygıyı telkin eden kadim değerleri normatif bir ilke olarak benimsemekte; kamusal otoriteye, hayvanların yaşam hakkına yönelik ölçsüz müdahalelerden kaçınma ödevi yüklemektedir.

9. Hayvan refahına ilişkin modern koruma fikirleri, sanayileşme çağında artan kötü muamelelere tepki olarak doğmuştur. İngiltere Parlamentosu 1822'de kabul ettiği "Martin Yasası" ile büyükbaş hayvanlara ve atlara eziyeti ilk defa cezaî müeyyideye bağlamış; 1824'te Hayvanlara Zulmün Önlenmesi Cemiyeti (SPCA) kurulmuştur. Aynı yüzyılda Fransa (1850), Prusya (1830'lar) ve İsviçre (1842) benzer düzenlemeler ihdas etmiştir. 1978 tarihli Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi, hayvanların zorunluluk olmaksızın öldürülmesini "yaşama karşı suç" sayarak uluslararası vicdana seslenmiş; evcil türlerin türüne uygun ortamda yaşama ve üreme hakkını da teyit etmiştir. Dünya Sağlık Örgütü dahi sokak hayvanlarının nüfus kontrolünde kısırlaştırma-aşılama yöntemini esas almakta; itlaf-sürgün modelini kalıcı çözüm görmemektedir.

10. Çağdaş anayasal teoride hayvan refahı, çevre korumasıyla birlikte temel bir kamusal ödev olarak kabul edilmektedir. Almanya, 2002'de Anayasa m. 20a'ya "devletin hayvanları koruma yükümlülüğü"nü eklemiş; Avusturya (2013) ve İsviçre (1992) de benzer hükümler getirmiştir. AB hukukunda Lizbon Antlaşması, hayvanları "duygulu varlık" olarak tanımış; AİDA m. 13, Birlik ve üye devletlerin tüm ilgili politikalarında bu vasfı gözetmelerini emretmiştir. Temel Haklar Şartı m. 37 ise çevre (dolayısıyla hayvan) korunmasını yüksek düzeyli bir hak statüsüne yükseltmiştir. Bu gelişmeler, Anayasa m. 2'deki "insan haklarına saygılı devlet" ilkesinin güncel yorumunun, hayvan refahını da içeren ortak Avrupa değerleri ile uyumlu şekilde yapılmasını zorunlu kılar.

11. Modern hukuk sistemleri sahipsiz hayvan popülasyonunu "yakala-kısırlaştır-aşıla-geri bırak" modeliyle yönetmektedir. İtalya (1991) ve Yunanistan (2003) toplu itlafı yasaklamış; Hindistan (2001) belediyelere bu yöntemi emretmiştir. İngiltere mikroçip zorunluluğu ve sahiplendirme politikasıyla 2019'dan itibaren kayıtsız köpek sorununu sona erdirmiş; Almanya ve Hollanda ise uzun vadeli kısırlaştırma-sahiplendirme ile popülasyonu kontrol altına almıştır. Hiçbir çağdaş hukuk düzeni, sahipsiz hayvanların topyekûn yok edilmesini meşru bir çözüm olarak öngörmemektedir.

12. Uluslararası ve mukayeseli hukuk ışığında, sokak hayvanlarının toplu olarak itlafına veya benzeri sonuçlar doğuracak tasarruflara imkân tanıyan normlar, Anayasa'nın başlangıcında yer alan millî, ahlâkî ve insânî ideallere; ayrıca 2. maddenin öngördüğü çağdaş hukuk devleti standardına aykırıdır. Devlete düşen, merhamet ilkesini ve bilimsel yöntemleri birlikte gözeterek, popülasyon kontrolünü ölçülülük, gereklilik ve orantılılık esaslarına uygun biçimde sağlamaktır.

13. 7527 sayılı Kanun, belediyelere bütün sahipsiz köpekleri toplama yükümlülüğü yüklerken, bakımevi kurma ve mevcut tesisleri iyileştirme ödevini 31 Aralık 2028 tarihine ertelemiştir. Mevcut barınak kapasitesinin, resmî istatistiklere göre yaklaşık 4 milyon sokak köpeğini barındırmaktan uzak olduğu gözetildiğinde, "önce toplama-sonra altyapı" mantığı, hukuk devleti ilkesinin (AY m. 2) belirlilik ve öngörülebilirlik gerekleriyle bağdaşmamaktadır. Norm, uygulanması imkânsız bir yükümlülük öngörerek sokak hayvanlarını yıllarca belirsiz ve sağlıksız koşullara mahkûm etmektedir.

14. Kanunun 2 Ağustos 2024'te yürürlüğe girmesini takiben basına yansıyan çok sayıda vakada, barınak yetersizliği sebebiyle hayvanların kontrolsüz biçimde öldürüldüğü, toplu gömü

veya çöp konteynerlerinde ölü köpeklerin bulunduğu iddiaları gündeme gelmiştir. Metinde “öldürme” ibaresi yer almasa da Anayasa Mahkemesi içtihadına göre, düzenlemenin öngörülebilir fiilî etkisi dikkate alınmalıdır. Somut olgular, kuralların yaşam hakkı (AY m. 17) ve çevre sağlığı (AY m. 56) bakımından açık tehlike yarattığını ortaya koymaktadır.

15. Ekolojik literatürde tanımlanan vakum etkisi, bir bölgedeki tüm hayvanların uzaklaştırılmasının kısa sürede dışarıdan yeni hayvan göçünü tetiklediğini göstermektedir. Dolayısıyla milyonlarca hayvanın eksiksiz toplanması pratikte mümkün olmadığı gibi, nüfus kısa vadede eski seviyesine dönmektedir. İlgili kurallar, amaç-araç elverişliliği sağlamadığı ve daha hafif araçlar mevcutken en ağır müdahaleyi tercih ettiği için ölçülülük (gereklilik-orantılılık) ilkesine aykırıdır.

16. Dünya Sağlık Örgütü dâhil uluslararası otoriteler, sokak hayvanı popülasyonunun denetiminde “yakala-kısırlaştır-aşıla-yerine bırak” (TNR) yöntemini en başarılı ve kalıcı model olarak kabul etmektedir. Kısırlaştırılan hayvanların bölgeye geri bırakılması, vakum etkisini engellemekte; üstelik hayvanlar daha uysal davranmakta ve zoonoz (**hayvanlardan insanlara geçen hastalıklar**) riski azalmaktadır. Toplama-barınak modeli ise aşırı kalabalık, hastalık ve yaygın kötü muameleyle sonuçlanarak insan onuruna aykırı muamele yasağının (AY m. 17/3) hayvanlara uyarlanmış yansımaları ihlâl etmektedir.

17. Toplanacak sahipsiz köpekler için asgarî barınma koşulları sağlanmadan getirilen zorunluluk, hukuk devleti ilkesine, yaşam hakkına ve ölçülülük ilkesine aykırıdır. Bilimsel veriler, kanunun amacına ulaşamayacağını ve aksine popülasyonu süreklileştireceğini göstermektedir.

18. Kanunların anayasal meşruiyeti, Anayasa’nın 2. ve 13. maddeleri uyarınca kamu yararını içermesi ve demokratik toplum düzeninde gerekli olmalarına bağlıdır. İnsanları sokak hayvanı saldırılarından koruma amacını ileri süren itiraz konusu düzenleme, seçtiği aracın amaca elverişli olmaması ve vakum etkisi sebebiyle ters sonuçlar doğurması, hayvanların yaşamı üzerinde orantısız bir fedakârlık yaratması ve kısırlaştırma-aşılama gibi daha hafif ve etkili tedbirler mevcutken en ağır müdahaleye başvurulması nedeniyle kamu yararı ölçütünü karşılamamaktadır.

19. Yaşam hakkı, insan-hayvan-çevre bütünlüğü içinde ele alınmalı; nüfus kontrolü, hayvanların yaşamına son vermeden de sağlanabilmelidir. Kanunun yürürlüğe girmesini takiben ülke genelinde gündeme gelen vakalar, toplumsal barışı ve vicdani huzuru ciddi biçimde zedelenmiştir. Bu itibarla, düzenleme amaç-araç dengesi ve ölçülülüğü sağlamadığı için demokratik toplumda “zorunlu” bir tedbir sayılamaz; Anayasa’nın 2. ve 17. maddeleriyle bağdaşmamaktadır.

20. Kanun, “insan ve hayvan sağlığı için tehlike teşkil eden” köpeklerin veteriner hekim tarafından veya gözetiminde öldürülmesine izin vermektedir. Oysa **Veteriner Hekimler Yemini** ile evrensel meslek ilkeleri, hekime tedavi edilebilir bir hayvanı öldürme yetkisi tanımaz. Düzenleme, hekimlik mesleğinin özüne ve itibarına zarar vermektedir. Kamu hizmeti niteliğindeki veterinerlik faaliyetine, hekimlerin vicdanını zedeleyecek bir yükümlülük dayatılması, **Anayasa m. 17’de korunan manevi varlık ve vicdan özgürlüğü** ile bağdaşmamaktadır.

I. İNSAN MERKEZLİ YAKLAŞIMIN ANAYASAL DENGEYİ BOZMASI

7527 sayılı Kanun 1. maddesiyle 5199 sayılı Kanun’un 1. maddesine “...insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla...” ibaresinde yer alan “...insan,...” ibaresi,

Kanun 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 6. maddenin üçüncü fıkrasında "...çevreye olabilecek..." ibaresinin "...insan ve çevre sağlığı için oluşabilecek..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...insan..." ibaresi,

Kanun 7. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 16. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan "...insan,..." ibaresi,

Kanun 8. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 19. maddenin birinci fıkrasında "İnsan,..." ibareleri.

21. Dava konusu düzenlemelerde, hayvan haklarının korunmasına ilişkin normun öznesi olan hayvanlar, "insan sağlığı" ibaresi üzerinden dolaylı biçimde ikincilleştirilmekte; hukuki koruma, insan yararına hizmet eden araçsal bir çerçeveye indirgenmektedir. Oysa 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun temel amacı, hayvanların yaşam hakkını ve refahını korumak; onları, sırf insan yararına değil, kendilerinden kaynaklanan bir değerden ötürü güvence altına almaktır.

22. Hayvanları bir "araç" değil, korunmaya layık birer "özne" olarak gören bu normatif yapı, insan unsurunu merkeze alarak zayıflatılamaz. Zira bir koruma normunda esas olan, korunandır. Yapılan düzenleme, korunacak varlığın yararına olmalı; başka bir varlık lehine öncelik tanındığında, korunana tanınan hak süjesi statüsü şeklen sürse de fiilen anlamsızlaşır.

23. Anayasa'nın 56. maddesi, "herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu" belirtmekle birlikte, çevreyi yalnızca insan yararına şekillendirilmiş bir alan olarak değil; doğanın tüm unsurlarıyla bir bütün olarak görür. "İnsan, hayvan ve çevre sağlığı" şeklindeki ibarelerde, insan unsurunun ilk sırada anılması, görünüşte tarafsız bir sıralama gibi görünse de özünde bir hiyerarşi yaratmakta; anayasal koruma sistematğini bozmaktadır.

24. Benzer şekilde, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal hukuk devleti ilkesi, devlete yalnızca bireylere değil; doğaya, çevreye ve diğer canlılara karşı da pozitif yükümlülükler yükler. Bu yükümlülükler, yalnızca insan merkezli fayda anlayışıyla sınırlandırılmaz. Devlet, hayvanların varlığını yalnızca insan sağlığına etkileri nedeniyle değil; kendi başına taşıdığı ontolojik ve etik değer nedeniyle korumakla yükümlüdür.

25. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, günümüzde çağdaş anayasal yorumlarla ve uluslararası insan hakları belgeleriyle birlikte yalnızca insanlar için değil; tüm canlıların yaşam hakkını içine alacak şekilde genişletilmiş ve evrimsel bir yorumla kabul görmüştür. Avrupa Konseyi belgeleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ve modern hukuk sistemlerinde yaşam hakkı, ekosistemin bütünlüğünü de kapsayan bir değer olarak ele alınmaktadır.

26. Bu bağlamda, Kanun'un 1., 6., 16. ve 19. maddelerinde yapılan değişiklikler veya eklenen ifadelerde "insan sağlığı" unsurunun öne çıkarılması, korunması gereken hayvanı bir hak süjesi olmaktan çıkararak insanın fayda ölçüsüne tabi kılmakta ve normun odağını saptırmaktadır.

27. Sağlıklı bir toplum yalnızca sağlıklı bireylerden değil, sağlıklı değerler sisteminden oluşur. Bu değerlerden biri de hakka muhtaç olanın kimliğine bakılmaksızın korunması gerektiği ilkesidir. Hayvanların sağlığı, insanlara faydalı olduğu için değil; kendileri bir can oldukları için korunmalıdır.

28. Hayvanları araçsallaştıran bu yaklaşım, yalnızca teknik bir ifade sorunu değil; normun yapısını ve anayasal değerleri ihlal eden öncelik sıralaması hatasıdır.

29. Bu nedenle, ilgili maddelerde yer alan insan merkezli ibarelerin Anayasa'nın 2., 17. ve 56. maddelerine aykırı olduğu kanaatindeyim.

II. SAHİPLENDİRME MERKEZLİ SÜRELİ KORUMA ANLAYIŞI

7527 sayılı Kanun 2. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 3. maddenin (k) bendinde “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi,

Kanunun 3. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 4. maddenin (j) bendinde “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi,

Kanunun 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 6. maddenin dördüncü fıkrasında “...sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi,

Kanunun 13. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un ek 1. maddenin birinci ve ikinci fıkralarına eklenen “...sahiplendirilinceye kadar...” ibareleri,

Kanunun 14. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un geçici 4. maddenin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...sahiplendirilinceye kadar...” ibareleri,

Kanunun 9. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 24. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...veya sahiplendiği...” ibaresi,

Kanunun 9. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 24. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “...sahiplendirilme niteliği olanlar sahiplendirilinceye kadar...” ibaresi.

Kanunun 6. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 14. maddesinin; Birinci fıkrasına eklenen (o) bendi,

30. Dava konusu “sahiplendirilinceye kadar” ibaresi, sahipsiz hayvanların bakım ve korunmasını, özel kişilerin iradesine bağlı olarak gerçekleşen sahiplendirme fiiliyle sınırlamaktadır. Bu düzenleme, hayvanların korunmasını süreklilik arz eden bir kamusal yükümlülük olmaktan çıkararak, geçici ve şartlı bir nitelik kazandırmaktadır. Oysa Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal hukuk devleti ilkesi, yalnızca bireylerin değil, içinde yaşadıkları çevrenin ve tüm canlıların korunmasını da kapsayan bir pozitif yükümlülük rejimi öngörmektedir.

31. Ayrıca “sahiplendirilinceye kadar” ifadesi süre sınırı içermemekte ve belirsizlik barındırmaktadır. Ayrıca bu süre zarfında hayvanlara hangi koşullarda, ne tür bir bakım sağlanacağına ve eğer sahiplendirme gerçekleşmezse ne olacağına dair hiçbir açık düzenleme içermemektedir. Bu durum, hem idare açısından belirsizliğe yol açmakta hem de hayvanların hukuki statüsünü muğlaklaştırmaktadır. Bir hayvanın sahiplendirilip sahiplendirilmeyeceği belirsiz iken, onun yaşam hakkını geçici bir bekleme sürecine tabi tutmak, anayasal güvenceyle bağdaşmayan bir keyfilik yaratmaktadır.

32. Anayasa'nın 56. maddesinde düzenlenen sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkı, yalnızca insanlara yönelik bir güvence olmaktan öte, doğayla kurulan bütüncül ilişkiyi esas alır. Bu madde, çevreyi insan yararına sınırlı bir alan olarak değil; hayvanların da içerisinde bulunduğu ortak bir yaşam alanı olarak tanımlar. Bu bağlamda, devletin çevresel bütünlüğü sağlama yükümlülüğü, hayvanların yaşam hakkını da kapsayacak biçimde yorumlanmalıdır.

33. “Sahiplendirilinceye kadar” ibaresiyle getirilen sınırlama, devletin hayvanlara yönelik koruma yükümlülüğünü üçüncü kişilerin inisiyatifine bırakmakta; bu suretle anayasal düzeyde güvence altına alınmış yaşam hakkının zedelenmesine yol açmaktadır. Oysa hayvanların yaşam

hakkı, bireysel irade veya merhametle değil; kamusal güvenceyle korunması gereken, koşulsuz bir haktır.

34. Anayasa Mahkemesi, çok sayıda kararında, pozitif yükümlülüklerin yalnızca doğrudan ihlalin önlenmesini değil; üçüncü kişilerden kaynaklanabilecek tehditlere karşı da etkili tedbirler alınmasını kapsadığını belirtmiştir. Bu doğrultuda, devletin hayvanların yaşam hakkına yönelik tehditleri bertaraf etme yükümlülüğü, sahiplendirme gibi özel koşullara bağlanamaz.

35. Avrupa Konseyi'nin Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Sözleşmesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin López Ostra v. İspanya (1994) kararında vurgulanan çevresel haklar yaklaşımı birlikte değerlendirildiğinde, çevrenin ve içinde barınan tüm canlıların kamusal düzeyde korunmasının demokratik hukuk devletinin asli yükümlülüğü olduğu açıktır.

36. Netice itibarıyla, sahipsiz hayvanlara yönelik kamusal korumanın “sahiplendirme” şartına bağlanması, onları hak süjesi olmaktan çıkararak, hukuken korunmaları gereken birer varlık olmaktan uzaklaştırmaktadır. Bu yaklaşım, sahipli hayvanlara koruma, sahipsizlere ise belirsizlik öngörmekte; bu durum anayasal hakların evrensel, eşit ve koşulsuz niteliğiyle bağdaşmamaktadır.

37. 5199 sayılı Kanunu'nun 14. maddesine eklenen (o) bendinde, hayvanların sahiplendirildikten sonra yeniden sokağa bırakılması veya belirli bir alana bırakılması ya da taşınmasının yasaklandığı belirtilmiştir.

38. Bu düzenleme, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Kural, kamu düzeni ve hayvanların korunması amacıyla getirilmiş görünmekle birlikte, her durumda mutlak bir yasak öngörmesi nedeniyle ölçülülük ilkesinin gereği olan zorunluluk ve orantılılık kriterlerini karşılamamaktadır.

39. Özellikle sahiplendirme sonrası hayvanın uygun rehabilitasyon alanlarına bırakılması ya da doğaya kontrollü salımı gibi insani ve bilimsel yöntemler de bu yasak kapsamına girmekte; böylece kamu yararına olan faaliyetler bile cezalandırılabilir hâle gelmektedir. Bu durum, gereksiz ve aşırı bir sınırlama niteliği taşımakta ve anayasal ölçütlerle bağdaşmamaktadır.

40. Bu nedenlerle, dava konusu “sahiplendirilinceye kadar” ibaresinin: Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal hukuk devleti ilkesine, 56. maddede düzenlenen çevresel bütünlüğe dayalı yaşam hakkına ve 17. maddede çağdaş anayasal yorumlarla kapsamı genişletilmiş olan yaşam hakkına aykırı olduğu kanaatindeyim.

III. BAKIM İLİŞKİSİ YERİNE SAHİPLİK ANLAYIŞININ GETİRİLMESİ

7527 sayılı Kanun 3. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 4. maddenin (d) bendinde “...hayvanlara bakan...” ibaresi “...hayvanları sahiplenmek...” olarak değiştirilmesi,

Kanun 4. maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 6. maddenin altıncı fıkrasında benzer ifade değişikliği,

Kanun 15. Maddesiyle 5199 sayılı Kanun'un 5. maddenin birinci fıkrasındaki “... veya ona bakan...” ibaresi ile dördüncü fıkrasında yer alan “...ve kontrollü hayvanları bulundurma ve...” ibarelerinin madde metninden çıkarılması,

41. Dava konusu değişikliklerle, 5199 sayılı Kanun'un çeşitli maddelerinde yer alan “hayvanlara bakan” ve benzeri ifadeler, “hayvanları sahiplenmek” şeklinde değiştirilmiş veya

metinden çıkarılmıştır. Bu değişiklikler, hayvanla kurulan ilişkiyi bakım ve sorumluluk temelli olmaktan çıkarıp, mülkiyet merkezli bir sahiplik ilişkisine indirgemektedir.

42. Oysa hayvanı koruma hukukunun temeli, hayvanın bir hak süjesi olarak tanınmasına dayanır. “Sahiplenmek” ifadesi, hukuk literatüründe mülkiyet ilişkisini ifade eder ve hayvanı insanın mal varlığına dâhil bir unsur gibi görür. Bu hem etik hem de anayasal düzeyde ciddi sakıncalar doğurur.

43. Anayasa’nın 2. maddesindeki sosyal hukuk devleti ilkesi, devlete yalnızca bireyler karşısında değil, doğa ve tüm canlılar yönünden de aktif koruma yükümlülükleri yüklemektedir. Bu yükümlülük, bireylerin sahiplenme iradesine indirgenemez. Devletin görevi, hayvanların korunmasını özel mülkiyete dayalı bir çerçeveye değil, kamusal bir sorumluluğa dayandırmaktır.

44. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı, çağdaş anayasal yorumlar ve uluslararası belgeler uyarınca yalnızca insanlara özgü değil; çevresel bütünlüğün korunmasını da kapsayan bir haktır. Hayvanların yalnızca sahiplendiklerinde korunacağı yönündeki yaklaşım, bu hakkı özel koşullara tabi kılarak kamusal güvenceden uzaklaştırmaktadır.

45. Avrupa Konseyi’nin Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Sözleşmesi ile AIHM’in çevresel haklara ilişkin içtihadı da canlıların yalnızca sahipli değil, duyarlı varlıklar olarak korunmasını gerekli kılmaktadır. Nitekim Almanya, İsviçre ve Avusturya gibi ülkeler, hayvanları medeni hukukta eşya olmaktan çıkaran düzenlemelere gitmişlerdir.

46. Sonuç olarak, söz konusu ibare değişiklikleri; Anayasa’nın 2. maddesindeki sosyal hukuk devleti ilkesine ve 17. maddede yer alan yaşam hakkının çağdaş yorumuna aykırıdır.

IV. SÜREKLİ KAMUSAL KORUMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN ZAYIFLATILMASI

*7527 sayılı Kanun’un 3. maddesiyle, 5199 sayılı Kanun’un 4. maddesinin (b) bendi; 7. maddesiyle 16. maddenin (f) bendi; 15. maddesiyle ise 18. madde tamamen **yürürlükten kaldırılmıştır.***

47. 5199 sayılı Kanunun 4. maddenin (b) bendinin kaldırılmasıyla hayvanların korunmasına ilişkin bazı tanımlar daraltılmış, (d) ve (j) bentlerinde yer alan ifadelerle hayvanlara yönelik yükümlülükler hafifletilmiştir. 16. maddenin (f) bendinin kaldırılması ve (b) bendinin yeniden düzenlenmesiyle il hayvan koruma kurullarının görev ve yetkileri yeniden tanımlanmış, ancak kurulların denetim gücü zayıflatılmıştır.

48. En dikkat çekici ve anayasal açıdan en sorunlu değişiklik ise 18. maddenin tamamen yürürlükten kaldırılmasıdır. Bu madde, yerel hayvan koruma görevlilerinin tanımı, seçimi ve görevlerini düzenlemekteydi. Maddenin kaldırılmasıyla sahipsiz hayvanların korunmasına yönelik sivil katılım mekanizması ortadan kaldırılmış, bu alandaki toplumsal duyarlılığın kurumsal karşılığı yok edilmiştir.

49. Yapılan bu değişiklikler, Anayasa’nın 56. maddesinde güvence altına alınan çevre hakkı, 2. maddesindeki sosyal hukuk devleti ilkesi ve 127. maddedeki yerinden yönetim anlayışıyla çelişmektedir. Özellikle 18. maddenin kaldırılması, sahipsiz hayvanların korunmasında gönüllü katkının ve yerel katılımın devre dışı bırakılması anlamına gelmekte, kamu hizmetinde etkinliğin ve katılımcılığın azalmasına yol açmaktadır. Devletin bu alandaki pozitif yükümlülüğünü yerine getirmesi daha da zorlaşmakta; bu yönleriyle yapılan değişiklikler Anayasa’ya aykırılık teşkil etmektedir.

50. 7527 sayılı Kanun’la 5199 sayılı Kanun’un 4., 16. ve 18. maddelerinde yapılan değişiklikler sonucunda, kamu otoritesinin sahipsiz hayvanlara yönelik sürekli bakım ve koruma yükümlülüğü ya doğrudan kaldırılmış ya da önemli ölçüde zayıflatılmıştır. Bu düzenlemeler, hayvanların korunmasına ilişkin devletin anayasal düzeyde tanımlanmış pozitif yükümlülüğünü daraltmakta, bu sorumluluğu bireylerin inisiyatifine veya yerel idarelerin sınırlı kapasitesine bırakmaktadır.

51. Oysa Anayasa’nın 56. maddesi yalnızca bireylerin değil, tüm canlıların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını güvence altına almakta, bu hakkın korunmasını ise açık biçimde devlete görev olarak yüklemektedir. Sağlıklı çevre kavramı yalnızca insan merkezli bir anlayışı değil, doğanın bir bütün olarak korunmasını, sahipsiz hayvanların da bu ekolojik bütünlük içinde değerlendirilmesini gerektirir.

52. Anayasa’nın 2. maddesinde düzenlenen sosyal hukuk devleti ilkesi, devleti yalnızca hukuki işlemleri yürüten bir mekanizma olarak değil, aynı zamanda korunmaya muhtaç olanın yanında yer alan, kamu yararını ve toplumsal vicdanı gözetten bir yapı olarak tanımlar. Bu çerçevede hayvanların korunması, devletin takdirine bağlı bir tercih değil, anayasal temele dayalı, sürekli ve kamusal bir yükümlülüktür.

53. Pozitif yükümlülüklerin ortadan kaldırılması veya ciddi biçimde sınırlandırılması yalnızca hukukî güvenliğin zayıflaması değil, aynı zamanda devletin vicdani boyutunun da aşınması anlamına gelir. Anayasal koruma, bireylerin merhametine ya da belediyelerin gönüllü çabalarına devredilemez. Devlet yalnızca adaleti dağıtan bir güç değil, aynı zamanda şefkati kurumsallaştıran bir yapıdır.

54. Sonuç olarak, özellikle 18. maddenin yürürlükten kaldırılmasıyla sahipsiz hayvanların korunmasına yönelik yerel, gönüllü ve örgütlü desteğin yasal zemini ortadan kaldırılmış; kamu otoritesine ait sürekli koruma görevleri belirsizliğe itilmiştir. Bu durum, hayvanların yaşam hakkının kurumsal güvenceden çıkarılması sonucunu doğurmakta; Anayasa’nın 56. maddesi ile 2. maddesinde güvence altına alınan çevre hakkına ve sosyal hukuk devleti ilkesine açıkça aykırılık teşkil etmektedir.

V. ÖTANAZİNİN MEŞRULAŞTIRILMASI VE YAŞAM HAKKIYLA ÇELİŞMESİ

7527 sayılı Kanun’un 7. maddesiyle, 5199 sayılı Kanun’un 16. maddesinin birinci fıkrasında yer alan (b) bendindeki **“her türlü önlemi almak”** ibaresi değiştirilmiştir.

Aynı Kanun’un 4. maddesiyle, 5199 sayılı Kanun’un 6. maddesinin birinci fıkrasında geçen **“3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında”** ibaresi, **“kanuni istisnalar hariç”** şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

5. maddesiyle, 13. maddeye **birinci ve ikinci fıkra** olarak iki yeni hüküm eklenmiş; ayrıca aynı maddenin dördüncü fıkrasında yer alan **“öldürme”** ifadesi, **“öldürme ve ötanazi”** biçiminde genişletilmiştir.

6. maddesiyle, 14. maddenin (h) bendine **“kanuni ve tıbbî”** kaydını içeren bir ibare eklenmiştir.

55. 7527 sayılı Kanun ile 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nda yapılan değişiklikler, hayvanların korunmasına ilişkin temel hükümlerin içeriğini önemli ölçüde değiştirmiştir. Kanunun 7. maddesiyle, 16. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan **“her türlü önlemi almak”** ibaresi değiştirilmiş, böylece il hayvan koruma kurullarının görev alanı

daraltılmıştır. Bu değişiklikle, özellikle sahihsiz hayvanlara yönelik koruyucu ve önleyici kamu müdahalelerinde idarenin yetkisi sınırlanmıştır.

56. Kanunun 4. maddesiyle, 6. maddenin birinci fıkrasındaki “3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında” ibaresi “kanuni istisnalar hariç” şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklik, yalnızca belirli bir kanuna değil, herhangi bir yasal düzenlemeye dayanarak da hayvanlara müdahale edilmesini mümkün kılmış ve sahihsiz hayvanların öldürülmesi veya alıkonulması gibi işlemlerin keyfi biçimde uygulanmasının önünü açmıştır.

57. Kanunun 5. maddesiyle, 13. maddeye birinci ve ikinci fıkralar eklenmiş, ayrıca dördüncü fıkrada geçen “öldürme” ifadesi “öldürme ve ötanazi” şeklinde genişletilmiştir. Özellikle ikinci fıkrada yer alan düzenleme ile yerel yönetimlerin, sahihsiz köpeklere ilişkin yürüttüğü işlemlerde, 28/8/2003 tarihli ve 2003/6168 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanan Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kapsamında gerekli idari tedbirleri almaya yetkili oldukları belirtilmiştir. Ancak “gerekli idari tedbirler” ifadesi son derece belirsizdir ve sınırlarının açık olmaması, idareye geniş takdir yetkisi tanımakta; bu durum, keyfiliğe yol açabilecek uygulamaların önünü açmaktadır.

58. Aynı şekilde, dördüncü fıkrada “ötanazi” kavramının da düzenlemeye dâhil edilmesi, daha önce sınırlı olan “öldürme” fiilinin kapsamını genişletmiş, ötanaziyi istisnai bir uygulama olmaktan çıkarak sıradan bir idari araca dönüştürmüştür.

59. Kanunun 6. maddesiyle, 14. maddenin (h) bendine “kanuni ve tıbbî” ibaresi eklenmiştir. Bu ifade her ne kadar sınırlayıcı gibi görünsede “kanuni” gerekçenin içeriği net tanımlanmadığı sürece, idareye keyfi hareket alanı yaratmakta ve yaşam hakkının öngörülebilirliğini zedelemektedir. Tıbbî gerekçeler ise yalnızca geri döndürülemez acıyı ortadan kaldırmak gibi dar ve etik sınırlar içinde kaldığında meşru kabul edilebilir. Aksi takdirde, bu tür düzenlemeler yaşam hakkını idari takdire açık hale getirir.

60. Bu düzenlemelerle birlikte, ötanazi uygulamasının sınırları genişletilmiş, öldürme fiili olağanlaştırılmış ve bu işlemler idarenin takdir yetkisi dâhilinde gerçekleştirilebilir hale getirilmiştir. Bu da yaşam hakkına ilişkin anayasal korumayı zayıflatan bir sonuç doğurmaktadır.

61. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı, sadece insanlara özgü değildir. “Herkes” ifadesi, çağdaş anayasa hukuku ve çevre hukuku bağlamında, tüm canlıları kapsayacak biçimde yorumlanmalıdır. Anayasa’nın 56. maddesi ise sağlıklı çevrede yaşama hakkını devlete görev olarak yüklemekte ve bu hakkın yalnızca insanlar için değil, doğanın tüm unsurları için geçerli olduğunu kabul etmektedir. Sahihsiz hayvanların yaşamı da bu ekolojik bütünlük içinde yer almaktadır.

62. “Kanuni ve tıbbî gerekçelerle” ifadesi anayasal koruma için yeterli güvenceleri sağlamamaktadır. Özellikle “kanuni” gerekçe, yeterince tanımlanmadığında idareye keyfi müdahale imkânı sunmakta, bu ise yaşam hakkının öngörülebilirliğini ve ölçülülüğünü zedelemektedir. Tıbbî gerekçeler ise ancak etik sınırlar içinde kaldığında meşruiyet taşıyabilir.

63. Hukuk, yaşamı kolayca sonlandırmak için değil; yaşamı korumak için vardır. Devletin görevi, hayvanları kamu düzeni veya belirsiz sağlık gerekçeleriyle ortadan kaldırmak değil, onlara yaşam alanı sunmak ve bu yaşamı korumaktır. Etik ve bilimsel kriterlerle sınırlandırılmamış bir ötanazi uygulaması anayasal güvenceleri aşındırır.

64. Hayvanın yaşamı bir barınakta değilse bile, hukukun vicdanında barınmalıdır. Oysa dava konusu düzenlemeler, merhameti değil işlevselliği; korumayı değil tasfiyeyi esas alan bir anlayışı yansıtmaktadır.

65. Sonuç olarak, ötanazinin kapsamını genişleten, öldürme fiilini olağanlaştıran ve yaşam hakkını idari takdire açık hale getiren bu düzenlemeler; Anayasa'nın 17. maddesindeki yaşam hakkına, 56. maddede güvence altına alınan sağlıklı çevre hakkına ve 2. maddede yer alan sosyal hukuk devleti ilkesine açıkça aykırıdır.

VI. CEZA NORMUYLA HAYVANIN MÜLK GİBİ TANIMLANMASI

66. Mahkememiz çoğunluğu, 7527 sayılı Kanun'un 10. maddesiyle 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28. maddesinin (j) bendinde yapılan ve idari para cezasını "hayvan başına" belirleyen düzenlemenin Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediği sonucuna ulaşmıştır.

67. Dava konusu düzenlemeyle, 28. maddenin (j) bendinde "hayvan başına" idari para cezası öngörülmüştür. Bu ifade tarzı, ilk bakışta teknik bir düzenleme gibi görünse de hayvanın hukuki konumu bakımından önemli anayasal sorunlar doğurmaktadır. Ceza miktarının "hayvan başına" hesaplanması, hayvanı bireysel haklara sahip bir varlık değil, ekonomik değeri olan bir nesne gibi değerlendiren bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

68. Oysa 5199 sayılı Kanun'un temel amacı, hayvanları eşya değil, hak süjesi olarak görmek ve onları etik, biyolojik ve hukuki bir bütünlük içerisinde korumaktır. Bu ilkeye aykırı biçimde, hayvanları cezai yaptırımda sayısal birim olarak değerlendirmek, onların bireysel değerini ve özne olma vasfını zedelemektedir.

69. Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal hukuk devleti ilkesi, devlete yalnızca bireylere değil; çevreye ve içinde yaşayan tüm canlılara karşı da pozitif koruma yükümlülüğü yüklemektedir. Bu bağlamda, hayvanlara ilişkin yaptırım düzenlemelerinin de mülkiyet hukuku değil; temel haklar perspektifiyle yapılandırılması gerekmektedir. "Hayvan başına ceza" anlayışı ise korunacak olanı değil; fiyatlandırılabilir olanı esas almaktadır ve bu yönüyle sosyal hukuk devletinin vicdani ve etik temelini zayıflatmaktadır.

70. Anayasa'nın 56. maddesi, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını güvence altına almakta; bu hakkın korunmasını devlete görev olarak yüklemektedir. Sağlıklı çevre kavramı, yalnızca insanlar için değil; hayvanlar da dâhil olmak üzere tüm canlıların birlikte yaşadığı ekolojik bir bütünlük olarak anlaşılmalıdır. Hayvanların bireysel varlık olarak değil; cezaya konu nicel unsurlar olarak ele alınması, bu çevresel hakkın kapsamını daraltmaktadır.

71. Canlıya yapılan her müdahalenin temelinde onun yaşama hakkı bulunur. Yaşam hakkı ise yalnızca korunmayı değil; ölçülemez bir değere sahip olmayı da içerir. Bu bağlamda bir hayvanın hukuki varlığı, üzerine uygulanacak para cezasının miktarıyla tanımlanamaz. Böyle bir yaklaşım, koruma hukukunu araçsallaştırır; cezayı vicdani bir uyarı olmaktan çıkarır ve ticarileştirir.

72. Hukuk yalnızca ihlalin sonuçlarını değil; değerlerin anlamını da düzenler. Hayvanlar, sayıldıkları için değil; yaşadıkları ve korunmaya değer oldukları için hukuk normlarına konu edilirler.

73. Sonuç olarak, "hayvan başına ceza" ibaresi; Hayvanı ekonomik değer taşıyan bir nesneye indirgeyen, Onun bireysel hak süjesi olma niteliğini zedeleyen, Anayasa'nın 2.

Esas Sayısı : 2024/151

Karar Sayısı : 2025/107

maddesindeki sosyal hukuk devleti ilkesine ve 56. maddede güvence altına alınan çevresel bütünlük ilkesine aykırı bir düzenlemedir.

74. Yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan düzenlemeler gerek tek tek gerekse bütünsel olarak değerlendirildiğinde, Anayasa'nın başta 2. maddesinde güvence altına alınan hukuk devleti ve ölçülülük ilkesi, 17. maddesindeki yaşam hakkı ve 56. maddesindeki çevre hakkı ile açıkça çatışmaktadır.

75. Sokak hayvanlarına yönelik olarak getirilen hükümler, ağır ve telafisi güç müdahaleler öngörmekte; hayvanları koruma yükümlülüğünü ortadan kaldırmakta, yaşam hakkını idari takdire açık hale getirmektedir. Toplu itlaf veya benzeri etkisizleştirme yöntemleri, ekolojik dengeyi bozmakta, sağlıklı çevre hakkını zedelemekte ve insan-hayvan-doğa bütünlüğünü yok sayan bir yaklaşımla çevre hakkının anayasal güvencesini ortadan kaldırmaktadır.

76. Dava konusu düzenlemeler, öngörülebilirlikten uzak, keyfi müdahalelere açık, belirlilik ilkesini ihlal eden niteliktedir. Sokak güvenliği amacıyla getirildiği ifade edilen bu hükümler, daha hafif ve etkili alternatifler (kısırlaştırma, aşılama vb.) varken orantısız ve elverişsiz araçlara dayanmakta; bu nedenle demokratik toplum düzeninde gerekli görülmesi mümkün değildir.

77. Ayrıca bazı düzenlemeler, veteriner hekimlere meslek etiğine aykırı görevler yükleyerek, hekimlerin vicdan özgürlüğüne müdahale niteliği taşımakta; bununla birlikte toplumun ortak merhamet duygusunu da zedelemektedir. Bu durum, Anayasa'nın korumaya çalıştığı manevî varlık bütünlüğüyle de bağdaşmamaktadır.

78. Anayasa, yalnızca sahip olunanların değil, sahip çıkılmayanların da güvencesi olmalıdır. Devlet, yalnızca adaleti dağıtan değil; şefkati kurumsallaştıran bir yapıdır. Hukukun asıl sınavı, güçlüden yana değil; güçsüzü koruduğu yerde verilir.

79. Her ne kadar söz konusu düzenlemelerin iptali Anayasa Mahkemesince reddedilmişse de bazı kuralların değerlendirilmesi yorumlu ret mahiyetinde olması uygulamadaki aksaklıklar daha iyi anlaşılabilir somut norm denetimi yoluyla iptal edilme umudunu barındırmaktadır.

80. Bu nedenle, 7527 sayılı Kanun'la 5199 sayılı Kanun'da yapılan ve itiraza konu edilen düzenlemeler, Anayasa'nın 2., 17. ve 56. maddelerine aykırı olduğu kanaatiyle çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye
Kenan YAŞAR